

1981
 KOVAS - MARCH
 Nr. 3

KARYS

KARYS

1981
Nr. 3 (1570)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
ALFONSAS SAMUŠIS
Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

G. Gučaitė — iš ciklo "Įžymūs Vilniaus Universiteto veikėjai" — Počobutas, ofortas	viršelis
P. Lelis — Kryžiuočių ordinas	97
A. Tyruolis — Žemaičių žygis į Karšuvą	101
B. Balčiūnas — Kelias į Erdves	102
A. Skirka — Tai buvo anais laikais	107
S. Šetkus — Dezertyras (pabaiga)	112
Ap. Skopas — Paliekame tėviškes	114
A. Z. — Aleksandro Anabasis	117
TREMIES TRIMITAS	121
A. Mikulskis — Lenkai meldžiasi... ..	122
Šauliškoj Pastogėj	123
K. Daugvydas — Savanorio užrašai II d.	132
KARINĖS ŽINIOS	135
KRONIKA	138

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road, Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 44 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$13.00, pusmečiui U.S. \$7.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$13.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1570)

KOVAS — MARCH

1981

Kryžiuočių Ordinas

PETRAS LELIS

(Istorinė apžvalga)

Apie 200 metų kryžiuočių ordinas, dažnai puldinėjimais, vargino Lietuvą, norėdamas ją pavergti ir padaryti krikščionišku, vokiečių valdomu kraštu. Ordino žygiai į Lietuvą buvo tam tikros vokiečių plėtimosi į rytus doktrinos, vadinamos "Drang nach Osten", vykdymas.

ORDINO KILMĖ

Kryžiuočių ordinas buvo įsteigtas Palestinoje Trečiojo Kryžiaus karo metu, 1190 m., tikslu laikyti ligonines ir slaugyti kare sužeistuosius. Neužilgo, popiežius Klemensas III pavertė jį karišku ordinu, o pasibaigus Trečiajam Kryžiaus karui, perkėlė jį į Europą — Venecijon, kur jo išlaikymu rūpinosi imperatoriai Hohenštaufenai. Vėliau ordinas buvo įkurdintas Vengrijoje kovoti su hunais. Tačiau, jis mažai kovojo, o taip įkyrėjo vengrams, kad jų karalius Andrius II 1225 m. įsakė ordinui išsikelti kitur. Kaip tik tuo metu atėjo iš mozūrų kunigaikščio Konrado kvietimas įsikurti ordinui Pavislyje, su sąlyga, kovoti prieš lietuvišką gentį, prūsus, kurie nuolatniais puldinėjimais nedavė ramybės mozūrams. Kryžiuočiai atsikėlė į Kulmo sritį prie Vislos 1231 m. ir tuoj pradėjo kovoti prieš prūsus. Toji kova tęsėsi apie 50 metų, kol prūsai buvo išnaikinti ir jų žemė pasisavinta. Pavergę prūsus, kryžiuočiai nukreipė savo kardus prieš stabmeldišką Lietuvą.

Ano meto lotyniškos Vakarų Europos akimis žiūrint, kryžiuočių ordinas atliko naudingą ir kilnią misiją, kryžium ir kardu platinu krikščionybę ir nešė Vakarų kultūrą į laukinį stabmeldžių kraštą.

ŽYGLAI Į LIETUVĄ

Ordino politiką rėmė popiežiai ir Šv. Romos

imperijos imperatoriai, o jų žygiuose į Lietuvą dalyvaudavo žymiausi Europos riteriai ir kunigaikščiai, kaip pav. Rudolfas Hapsburgas, vėliau tapęs Šv. Romos imperijos imperatorium (1273-91), Anglijos kunigaikštis, vėliau karalius, Henrikas IV (1399-1413). Stipriai kryžiuočių ordiną jo žygiuose rėmė Čekijos karalius, vėliau imp., Karolis IV (1347-78) ir Vengrijos karalius, vėliau imper., Zigmantas Luksemburgietis (1410-37).

Kad turėtų betarpi susisiekimą su anksčiau įsikūrusiu Livonijoje vokiškuoju ordinu, kryžiuočiai darė daug pastangų ir žygių užimti Žemaitiją bent iki Dubysos, bet neturėjo pasisiekimo, visur sutiko kietą žemaičių pasipriešinimą. Tie ordino puolimai užgrūdino gynėjų kovos dvasią ir išmokė kariauti pagal prieš taktiką ir metodus. Galima sakyti, kryžiuočių ordino žygiai į Lietuvą paskatino ją kariškai sustiprėti ir išsiplėsti į rytus, užimant didelius Rusijos plotus.

Kryžiuočiams pavyko užimti tik siaurą prąją ties Palanga, susisiekti su Livonijos ordinu.

Vistik 30 metų kryžiuočiai valdė Žemaitiją iki Dubysos ir apie 15 metų net iki Nevėžio, bet tuos plotus jie gavo ne užkariavimu, bet pagal sudarytas sutartis. Pirmu atveju Žemaičius "užleido" jiems Jogaila, pagal Dubysos sutartį 1382 metais, o antruoju atveju — Vytautas, už kryžiuočių pagalbą jo kovoje prieš Jogailą 1384, 1392 ir 1398 metais. Du kartus žemaičiai buvo sukilę ir kryžiuočius išviję. Tik po 1410 metų Žalgirio mūšio Žemaitija buvo galutinai priskirta prie Lietuvos, nors pagal sutartį su kryžiuočiais, po Vytauto ir Jogailos mirties ji vėl turėjo perėti ordino nuosavybėn. Tačiau, po Žalgirio mūšio kryžiuočiai pradėjo silpnėti, o Kazimierui

viešpataujant, jie tapo Lenkijos vasalu ir jau nebegalėjo pretenduoti į Žemaitiją.

Kryžiuočių organizuojami kariški "reizai" į stabmeldiškąją Lietuvą rasdavo gerą atgarsį Vakarų Europoje. Kilmingieji nuotykių ieškotojai su savo kariais vykdavo į Prūsus padėti kryžiuočiams, o kartu įsigyti sau turto ir garbės.

1390 metų kryžiuočių ir anglų karo žygį į Lietuvą aprašė vienas jo dalyvis. ("Early british travellers and discovery").

Po keletos nepavykusių žygių jaunas Derby grafas (Lankastro kun. John Gaunt sūnus, būsimasis karalius Henrikas IV), ėmėsi organizuoti naują ekspediciją į Lietuvą. Prieš tai jis buvo pradėjęs organizuoti kryžiaus karą į Šventąją Žemę, bet Prancūzijos karalius nepraleido jo kariuomenės per savo teritoriją. Būdamas dar Prancūzijoje jis sužinojo, kad kryžiuočių ordinas ruošia kryžiaus karą prieš Lietuvą, tad pasiryžo prie jo prisidėti. Grįžęs į Londoną, pradėjo ruošti — supirko didelius kiekius maisto, amunicijos, arklių, galvijų ir viską pakrovė į didelius laivus, kartu su kariuomene išplaukė į Dancigą. Jis turėjo savo kariuomenėje 11 kunigaikščių, 16 prakilniųjų, 300 lankininkų, daug raitininkų, tarnų ir pasiuntinių.

Atvykęs į Dancigą, išsiuntė pasiuntinius pas Didįjį Magistrą į Marienburgą pranešti apie atvykimą, o pats, savo kariuomenės priešakyje žygiavo į Karaliaučių, kur prisijungė prie ordino kariuomenės. Kryžiuočiai pasitiko Henriką labai iškilingai, su muzika ir gausiai jį apdovanojo. Viską gerai apsitvarkę išžygiavo į Lietuvą, jų vadintą Lettuve. Ilgai jie keliavo per miškus, kol pasiekė Nemuną. Persikėlus per Nemuną ir pri-

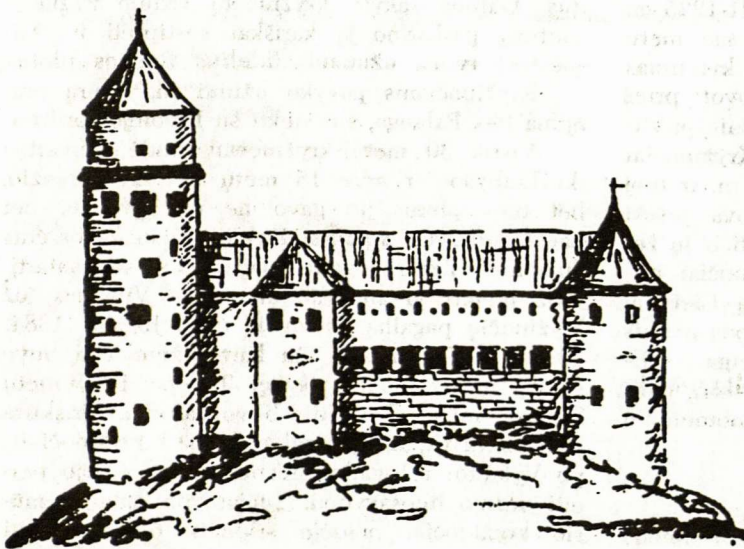
ėjos prie Neries upės, lietuvių kariuomenė pastojo jiems kelią ir neleido keltis per upę. Įvykusiose kautynėse stabmeldžiai lietuviai buvo nugalėti — daug jų užmušta ir paimta nelaisvėn. Iš anglų pusės, keliantis per upę, buvo užmuštas kunigaikštis Sir John Lowdehan su keliais riteriais. Persikėlus per upę buvo apgulta Lietuvos sostinė Vilnius — didelis prekybos centras. Pats miestas, pagal tą aprašymą, pastatytas iš medžio ir neturėjo aplinkui sienų, tai kryžiuočiai greitai jį paėmė, bet jie negalėjo paimti pilies, kuri buvo pastatyta iš akmenų. Ginant Vilnių, žuvo apie 4000 lietuvių, jų tarpe Lenkijos karaliaus brolis. Kryžiuočiai su anglais laikė apsuptą Vilniaus pilį šešias savaites, bet nieko negalėjo padaryti. Pradėjo jiems trūkti maisto ir kariuomenė pradėjo sirgti, beto, jau ir žiema artinosi. Tada Didieji magistras nutarė trauktis. Livonijos magistras parsivarė į savo kraštą 3000 lietuvių belaisvių, kuriuos apkrikštijo.

Lordas Henrikas grįžo į Karaliaučių, iš kur jis siuntė pasiuntinius pas Lenkijos karalių Jogailą, prašydamas grąžinti du jo kunigaikščius, paimtus nelaisvėn laike mūšio Vilniuje.

Jogaila nesutiko jų grąžinti, nes norėjo atsteisti už kryžiuočių užmuštą jo brolių.

Henrikas praleido Karaliaučiuje keturis mėnesius, įskaitant Kalėdas ir Naujuosius Metus. Jis ten dalyvavo kryžiuočių ruoštuose turnyruose, medžioklėse ir baliuose, o po to, nuvykęs į Dancigą ir ten pasikrovęs į laivus, iškeliavo namo į Angliją.

Neaišku, kodėl šioje anglų kronikoje nėra paminėtas kunigaikštis Vytautas, kuris kryžiuo-

Rekonstruotas (A. Semrau) Klaipėdos pilies rūmų šiaurinis fasadas

J. Mateika, skicai Žalgirio mūšio
paveikslui

čius į tą žygį lydėjo. Tas žygis LE aprašytas taip: “Vidaus karas Lietuvoje užsiliepsnojo negirdėtu būdu ir Vytauto lydimi, kryžiuočiai darė vieną po kito didelius žygius į Lietuvą. 1390 metų rudenį gausūs riteriai iš V. Europos (jų tarpe Derby grafas, vėliau Anglijos karalius Henry IV) apgulė Vilnių, kur žuvo pilies gynėjas Jogailos brolis Karigaila”.

Nežiūrint didelių pastangų, kryžiuočių ordinui nepavyko užimti nei Vilniaus, nei didesnių Lietuvos plotų, bet vis tik jis buvo svarbiausias Lietuvos priešas. Livonijos ordinas, įsisteigęs 25 m. anksčiau, nebuvo pavojingas, bet kai tie ordinais 1237 m. susijungė į vieną ir vadovavimą perėmė kryžiuočių Didieji magistras, tada Lietuvai grėsė mirtinas pavojus ir ji turėjo jungtis su Lenkija.

ORDINĄ LIKVIDAVUS

Nesusitaręs geruoju su Lenkija ir turėdamas Maskvos pažadėtą pagalbą, Albrechtas pradėjo su ja kariauti, bet karą pralaimėjo ir 1521 m. pasirašė sutartį, pagal kurią kryžiuočių ordinas buvo likviduotas, t.y., sekuliarizuotas, o Prūsija tapo Albrechto giminės paveldima kunigaikštystė — Lenkijos vasalas. Tapęs Prūsijos kunigaikščiu, Albrechtas priėmė ir įvedė į kraštą Liuterio tikėjimą ir vedė žmoną. Jis palaikė protestantizmo plitimą, įsteigė Karaliaučiuje universitetą ir davė lėšas spausdinti lietuviškas knygas Prūsijoje. (Mažvydo Katekizmas irgi jo lėšomis atspausdintas 1547 m.).

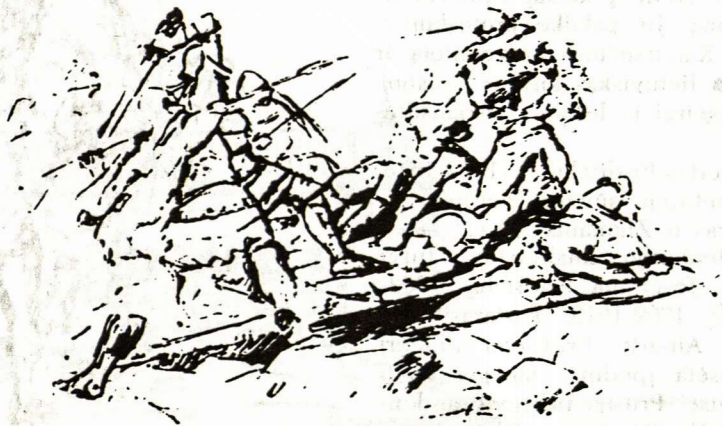
Jo sūnus Albertas-Fridrichas (1553-1618) buvo nesveikas ir neturėjo sūnaus įpėdinio, todėl karaliai St. Batoras ir Zigmantas Vaza, paskyrė regentais Brandenburgo kurfiurstus, Jurgį Fridrichą, 1539-1603, Joachimą Fridrichą, 1603-1609, Joną Zigmantą 1609-1618. Pastarasis regentas buvo vedęs Alberto Fridricho dukterį Oną, kuri buvo teisėta įpėdinė, tai jos tėvui mirus, įpėdinystės teise, Prūsija perėjo Brandenburgo nuosavybėn.

Didžiojo kurfiursto Fridricho Wilhelmo sūnus Fridrichas III, 1713-1740 pavertė Brandenburgą Prūsijos karalija, tapęs pirmu Prūsijos karalium Fridrichu I. Tokiu būdu, Rytinė Prūsija išslydo lenkams iš rankų, o jie lengvai galėjo Prūsiją pasilaikyti, jei regentais būtų paskirti ne vokiečiai, bet lenkai. Kodėl taip atsitiko? Lenkų karaliai mažai domėjosi Prūsijos kunigaikštija, nes visą laiką buvo užimti karais su rusais, švedais ir turkais. Jie manė, kad po Brandenburgo dinastijos valdovų išmirimo, Prūsija vistiek atiteks Lenkijai. Beto ir tie Lenkijos karaliai, kurie skyrė regentus, nebuvo lenkai, bet vienas vengras, o antras švedas. Užtai likimas lenkams žiauriai atkeršijo. Kryžiuočių palikuonys, Prūsijos valdovai, susitarę su kitais plėšriais kaimynais, Lenkiją sudraskė ir pasidalino.

DIDIEJI ORDINO MAGISTRAI

Hermann von Salza	1210-1239	gyveno Venecijoje, ordino steigėjas
Herman von Balk	1230-1237	įsikūrė Prūsijoje ir pastatė Kulmo ir Torno pilis
Konrad von Türingen	1237-1240	
Gerhard von Wallberg	1240-1243	
Heinrich von Hohenloe	1243-1253	
Poppo von Osterna	1253-1256	atsistatydino
Arno von Sangershausen	1256-1273	
Hartmann von Heldringen	1273-1282	
Burkhard von Schwanden	1282-1290	atsistatydino
Konrad von Feuchtwangen	1290-1296	
Gottfried von Hohenloe	1296-1303	
Siegfried von Feuchtwangen	1303-1313	įkūrė sostinę Marienburge 1309
Karl von Trier	1313-1324	
Werner von Orseln	1324-1330	nužudytas
Luther von Braunschweig	1330-1335	
Dietrich von Allenburg	1335-1341	
Rudolf von König	1341-1345	atsistatydino
Heinrich von Düsemer	1345-1351	atsistatydino
Winrich von Kniprode	1351-1382	žymiausias magistras, iškėlė ordino galybę
Konrad von Zöllner	1382-1390	
Konrad von Wallenrod	1291-1393	kariavo ir puotavo su Vytautu
Konrad von Jungingen	1393-1407	gavo valdyti Žemaitiją
Ulrich von Jungingen	1407-1410	žuvo Žalgirio mūšyje
Heinrich von Plauen	1410-1414	po Žalgirio mūšio apgynė Marienburgą
Michael von Kuchmeister	1414-1422	valdė Žemaitiją, mokėjo lietuviškai
Paul von Rusdorf	1422-1441	
Konrad von Erlichhausen	1441-1449	ordinas tapo Lenkijos vasalu
Ludwid von Erlichhausen	1449-1467	perdavė lenkam Marienburgą
Heinrich Reuss von Plauen	1467-1470	
Heinrich von Richtenberg	1470-1477	
Martin Truchses von Wetzhausen	1479-1489	
Hans von Tiefen	1489-1497	žuvo lenkų-turkų karo žygyje
Friedrich von Sachsen-Meissen	1498-1510	pradėjo ordino likvidaciją
Albrecht Hohenzollern-Ansbach	1511-1553	paskutinis magistras, tapo Prūsijos kunigaikščiu. Jo motina buvo kar. Kazimiero duktė Sofija

Žemaičių žygis į Karšuvos pilį

(Iš "Eiliuotos Livonijos Kronikos"
5501-5533 eil.)

Po Mindaugo krikšto 1251 m. Žemaičiai pateko kryžiuočių ordino "malonėn". Kryžiuočiai, kartu su kalavijuočiais, bandė veržtis į Žemaitiją, o toliau ir į visą Lietuvą. Žemaičiai jiems priešinosi. 1257 m. su ordinu buvo padaryta 2 metų taika.* Bet, taikos metui dar nepasibaigus, kryžiuočiai kartu su Livonijos kalavijuočiais prie Nemuno pasistatė Georgenburgo (Jurbarko) pilį. Ta sritis vadinosi Karšuva, o "Eiliuota Livonijos kronika" pilį vadina "Karšuvos pilim" ("burc karsowin"). Žemaičiai atžygiavo prie jos ir netoli pasistatė savo pilį, iš kurios puldinėjo kryžiuočius. Kai kryžiuočiai su kalavijuočiais 1260 m. pralaimėjo kautynes prie Durbės ežero ir Jurbarko pilies įgula išsikėlė į Klaipėdą, kryžiuočių pilis buvo sunaikinta. Šioj ištraukoj pavaizduotas žemaičių pasipiktinimas dėl kryžiuočių pasistatytos pilies be susitarimo ir jų sėkmingos imtynės su kryžiuočiais. *Vertėjas.*

*Lietuviai** užpyko labai —
Juos erzino brolių darbai,
Kai jie jų žemėn atsibastę
Sau pilį pasistatė,
Visai nesitarę su jais.
Jie sakė: "Pats velnias mus tais
Užpjūdė svečiais neprašytais,
Kad jie mums tik žalą darytų.
Bet mes jiems už tai
Plunksnas nupešim gražiai!"*

*Į žygį ruošės vikriai
Lietuvių sukviesti kariai,
Ir greit į Karšuvą atkilę
Jie pasistatė tvirtą pilį.
Ir kai ji buvo užbaigta,
Ties brolių pilim jie tada
Pradėjo jų jėgas bandyt:*

*Ar sugebės jie atlaikyt?
O tie neskųsdami jėgos
Gan aršiai puolė juos:
Kartu su knechtai*** broliai
Į kovą metėsi ten uoliai.*

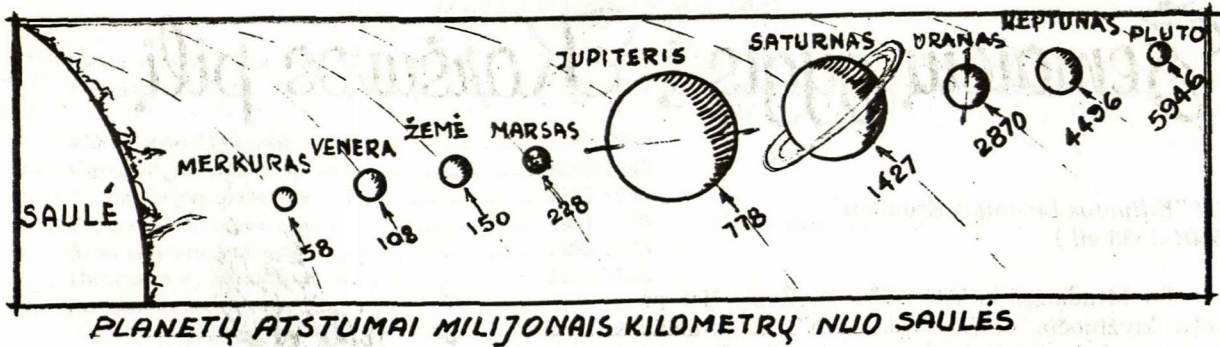
*Ten lakstė ietys į abi
Puses, ir ne viena gabi
Ranka parodė, ką galėjo.
Ten džiūgesys, šauksmai aidėjo,
Ten laidė ietis kuo vikriau,
Kiekvienas troško kuo daugiau
Bėdos tik priešui padaryt —
Greičiau ant menčių paguldyt.
Taip kovėsi jie nuo anksti
Lig vėlumos, ten suburti
Tarp tų dviejų pilių — — —*

Vertė A. TYRUOLIS

* Apie tą taiką žr. "Kario" nr. 7, 1980 m. rugp.-rugs. mėn., psl. 302-303.

** Iš tikrųjų — žemaičiai. "Broliais" čia vadinami kryžiuočių ordino nariai, vienuoliai-riteriai. *Vert.*

*** Knechtas — riterio tarnas, ginklanešys (iš vok. Knecht — tarnas, bernas, vergas). *Vert.*

KELIAS Į ERDVES

B. BALČIŪNAS

1978 m. vasario ir rugsėjo mėn. "Kario" numeriuose tilpo trumpi aprašymai apie saulės sistemą su palydovais — planetomis ir, keturis erdvėlaivius išsiųstus moksliniams tyrinėjimams link išorinių saulės sistemos planetų — Jupiterio, Saturno, Urano, Neptūno ir Pluto. Šiuo metu visi erdvėlaiviai yra jau praskridę Jupiterį, du iš jų — Saturną (likusieji du Saturną praskris 1981 metais), pasiūsdami Žemėn eilę naujų žinių apie planetas ir jų palydovus — mėnulių. (Erdvėlaivių skridimų tvarkaraštis — žiūr. 1978 m. "Karys" Nr. 2 ir 7).

Kai 1957 metais rusai iššovė Žemės orbiton "Sputniką", J.A.V. kariuomenės oro jėgų viršininkas gen. McKee pareiškė: "... stebėdami rusų bandymus erdvėse, mes privalome ieškoti kelių strateginiams laimėjimams už Žemės ribų..." ir jau 1976 m., nesitenkindami pasiekti mėnulių, nes atstumas nuo Žemės vos apie 380,000 km, ieškodami strateginių kelių erdvėse, du "Vikingus" nutūpdė ant planetos Marso, kurio atstumas nuo Žemės svyruoja tarp 56-80 milijonų kilometrų. Abu erdvėlaiviai pasiuntė Žemėn pranešimus, kad ten jų marsiečiai nepasitiko, dienos temperatūra siekia ties pusiauju apie 20°, o naktį apie -180° C, nors atmosfera ir labai reta, viena šimtoji žemės, bet vėjai siaučia apie 200 km/val., nešdami nepermatomų, raudonų dulkių debesis; paviršius nelygus, padengtas įvairaus dydžio akmenimis, didelė saulės spindulių radiacija. Kita planeta — Venera, kuri artimiausiam atstume nuo Žemės būna 30 milijonų kilometrų, apsupta storu debesų sluoksniu, planetos paviršium siaučia 360

km/val. vėjai ir temperatūra apie 480° C, atmosferinis slėgimas 100 kartų didesnis negu Žemėje. Tais pačiais metais amerikiečiai pasiuntė link Veneros du erdvėlaivius "Pioneer" 1 ir 2, kurie iš orbitų aplink Venerą nuleido ant planetos paviršiaus aparatus fizinių ir meteorologinių davinių registravimui; iš jų Žemėje buvo gauta vertingų žinių (pažymėtina, kad panašūs rusų bandymai nepavyko). Abi artimiausios Žemei planetos savo fizinėms savybėms nebuvo tinkamos numatytiems tikslams, todėl ir buvo nuspręsta išeiti už Marso ribų, pasižvalgyti iš arčiau, į išorines, didžiasias saulės planetas. Tarp 1972 ir 77 metų buvo planuojama pasiekti Jupiterį, Saturną, Uraną, Neptūną ir galbūt Pluto, išeinant iš saulės sistemos link artimiausių žvaigždžių, arba jų sistemų. Nors ir su dideliais sunkumais (finansiniais), 1977 metais pirmi bandymai buvo sėkmingi ir jų išdavos jau skelbiamos šiandieninėje spaudoje.

Pažengus technologijai, neužteko optinių priemonių stebėjimui visatos kūnų, kosminių reiškinių ir Žemę supančios artimos aplinkos. Reikėjo išeiti iš Žemę supančios atmosferos ir kosminės dangos, kad surinkus tikslesnius duomenis, nes Žemę supanti atmosfera ir magnetinis laukas deformuoja ateinančius iš erdvių šviesos spindulius ir elektromagnetines bangas.¹ Pasiūsti erdvėlaiviai, be trukdymų, iš palyginamai artimų atstumų, pasiunčia Žemėn nepalyginamai daugiau ir tikslesnių žinių apie planetų ir jas supančių palydovų savybes ir jų aplinką; iš gautų duomenų išsiaiškiname jų kilmę, nustatomi skirtumai, palyginant su Žeme, pramatomai galimi pasikeitimai

ateičiai. Išaiškinami reiškiniai, vykstantys tarpplanetinėje erdvėje ir kokios įtakos jie turi Žemei ir jos atmosferiniams reiškiniams, kokios yra galiybės gyvybei kur nors kitur, už Žemės ribų, na ir eilė kitų naujenybių.

JUPITERIS

1610 metais, pirmu primityviu teleskopu, italas Galilejus, stebėdamas didžiausią saulės sistemoje planetą Jupiterį, atrado keturis jo palydovus — mėnulius, kurie, ano meto mokslininką — astronomą stebino savo ypatumais: Praėjus beveik keturiems šimtmečiams, stebėjimai jau geresniais teleskopais, negalėjo patvirtinti matematiškai apskaičiuotų Galilėjo mėnulių judesių ir apraiškų. Vos tik tapo atrastos priemonės išsiveržti iš Žemės traukos, keturi erdvėlaiviai pakilo link tolimųjų planetų. Pirmuosius kelius nugairino erdvėlaiviai "Pioneer" 10 ir 11, praskridę Marsą. Jie prasiskverbė pro asteroidų lauką (smulkių kosminių dalelių, su priemaiša meteoritų ir dujų sluoksnio, apie 435 milijonų kilometrų storio, supančio saulę apie 550 milijonų km atstu tarp Marso ir Jupiterio) ir, priartėję prie Jupiterio, iš didesnių atstumų rinko žinias apie jį, taip pat apie jo keturis artimesnius palydovus: Io, Europą, Ganymedą ir Callisto. Išnaudodami milžinišką Jupiterio traukos jėgą, įgavo didesnę skridimo greitį ir išsiplėšę iš jo "glėbio", "Pioneer" 11 pasuko link sekančios planetos — Saturno, gi "Pioneer" 10 — iš saulės sistemos aplinkos, link Aldebaran žvaigždės, kuri yra 53 šviesmečiai² nuo Jupiterio ir erdvėlaivis ją pasieks po 1,7 milijono Žemės metų (jei pakelyje nesusidurs su koku nors nenumatytu dangaus kūnu ar skraidančių lėkščių eskadra).

1977 m. rugpiūčio ir rugsėjo mėnesiais, pakilę nuo Žemės, įkandin "Pioneerių" 10 ir 11, iškeliavo "Voyager" 1 ir 2, jau išbandytu link Jupiterio ir Saturno keliu. Minėtas planetas pasiekė 1979 metais, pasiūsdami Žemėn naujų duomenų.

Pirmu atradimu buvo pastebėtas ties Jupiterio pusiauju žiedas, apie 30 km storio ir apie 8800 km pločio, 58,000 km atstu nuo planetos paviršiaus, susidedantis iš smulkių, vulkaninės kilmės dalelių, ledo kristalų ir kosminių dulkių,³ skriejančių aplink Jupiterį. Žiedo vidinės dalies srityje, atrastas keturioliktas mėnulis apie 40 km skersmenio, orbitoje 51,000 km nuo Jupiterio, kurį apkeliauja per 7 val. 8 min. 67,000 km/val. greičiu. Mėnulis pavadintas 1979J1.

Jupiteris, mitologinis romėnų dievas, "gimė"

prieš 4,6 bilijonus Žemės metų, kai formavosi saulės sistema; tuomet jis "susigraibė" 70% saulės sistemoje visom planetom "skirtos" medžiagos, kurią sudarė bilijoniniai kilometrų plotai kosminių debesų, skriejančių įvairiais greičiais, besiformuojančios saulės orbitoje. Kai sukuriuojantys kosminiai debesys apsipavidalino į švitinčius kamuolius, Jupiteris jau tuomet pirmavo tarp kitų "gimstančių" saulės sistemos planetų apie ketvirčio milijono kilometrų skersmeniu, kuris, vėliau, dėl vėsimo, susitraukė iki 143,000 km, orbitoje⁴ 778 milijonus km atstu nuo saulės. Dabartinio Jupiterio tūris prilygsta 1318 mūsų Žemės tūrių, masės tankumas⁵ tačiau yra tik ketvirtadalis Žemės tankumo (Žemės — 4,8 gr/cm³, Jupiterio — 1,3 gr/cm³), masės yra 318 kartų daugiau negu Žemės.

Planetoje buvo atrasta daugiau masės, negu anksčiau buvo skaičiuota, todėl dėl didesnės traukos ir erdvėlaivis paskubėjo viena minute, negu jo kelionės tvarkaraštyje buvo apskaičiuota. Jupiteris apsisuka aplink savo ašį per 9 val. 55 min.

Dailininko Picart 1731 metais pieštame paveiksle "Ikaro kritimas" pavaizduotos nesėkmingos žmogaus pastangos pakilti virš debesų.

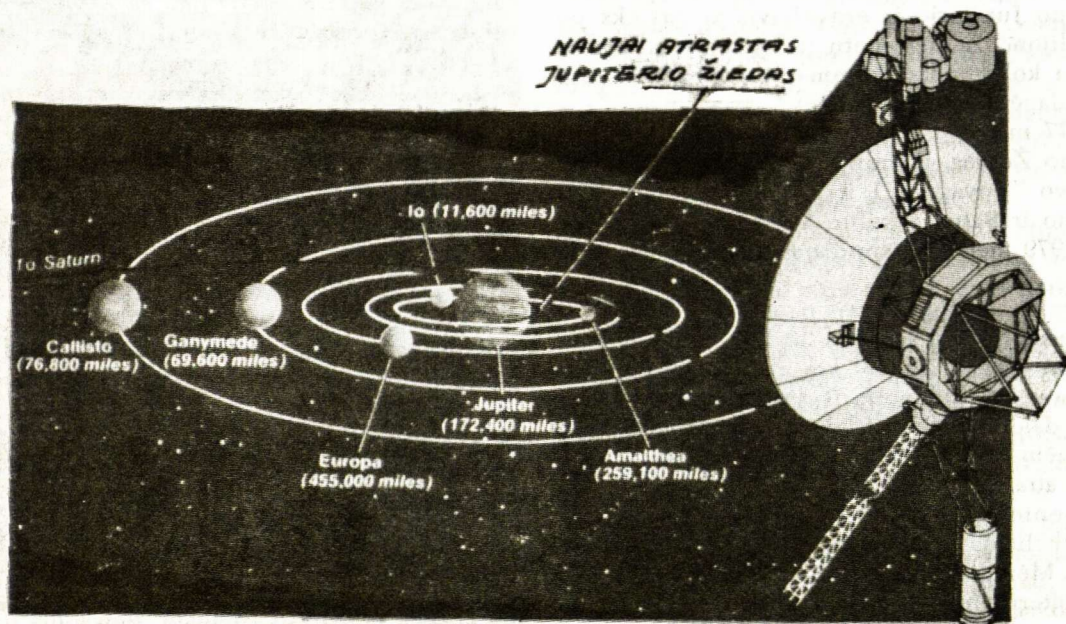

ir apkeliauja orbitoje aplink saulę per 11 Jupiterio metų, 10 mėnesių ir 3 dienas.

Jupiterio paviršių dengia apie 970 km storio įvairios sudėties debesų sluoksnis, susidedantis iš skysto vandenilio su heliaus⁶ priemaiša, „susiskaldęs“ į „žiedus“, kurie dideliu greičiu juda aplink planetos paviršių priešingomis, viena kitai kryptimis, lygiagrečiai pusiaujiui, taip pat ir vertikaliai, sukeldami eilę didžiulių skirtingų spalvų sūkurių. Spalvas sudaro įvairios priemaišos, kylančios į viršų nuo Jupiterio paviršiaus, drauge su kylančiomis dujų srovėmis. Toks neįprastai didelis masyvios atmosferos judėjimas priešingomis kryptimis ir sūkuriams pagamina daug elektros, kuri, keičiantis įlydžiams, sudaro dideles audras. Debesų paviršiuje temperatūra siekia -123°C , planetos viršutiniame kiaute, kuris yra apie 18,000 km storio, temperatūra siekia 2000°C ir slėgimas yra apie milijono atmosferų⁷ (viršutinio sluoksnio apatinėje dalyje), planetos centre, kuris yra apie 30,000 km skersmens, temperatūra siekia virš $30,000^{\circ}\text{C}$ (apie penkis kartus aukštesnė, negu saulės paviršiuje) ir slėgimas apie šimtas milijonų Žemės atmosferų. Jupiteris neturi kieto paviršiaus, jį sudaro skystas vandenilis, heliumas ir amoniako priemaiša; žemesnis sluoksnis yra vandenilis skysto metalo pavidale. Kadangi tarp debesų ir planetos paviršių yra didelis temperatūros skirtumas, dėl to susidaro stiprios vertikalinės srovės, sūkurių pavidale debesų žieduose.

Atmosferos judėjimas arčiau ašigalių yra tarp 50 km/val. greičio ir siekia 500 km/val. pusiaujo srityje, kuris ryškiai matomas Jupiterio lygiagrečiuose žieduose. Sūkurių tarpe išsiskiria savo dydžiu sūkurys pietiniame pusrutulyje, raudonu centru, kuriame yra apstu fosforo ir dalis organinių medžiagų molekulių, kylančių iš apačios į viršų, sūkuryje besisukančiame apie 360 km/val. greičiu, laikrodžio rodyklės kryptimi (jei žvelgti iš tokios padėties, kad šiaurės ašigalis būtų viršuje). Debesų žiedas, kuriame minėtas sūkurys yra elipsės pavidalo apie 12,000 x 32,000 km, skersmenimis, juda vakarų kryptimi apie 180 km/val. greičiu. Sekanti dydžiu „sala“ — sūkurys yra šiauriniame pusrutulyje ir juda su debesų žiedu vakarų kryptimi 310 km/val. greičiu. Eilė kitų, mažesnių sūkurių, skirtingomis spalvomis (dalis jų yra balti) įsidėsčiusių arčiau pusiaujo su radialiai judančiais centrais apie 300 km/val. greičio. Jų spalvos kraštuose gana dažna keičiasi, dėl įvairios medžiagų cheminės sudėties, priklausomai nuo temperatūros, slėgimo, debesų sluoksnio ir judėjimo greičio.

Aplink milžinišką planetą yra dar didesnis magnetinis laukas, kuris nusitęsia apie 720 milijonų kilometrų, surinkdamas neišmatuojamus kiekius didelės energijos kosminių dulkių; visa tai sudaro taip vadinamą magnetosferą, kuri siekia net Merkurą. Jupiterio magnetinis ionizuotas⁸ laukas, praeinant mėnuliui Io, sudaro elektros sro-

vę, siekiančią penkis milijonus amperų, kas būtų virš dviejų trilijonų vatų (daugiau elektros negu pagamina visos Žemėje esančios jėgainės). Pažymėtina, kad Jupiterio magnetinis šiaurės polius yra planetos geografiniame pietų poliuje ir magnetinis pietų polius yra planetos šiauriniame. Keturį Jupiterio mėnuliai esantys didelės energijos elektronų, protonų⁹ ir jonų stiprios Jupiterio radiacijos įtakoje, paviršiuje turi kosminių "išgraužų". Saulės vėjai,¹⁰ keliaudami pusantrą milijono km/val. greičiu, atsiniušę į Jupiterio magnetosferą, sulėtėja iki 400,000 km/val. greičio, gi magnetosferą Jupiterio link "nustumia" apie keturis milijonus km ir "pratęsia" Saturno link, priešingoje pusėje. Saulės pusėje magnetosfera nuolatos pulsuoja, priklausomai nuo saulės vėjų intensyvumo.

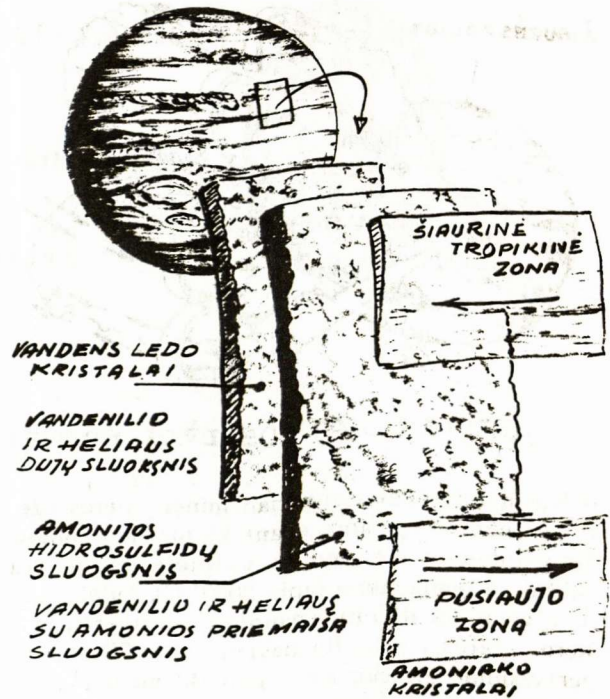
Pirmų keturių erdvėlaivių apie Jupiterį ir jo keturis palydovus — mėnulių surinktos žinios, bus vėliau papildytos naujo erdvėlaivio "Galileo", kuris buvo tikimasi išleisti kelionėn 1980 metų pabaigoje. "Galileo", pasiekę Jupiterio aplinką, pasiliks jo orbitoje ir nuleis planetos paviršium aparatą, kuris duos naujų stebėjimo išdavų, šiuo metu dar neišaiškintų, gi esantis orbitoje erdvėlaivis, turės laiko ir galimybės atlikti daugiau stebėjimų ir surinkti daugiau žinių apie didžiuosius Jupiterio mėnulių. Tikimasi atrasti Jupiterio audringoje debesų atmosferoje biologinių molekulių formavimąsi.

PALYDOVAI — MĖNULIAI

Iš keturiolikos Jupiterio mėnulių, erdvėlaiviai rinko žinias apie keturis didesnius, kuriuos būtų galima vadinti mėnuliais dėl jų išskirtinų savybių. Kiti mažesni, labiau panašūs į vulkaninius uolų gabalus apie 200 km skersmenio.

Arčiausiai Jupiterio atrastas naujasis palydovas 1979J1, orbitoje aplink planetą 51,000 km atstu, apie 40 km skersmenio, vulkaninio pobūdžio uoliena, kurį dėl mažo dydžio vargu ar būtų galima pavadinti mėnuliu. Sekantis, pailgos bulvės pavidalo, 155×270 km skersmenio, mėnulis Amaltea, orbitoje atstu nuo planetos 109,900 km, ap-Jupiterį apkeliauja per 11 valandų 45 min., skrisdamas 48,390 km/val. greičiu. Didelis kietos medžiagos gniužulys Amaltea neturi atmosferos, nei dulkių, nes didelė Jupiterio trauka viską "pasinėmė". Paviršius — raudonos plytos spalvos.

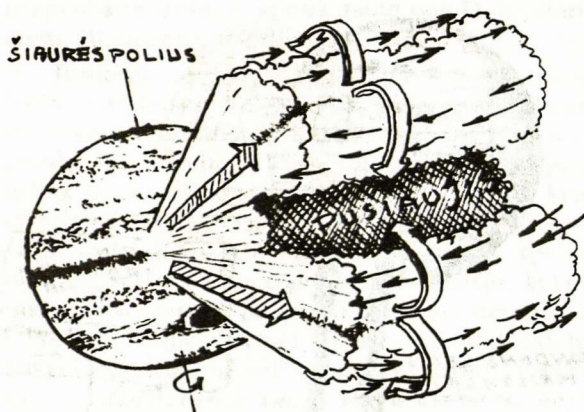
Įdomesnis yra sekantis mėnulis Io, beveik taisyklingos formos, 3,638 km skersmenio, orbitoje atstu nuo Jupiterio apie 350,200 km, kurį apke-

Jupiterio atmosferos klodai

liauja per 42 val. 20 min., skrisdamas 11,075 km/val. greičiu. Mėnulio Io masė yra 3,3 gr/kub. cm. — tankiausia visoje saulės sistemoje. Mėnulio įvairiaspalvis paviršius nužymėtas vulkaninio pobūdžio kraterių, nelygus, su išsimėčiusiais kalnagubriais. Čia nuolatos vyksta ugniakalnių formos išsiveržimai — fontanai, iš po kieto kiauto susidariusių sieros¹⁰ ir sieros dvideginio ežerų. Išsiveržusių fontanų sieros debesys, prasiskleidę skėčio pavidalu siekia 280 km aukščio. Ten, plačiai išsiskleidę ir atšalę, dalelėmis krinta atgal ant mėnulio paviršiaus, padengdami susidariusius nelygumus. Dalis vulkaninių sieros debesų, "pavilioti" Jupiterio traukos, "išsprunka" iš mėnulio aplinkos ir nukeliauja Jupiterio globon. To mėnulio paviršiuje nėra atmosferos, nėra ir vėjų.

Io kelių šimtų metrų storio paviršių dengia kietas luobas, susidedantis iš palaidos sieros, vandens kristalų ir sieros dvideginio, susimaišiusio su silikatais¹¹ iš žemesnių mėnulio sluoksnių. Dėl to Io paviršius yra geltonai rudos spalvos su juodomis dėmėmis (sieros dvideginis SO₂). Io paviršiaus temperatūra pastovi — apie -120° C. Po viršutiniu luobu yra storesnis sluoksnis, susidedantis iš silikatų dalelių, sieros¹² ežerų viršutinėje — išorinėje dalyje ir skystų silikatų vidinėje sluoksnio dalyje. Šio sluoksnio išorinėje

JUPITERIO ATMOSFEROS SROVĖS

dalyje ir telpa eibės anksčiau minėtų sieros ežerų. Io centre spėjama esant kietos medžiagos. Prie didesnio slėgimo Io vidinėje dalyje yra aukštesnė temperatūra (apie 3000° C), todėl, susidarę garai, su dideliu spaudimu prasiveržia pro sieros ežerus į mėnulio paviršių apie 700 metrų per sekundę greičiu, kartu išsinešdami ir skystos sieros fontanus. Šiame mišinyje yra ir vandens garų, kurie iškilę viršum, virsta smulkiais ledo kristalais ir nukritę ant mėnulio paviršiaus sudaro baltas dėmes.

Erdvėlaiviai atrado, kad Io kosminės dulkės, susidariusios nuo sieros „ugniakalnių“ išsiveržimų ir keliaujančios link Jupiterio, pagautos saulės vėjų, įkaitinamos iki 300 milijonų laipsnių C (aukščiausia žinoma saulės sistemoje temperatūra) sudaro pašvaistes. Dėl mažo sieros ionizuotų dalelių kiekio, maži sušvitėjimai — pašvaistės ir temperatūra neturi niekam jokios įtakos.

Sekantis mėnulis Europa orbitoje Jupiterį apkeliauja per 37 valandų, atstu 671,400 km (vidurkis). Europa yra 3640 km skersmenio, paviršius padengtas lygiu ledo sluoksniu, kuris sudaro ketvirtį mėnulio masės. Ledo paviršiuje matosi įvairiomis kryptimis išraižytų rausvų „gyslų“ apie dešimties km pločio ir nusitęsiančių tūkstančiais kilometru. Yra daleidimas, kad minėtos „gyslos“ susidarė mėnuliui stingtant, kai žemesnieji silikatų sudėties sluoksniai, prieš pusę milijono metų, dar buvę karšti ir su garais prasiveržę mėnulio paviršium, stingo drauge su stingstančiu vandeniu. Galėjo būti ir stingstančio ledo sproginėjimai, kuriuos užpildė žemesnio sluoksnio silikatai, susidarius spaudimui dėl mažėjančio tūrio mėnulio stingimo metu. Europos paviršiuje nėra kraterių, išskyrus pastebėtus tris, apie 25 km skersmenio, kurie turėjo būti netolimos praeities, sukurti šaltų

meteoritų, nes mėnulis neturi atmosferos. Buvę ankstyvesnieji krateriai, formuojantis ledo paviršiui, užšalo nepalikdami žymių. Spėjama Europos centre esant kietos medžiagos. Erdvėlaivis „Pioneer“ mėnulį Europa praskrido 455,000 km atstu.

Tolimesnis, didžiausias Jupiterio mėnulis Ganymedas, 5270 km skersmenio, orbitoje virš vieno milijono kilometrų nuo planetos, apkeliauja ją per 7 dienas ir 3 valandas. Ganymedas yra apdengtas storu ledo ir šalančio vandens ir vandens su silikatų priemaiša sluoksniu; centre kietų medžiagų ovalinis telkinys. Mėnulio paviršiuje yra aibės įvairaus dydžio ledo kraterių, kuriuos padarė meteoritai prieš milijoną metų, kuomet mėnulio paviršius stingo. Kraterių briaunos, daugiausia, iškilę virš bendro paviršiaus, gi kraterių viduje, beveik bendro paviršiaus lygyje, yra lygus ledas, kuris pasidarė meteoritui pramušus šalančio ledo sluoksnį, kai iš apatinio, dar nesustingusio vandens sluoksnio, paviršium iškilo vanduo, su silikono priemaišom. Mėnulio paviršiuje yra viena ištisinė, didžiulė, tamsesnė dėmė ir eilė mažesnių, išsimėčiusių visame paviršiuje, kurios susidarė, taip pat, mėnulio stingimo laikotarpyje, kai iš apatinių sluoksnių paviršium iškilo silikonų priemaišos. Europa neturi atmosferos. Erdvėlaivis pro Ganymedą praskrido apie 123,000 km atstu.

Apie 1,880,000 km atstu nuo Jupiterio, orbitoje yra sekantis mėnulis Callisto, 4850 km skersmenio, paskutinis Galilejo mėnulių. Kelionę aplink Planetą Callisto atlieka per 16 dienų ir 17 valandų. Beveik tolygus dydžiu Ganymedui mėnuliui, Callisto yra taip pat beveik tokios pačios išvaizdos ir sudėties, turi kiek mažiau kraterių, kurie atrodo „jaunesni“ už Ganymedo kraterius, visas paviršius tamsesnis, išraižytas pluoštais ruožų, išsidraikiusių be jokios sistemos įvairiomis kryptimis, kurie galėjo pasidaryti ankstyvame mėnulio paviršiaus šalimo laikotarpyje, dėl galimai buvusios dujų atmosferos vėjų (atmosferą „pasisavino“ vėliau susiformavęs Jupiteris, nes padidėjęs Jupiterio masei, padidėjo ir trauka), arba nuo kosminių vėjų, kurie galėjo būti nuo saulės. Viršutinis Callisto ledo ir vandens sluoksnis yra daug storesnis negu Ganymedo ir spėjama, esant kietų medžiagų mėnulio centre, kuris yra mažesnis už Ganymedo centrą.

Abiejuose mėnuluose, viršutiniame ledo ir vandens kiaučiune, apatinėje dalyje, kur dar yra nesušalusio, arba šalančio vandens, yra srovių, kurios dėl Jupiterio ir artimo mėnulio Ganymedo traukos, juda įvairiomis kryptimis, dėl to susidaro trintis tarp prisimaišiusių silikono dalelių,

TAI BUVO ANAIS LAIKAIS

ANTANAS SKIRKA

(Iš atsiminimų)

Bendrai iš išvaizdos, jis buvo apiplyšęs, nešvarus ir apšepęs tipelis. Jis pasirodydavo pas mus, pulko štabo ūkio skyriuje, dažniausiai rudenį ir žiemos metu, kuomet pulkas supirkinėdavo savo arkliams pašarą ir kareivių maitinimui daržoves. Šiuos gendančius maisto produktus, Karo Intendantūra netiekdavo, nes buvo pavesta pulkui apsirūpinti pačiam. Pašaras ir daržovės buvo supirkinėjama iš apylinkės ūkininkų, nepermokant Kariuomenei Įsakymu nustatytą tiems produktams kainą. Žinoma, pulkas stengėsi supirkinėti, kiek galima, žemesnėmis kainomis. Tą atlikdavo paskirti liktiniai puskarininkiai, būtent, pulko maistininkas ir ūkio kuopos sandėlininkas. Tad, mūsų Tadas Čeponis apie juos daugiausia ir sukdavosi kaip tarpininkas. Iš jų sužinojęs, ko ir kiek pulkui reikalinga ir kokios tuo laiku kainos galima mokėti, jis tuojau pat vykdavo į kaimus pas jam žinomus ūkininkus, produktų supirkimo reikalui. Žinoma, jis iš ūkininkų nusiderėdavo žymiai mažesne kaina, nes nuo to priklausė jo uždarbis už tarpininkavimą.

Tik, žiūrėk, jau jis ir įbėga į pulko štabą “biznio” reikalais. Apsiaavęs senais ir prakiurisiais batais, senu, atsegiotu ir jau neaiškios spalvos paltu, su prakiurusiomis alkūnėmis ir didele kiškio odos, nudilusiais plaukais ausine kepure,

ko išdavoje yra aukštesnė temperatūra.

Callisto, Ganymedo ir Europos mėnuliai yra “senyvo” amžiaus — sustingę nuo to laiko, kai formavosi Jupiteris prieš 4,5 bilijonų metų. Mėnulis Io yra “gyvo” paviršiaus, fontanų formos ir laikomas “jauniausiu” visoje saulės sistemoje. Visi Jupiterio mėnuliai, kaip ir mūsų Žemės, nuolat viena pusę laiko atkreipę planetos link ir pilnos savos orbitos laikotarpyje vieną kartą apsisuka palink savo ašį.

(Bus daugiau)

tačiau labai judrus ir šnekus ir visuomet kuo geriausioje nuotaikoje. Štabe, jis jausdavosi kaip namie. Visi čia dirbantieji karininkai, liktiniai puskarininkiai ir civ. tarnautojai, jam buvo daugiau ar mažiau pažįstami. Bet daugiausia su juo reikalų tekdavo turėti man, kadangi dirbau piniginiame skyriuje ir tekdavo jo vardu, arba jo pristatytam ūkininkui išrašinėti sąskaitas už pristatytus pulkui produktus. Padaręs geresnį “biznį”, jis primygtinai kviesdavo mane išgerti — ant “kirmėlės”. Deja, tuo laiku negėriau ir nerūkiu ir bendrai vengiau su juo, kaip man neaiškiu tipeliu, bet kokios artimesnės bičiulystės. Tad mudviejų santykiai, daugiausia buvo mandagūs, bet oficialūs ir korektiški. Padarydavau ko jis prašydavo ir mandagiai atsisveikindavom. O jis, gavęs pinigų, visiems linkčiodamas ir plevėsuodamas savo suplyšusio palto skvermais, tarsi skriste išskrisdavo.

Jis man buvo įdomus, kaip savotiška ir neaiški asmenybė. Intriguojantis savo išvaizda ir man neaiškiu gyvenimo būdu. Tas jo neturėjimas pastovaus darbo ir pajamų pragyvenimui, tas jo skurdas, bet tuo, kaip atrodė, jis pats buvo mažiausiai suinteresuotas. Ir sulaukęs jau senyvo amžiaus, kaip iš visko atrodė, jis gyveno tik šiai dienai. Kaip teko iš senesnių bendradarbių sužinoti, jis buvo Nepriklausomybės kovų metu savanoris-kūrėjas. Išėjęs į atsargą, gavo keliolika hektarų geros žemės, trobesių statybai miško ir kelis tūkstančius litų pinigais. Nenorėdamas ūkininkauti ir dirbti, jis viską pardavė ir pragėrė. Šiuo metu gyveno su žmona prisiglaudęs mieste, ir vertėsi kaip įmanydamas. Žmona uždarbiavo mezgimu, skalbimu ir faktinai jį išlaikė, kadangi neturėdamas pastovaus darbo, jis niekad neturėjo ir nuolatinių pajamų. Tai man pasakojo nevienas ir baigė pasakoti, numodavo ranka sakydami:

— Tai pasigailėjimo vertas žmogus. Bet kas jam gali padėti?

Vienais metais, buvo šaukiami atlikti vieno mėnesio pratimus atsargos karininkai. Tuojau gavome mūsų pulkui paskirtų karininkų sąrašą. Buvo jiems visiems įsakyta išmokėti po 25 litus, karininko ženklų įsigijimui. Man sudarant pinigams išmokėti sąrašą, pastebėjau, kad jame figuruoja ir mūsų Tado Čeponio pavardė, kaip jaun. leitenanto. Tas man buvo staigmena ir tiesiog pri-trenkianti naujiena. Ir kaip tas visų pajuokiamas tipelis, galėjo pasidaryti karininku? — pagalvojau žiūrėdamas į sąrašą. Gal įvyko kokia klaida, vėl galvojau rašydamas jo pavardę. Reikia gerai patikrinti štabo rikiuotės skyriuje. Nuėjęs patikrinau. Bet ne. Tadas Čeponis — yra jaun. leitenantas.

Jau sekančią dieną, jis prisistatė į štabą pasiimti pinigų. Buvo apsirengęs uniforma ir su visais karininko ženklais. Gavęs pinigus jis man ir sako tyliai į ausį:

— Dabar kaip tik baigiasi darbo laikas. Matai, aš jau visus reikalingus ženklus senai turiu. Gavau iš karininkų. O pinigus — pragersime. Tu baigęs darbą, greitai ateik į pulko krautuvę, pasikalbėsime ir išgersime. Aš jau einu ir užsakyčiau sau stipresnio, o tau — saldaus vynelio. Gerai? Tik neužtruk. Ir paskubomis, kaip visada, išskriejo iš štabo raštinės, nelaukdamas nei mano atsakymo.

Jaučiau, kad šį kartą apie jį sužinosiu ką nors daugiau. Didelio žingeidumo vedamas, netrukus nuėjau. Staliuką jau radau užimtą ir gėrybėmis apdėtą. Iki man ateinant, jis jau buvo vieną grafinuką išragavęs. Veidas buvo įraudęs ir jis atrodė nepaprastai geros nuotaikos. Kalbėdamas skėtriojo rankomis kaip malūnas, o žodžiai birte biro, nespėjau nei pritarti. O pagaliau, mano pritarimo nei nereikėjo. Mano pareiža pasimatymo metu, buvo tik klausyti, ką vyresnis asmuo, su daug didesniu gyvenimo patyrimu man pasakoja. O pasakoti jis mokėjo ir turėjo ką pasakoti iš savo gyvenimo nuotykių. Jo gyvenimas buvo margas, kaip bažnyčios lango vitražas, ir jis buvo juo visai patenkintas. Viskas įvyko — kaip turėjo įvykti ir nebuvo reikalo ką nors pakeisti ar ko gailėtis.

— Tau, be abejo, labai įdomu, kaip aš pasidariau karininku? Aš žinau. — Kalbėjo jis skėtriodamas rankomis ir vis išgerdamas, jau iš antro grafinuko.

— Nu žinot, iš tikrųjų labai įdomu. Aš atsi-prašau, aš nežinojau, kad jūs toks garbingas žmogus, savanoris-kūrėjas. Man tikrai įdomu. — Lingavau galva žiūrėdamas jam į akis. O jis kalbėjo vis išgerdamas ir ragindamas mane.

— Matai. Kai prasidėjo Pasaulinis karas, aš

buvau mobilizuota į rusų kariuomenę. Karo metu buvau visuose frontuose ir tikrai turėjau laimės. Man sekėsi. Per visą karo laiką, nebuvau net sužeistas, o paskutiniaisiais metais prieš karui baigiantis, už gerą tarnybą ir narsumą, buvau pakeltas į "praporščiko" laipsnį. Tai buvo rusų kariuomenėje laipsnis, vyresnis už viršilą ir jaunesnis už jaun. leitenantą. Karas pasibaigė man esant Rusijos gilumoje. Prasidėjo revoliucija, o kartu su ja — anarchija ir badas. Nepritardamas komunistams ir nenorėdamas jiems tarnauti, rūpinasi kaip ir daugelis ten esančių lietuvių, tarnavusių rusų kariuomenėje, kuo greičiau sugrįžti į Lietuvą, į savo taip pasiilgtą kraštą, kurio neteko matyti per visą karo laiką. Gimtosios šalies buvome visi pasiilgę, gaudėme kiekvieną žinutę iš savo krašto ir viskas mums buvo labai įdomu kas ten darosi. Ir jau siaučiant raudonajai revoliucijai, pradėjo kurtis Lietuvių Komitetai, kurie sudarinėjo lietuvių sąrašus, tikslu grįžti į Tėvynę. Netrukus atsirado ir Lietuvos atstovybė. Vargais — negalais, aš su daugeliu kitų, kelionėje išbadėję, pasiekėme pagaliau Lietuvą. Mums visiems džiaugsmas buvo didelis. Nors kraštas buvo žiauriai apiplėštas, išgriautas, bet parvykę buvome pavalgydinti ir aprengti. Lietuva jau turėjo savo pačių lietuvių sudarytą vyriausybę ir jau buvo organizuojama savanorių kariuomenė.

Nieko daug negalvojęs ir nelaukęs, tuojau įstojau į kariuomenę savanoriu. Tokių kaip aš tuo metu, patyrusių fronte karių — "frontovikų", buvo labai reikalinga. Jaunų vyrų iš kaimo ateidavo nemažai, bet jie buvo karui neparuošti ir nieko nežinojo. Kuo skubiausiai juos paruošti buvo reikalingas kadras, o kadrinių nebuvo tiek, kiek buvo reikalinga.

Susitvarkius kariuomenės organizavimo nuostatams, buvo numatyti ir mūsų kariuomenės laipsniai. Bet tokio laipsnio, kurį aš turėjau, nebuvo numatyta. Vyriausias kareivio laipsnis buvo viršila. Manęs pažeminti į viršilos laipsnį nebuvo jokio pagrindo nei teisės. Aš savo kariškomis žiniomis ir patyrimu, stovėjau aukščiau už viršilą ir nebuvau nieku nusikaltęs kariuomenėje. Kitos išeities nebuvo, ir netrukus aš ir dar keletas tokių, buvome pravesti Kariuomenei Įsakyme, kaip jaun. leitenantai.

Po kiek laiko, pulkuose buvo sudarytos mokomosios kuopos, tikslu paruošti kadro puskarininkius. Aš buvau paskirtas mūsų pulko mokomosios kuopos vadu ir su savo kuopa buvau apgyvendintas dvare prie vieno miestelio.

— Bet tu užvalgyk ir išgerk to saldaus "birgalo". Aš čia tau pasakoju, ką pats savo kailiu

patyriau, o tu — užvalgyk. Jaunas žmogus nori valgyti, o ypač po darbo. Aš jaunas būdamas labai norėdavau valgyti, o išgerti, tai tik “pada-vai”. Gerai išgėrėme ir karo metu. Žinai, rusai kareiviai užeidavo kur į kaimą, tai tuojau ir ieško “vodkos”. O radę, atnešdavo ir man. Gerdavome visi. O išgėrus, kažkaip ir kulkos ne-gąsdindavo. A, švilpia kulkos, tegul sau švilpia. Pritruks šovinių ir nustos. O vieną kartą fronte, brolyti tu mano, teko išgerti ir su vokiečių ka-reiviais.

O buvo taip. Frontas ilgą laiką tame ruože, buvo nusistovėjęs vietoje. Tai buvo paskutiniai karo metais. Ir mes ir vokiečiai, gyvenome apka-suose ir tik retkarčiais apsišaudydavome. Tarpe mūsų apkasų, kad geresnis būtų matomumas, buvo išdeginti visi buvusieji ūkininkų trobesiai. Tačiau vienos sodybos šulinys su svirtimi buvo išlikęs. O vanduo šulinyje buvo tikrai geras. Taigi, van-duo buvo reikalingas ir mums ir vokiečiams. Jeigu vokiečiai matydavo, kad mes atėjome van-dens pasiimti, jie tuo laiku nešaudydavo ir leis-davo vandenį ramiai parsinešti iki savų apkasų. Jei mes matydavome, kad vokiečiai atėjo, iš man-dagumo ir mes tą patį darydavome. Taip mums apkasuose bestovint, atėjo ir šv. Velykos. Pirmą dieną Velykų, buvo labai gražus rytas. Saulė tiesiog žeme ritinėjosi. Visame fronte, jau kelios dienos kaip buvo ramu. Net vyтуриukai ir kiti paukščiai aplinkui čiulbėjo, tarsi karo kaip ir nebūtų. Kilo didelis noras pasivaikščioti tokią die-ną, pasigėrėti aplinkui atgyjančia gamta ir pavasa-rio grožiu. Juk ir mano namiškiai tuo laiku, ten toli Lietuvoje šventė Velykas, o aš jų buvau taip pasiilgęs ir jau taip senai, senai jų nematęs.

Nutariau eiti pasivaikščioti, pasigėrėti atgy-jančia gamta ir ta proga parsinešti šviežio, gero vandens. Dar gerai apsidairiau aplinkui, bet nieko prie šulinio nesimatė. Taigi, vokiečių ten nėra. Pasiėmiau kibiriuką, naganą prisisečiau prie diržo ir einu. Einu sau užvertęs galvą, besidairydamas aplinkui, vis galvodamas apie senai nematytus namiškius ir netrukus priėjau šulinį. Gi, žiūrau ir nejuokais nusigandau. Prie šulinio iš prie-šingos nuo mūsų apkasų pusės, sėdi sau trys vokiečių kareiviai. Šautuvai nudrėbti šalia, šalmus nusiėmę ir šildosi sau prieš saulę. Būdami trys, žinoma, manęs vieno jie nenusigando. Šypsosi visi trys ir pradėjo mane šnekinti. Aš, vokiškai nemokėdamas, pasveikinau juos rusiškai ir pradė-jau aiškinti, kad vokiškai nesuprantu. Tuomet vien-as iš jų, pradėjo kalbėti lenkiškai ir kalba be-matant užsimezgė. Jie man aiškino, kad jiems yra labai malonu Velykų proga susitikti rusų ka-

rininką (aš jau tuomet buvau praporščikas), o ta proga ir išgerti. Jų puskarininkis tuojau iš bakla-gės, mane sveikindamas, užgėrė. To tik ir reikė-jo švenčių proga. Besišnekėdami, taip ir išgėrėme visų trijų baklages. O vokiškas “šnapsas” ir dar Velykų proga, buvo tikrai geras. Jie tuojau man pasiūlė ir vokišką cigarą. Visi užsirūkėme. Atsi-skiriant, jau visi keturi svyravome ir aš jiems tikrai draugiškai spaudžiau rankas, o jie ta proga, dar po tris cigarus man į kišenes įdėjo. Parėjau į savo apkasus dar linksmesnis kaip išėjau, bet vandenį beeidamas veik visą išlaisčiau. Taigi, visokių, tiesiog neįtikėtinų ir visai nelauktų atsi-tikimų būna ir karo laiku, kad net juokas ima juos prisiminus.

— Bet ką aš čia, atitrūkau nuo kalbos. A, taigi, kaip jau sakiau, aš su savo kuopa apsi-gyvenau dvare ir pradėjome kareivių apmokymą. Kuopą sudarė apie šimtas kareivių, iš kurių, vieni daugiau, kiti mažiau, bet visi mokėjo skaityti ir rašyti. Apmokymas ėjo intensyviai ir sutrumpinta programa, nes frontas buvo reikalingas kadro kareivių.

Aš pats, miestelyje ir apylinkėje jaučiausi kaip koks karo komendantas ir vienintelis šioje apylinkėje ginkluotų jėgų viršininkas. Tuo laiku, policija dar tik organizavosi. Tad dažnai tekdavo palaikyti ir viešąją tvarką, sudrausti plėšikavimą ir bendrai banditizmą. Visi miestelio gyventojai mane tuo laiku gerai pažino ir kai kurie lenkda-vosi iš tolo, o ypač žydai.

Mano kuopos vyrai buvo drausmingi, gražiai dainuodavo sekmadienį vedant į bažnyčią ir draus-rai buvo tvarkingi. Ypač buvo pasižymėjęs draus-mingumu ir pareigingumu kareivis J.S. Be to, jis gražiai ir dainuodavo ir kuopai žygiuojant, dainą vesdavo pirmu balsu.

Gal mėnesiui praėjus nuo apmokymo pradžios, per pulko štabą buvo gautas Kariuomenei Įsaky-mas, kad visi esantieji mokomose kuopose ir bendrai daliniuose kareiviai, baigę 4 klases gim-nazijos, jei tik jie nori, privalo būti tuojau siun-čiami į Karo mokyklą ruošiamai naujai laidai. Šis įsakymas buvo tuojau perskaitytas kuopai per vakarinį patikrinimą, kad visi suinteresuoti apie tai žinotų.

Gal po dviejų dienų po įsakymo paskelbimo, vakare pas mane į kambarį, dvaro rūmuose, atvyko jauno kareivio J.S. tėvas. Pasirodo, jo būta gana pasiturinčio ūkininko. Jis man sunėšė įvairių val-gomų gėrybių ir keletą bonkų gėrimų. Viską at-nešęs davė suprasti, kad tai esanti tik pradžia. Ir taip mums susėdus prie stalo, bešnekučiuo-jant ir užsveikinant — vis po vieną, jis manęs

prašė daryti viską, kad jo sūnus patektų į Karo Mokyklą. Anot jo:

— Vade. Padėk mano vaikui, o aš viską kas reikės padengsiu ir atsilyginsiu už jūsų pagalbą. Jeigu reikės tai pinigais, maisto produktais, išteklių aš turiu. Padaryk vade, man ir mano sūnui tą malonumą.

Nieko kita aš jam nepamenuoju, bet sutikau rūpintis tuo reikalu, nes kaip sakiau, ir aš pats jo sūnų labai mėgau. Blogiausia, kad jis neturėjo 4 klasių pažymėjimo, o buvo praėjęs tik rusų pradžios mokyklą. Taigi, pirmas rūpestis buvo, kokių nors būdu jam gauti 4 gimnazijos klasių pažymėjimą.

Miestelyje rusų laikais veikė 4 klasių mokykla, kaip dabar sako — progimnazija. Mokyklos direktorius — rusas, prasidėjus karui sirgo, tai taip ir paliko vokiečių okupacijoje. O bijodamas tuo laiku Rusijoje siaučiančios revoliucijos, apsisprendė su šeima pasilikti Lietuvoje. Jau buvau spėjęs su juo susipažinti ir kartais vakarais palošdavome proferansą. Kaip visi rusai, taip ir jis mėgo išgerti. Tad žmogus kaip sako — prieinamas. Jau sekantį vakarą, nešinas ūkininko atvežtu kumpiu ir arielkos bonka, aš taip ir užėjau pas direktorių. Jis mane maloniai priėmė, o besivaišinant išdėsciau jam visą reikalą, prašydamas neatsisakyti padėti geram vyrui. Direktorius iš klausęs sutiko ir sakė jau rytoj atvykti su kareiviu pas jį egzaminams.

Nuvykome. Direktorius jau laukė. Jis buvo tipiškas caro laikų rusas. Buvo apsilkęs ilgu juodu "surdotu" su ištysusiais skvernais, juodomis kelnėmis, su juoda "varlike" pasmakrėje, taip kaip buvo priimta rusų mokslo įstaigose, jo rango valdininkams. Veidą puošė juoda tanki barzda, kerpami ūsai ir ilgi, aukštyrūs sušukuoti plaukai. Bet akys buvo mėlynos ir linksmos. Aiškiai matėsi, kad jis, kaip norintis pasilikti, tuo laiku jau atsistatančioje nepriklausomoje Lietuvoje, jautė rimtą pareigą su lietuviais skaitytis, jiems padėti ir būti lojaliu, nes nuo to priklausė jo ir jo šeimos tolimesnė egzistencija. Žinoma, jis kalbėjo tik rusiškai, bet kalboje jau įmaišydamas vieną kitą žodį ir lietuviškai. Tuo duodamas suprasti, kad jam jau nėra svetima ir vietinė mūsų kalba.

Direktorius buvo linksmai nusiteikęs ir maloniai pasisveikinome. Mano kareivis buvo šaunios išvaizdos, tvarkingas ir laikėsi drausmingai. Direktorius jį apžiūrėjo nuo galvos iki kojų ir patenkintas paplojo per petį, sakydamas "Molodec" ir "Aiškiai matosi, kad jis iš keturių klasių viską žino".

Vėliau mudu atsisesdome už stalo, prieš jau padėtą užpildymui keturių klasių pažymėjimo formą, ir jis pasiruošė egzaminuoti.

— Persižegnoti ir poterius moki?

— Moku ir lietuviškai ir rusiškai.

— Gerai. Kiek pasaulis turi šalių?

— Keturias. Rytai, vakarai, šiaurė ir . . .

— Gerai. Daugybės lentelę moki?

— Moku visą atmintinai.

— Gerai. Kas buvo Levas Tolstojus? A?

— Levas Tolstojus buvo grafas ir garsus rusų rašytojas. Jo daug parašytų knygų esu perskaitęs. Ne tik jo, bet ir Puškino, Lermontovo ir kitų rusų rašytojų.

— Labai gerai. Aiškiai žino iš keturių klasių programos. — Kalbėjo atsikusęs į mane. — Nėra ko daugiau klausinėti. Labai gerai. Taip ir parašysime.

Tuoju pat užpildė 4 klasių baigimo pažymėjimą, pasirašė, pridėjo antspaudą ir duodamas prieš jį ramiai stovinčiam mano kareiviui pasakė.

— Būk laimingas ir geras žmogus, jaunuoli. Neužmiršk, kad visur yra Dievas. — Tuo ir baigėsi egzaminai.

Tikrai nuoširdžiai abu padėkojome direktoriui ir atsisveikinę išėjome. Mano kareivis buvo nepaprastai laimingas ir nežinojo, kaip man ir bedėkoti.

Su tuo gimnazijos 4 klasių pažymėjimu ir gera mano, kaip kuopos vado atestacija, aš jį tuoju išsiunčiau į Karo Mokyklą. Jis buvo priimtas be jokių kliūčių ir mokslą užbaigė gerai. Vėliau, jau tarnaudamas kariuomenėje kaip karininkas, būdamas tikrai gabus, vakarais mokėsi ir netrukus gavo brandos atestatą.

— Šiuo laiku jis tarnauja kariuomenėje kapitonu ir yra geras ir pavyzdingas karininkas. Be to, jis yra geras ir plačiai žinomas sportininkas.

Kartais nuvažiuoju aplankyti jį į pulką, o ta proga mudu užeiname ir į karininkų ramovę. Jis man ir po šiai dienai yra labai dėkingas, nes tik per mane pasiekė tai — kas jis šiandien yra. Susitikę, linksmi pasikalbam apie anuos laikus, na ir pasivaišinam, tai — oho ho . . .

— Dieve jam padėk. Gabus ir geras vyras.

Cabramatta, 1980 m. spalio 20 d.

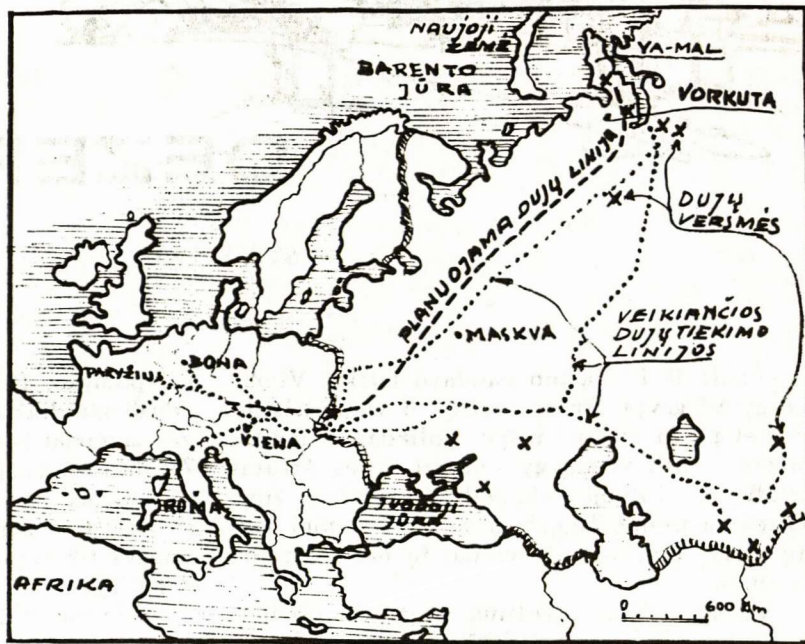
SOVIETINĖS DUJOS

B. B.

Ten kur Uralo kalnynas atsiremia į šiaurės Ledynuotojo vandenyno Kara jūrą ir kur Obės upė įteka į Obės įlanką, ten yra Vorkutos vergų stovykla. Nuo jos į šiaurę, link Arktikos vandenyno apie 650 km nusitęsia amžinu sniegu padengtas Ya-mal pusiasalis, kur devynis mėnesius temperatūra nepakyla virš -60°C .

Pusiasalis apgyventas keletos mongolų kilmės šeimų ir koncentracijos stovyklų, užsilikusių nuo Stalino laikų. Po tundra ir skurdžia augmenija žemėje slypi didžiausi pasaulyje neišnaudotų natūralių dujų išteklių (apskaičiuojama apie 26 trilijonai kubinių metrų). Klimatas, dideli nuotoliai, sudėtingos techniškos priemonės (kurių rusai neturi) iki šiol buvo kliūtimi šiuos energijos išteklius išnaudoti. Žiemos metu Ya-mal pusiasalyje, kuris yra apie 250 km į šiaurę nuo Arktikos linijos, guma sustingsta į metalo kietumą, metalas pasidaro trapesnis už stiklą. Žemė įšalus nepasiekiamas gilumon ir kasimams reikalingi specialūs įrenginiai ir priemonės. Trumpame, tik virš mėnesio vasaros laikotarpyje žemės paviršius vietomis atšyla ir virsta neišbrendama gličia koše, nepraeinama nei žmogui nei mašinai. Ir čia, kaip ir daugeliu kitų atvejų, patiems rusams neįstengiant pasinaudoti gamtos tiekiamam vertybėm, ateina pagalbon vakariečiai, savo kapitalu, technika ir inžinerinėm žiniom, kad sustiprintų rusų pajėgumą "tautų išlaisvinim" darbe.

1981 m. vasario mėn. pradžioje Paryžiuje, Briuselyje, Haagoje ir kituose Vakarų Europos miestuose, taip pat ir Vašingtone, Ya-mal pusiasalio vardas buvo dienos tema (tik ne dėl Vorkutos vergų stovyklų). Rusai paskelbė planą iš Ya-mal pusiasalio nutiesti naują 3000 mylių — 4800 km penkių pėdų skersmenio dujų tiekimo vamzdį į Vakarų Europą, su 40 milžiniškų kompresorių stotimis dujų pompavimui. Tačiau tam projektui įvykdyti reikia apie 15 bilijonų dolerių kapitalo, inžinerinio patyrimo ir paskutinių technologinių priemonių (nei vieno iš jų rusai neturi), už tai rusai siūlo vakariečiams tiekti po 40 bilijonų kubinių metrų natūralių dujų kasmet, pradedant 1986 metais, iki jie išsimokės paskolą. Amerikiečiai turi ir kapitalą ir priemones ir patyrimą, gautą iš vamzdžių tiesimo Aliaskoje, todėl dar 1980 metais rusai užmezgė ryšius su dviem amerikiečių firmom dėl parūpinimo 200 specialių žemės kasimo, gręžimo ir kitiems vamzdžių tiesimo darbams mašinų,

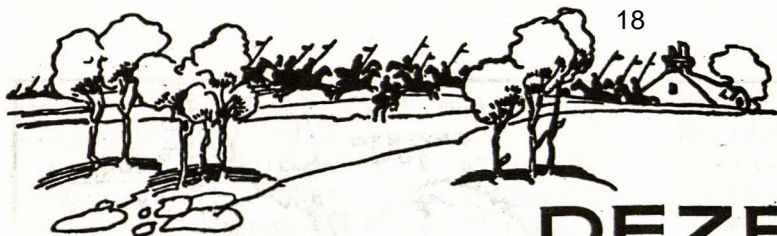

su atitinkamais, ypatingoms klimatinėms sąlygoms pritaikytais įrengimais. Vakarų Vokietijos firmos — "AEG-Telefunken" siūlosi pagaminti rusams kompresorius su reikiamom atsarginėm dalim ir "Mannesmannroehren Werke" — specialiai pagamintus brangius vamzdžius su visom priedinėm dalim. Paskutinių metų bėgyje rusai ieškojo paskolų nuo Tokyo iki Duessendorfo ir Paryžiaus; išdavoje iš Vakarų Vokietijos dvidešimties bankų turi pažadų 5,2 bil. dol. ir keletos prancūzų bankų — 4 bil. dol. Rusai siūlo 7,7% palūkanų, tačiau šiuometinėje rinkoje 8,5 metų terminui tokiai paskolai yra 9,75%.

Vakarų Europos valstybės importuoja apie 50% visos sunaudojamos energijos, todėl nežiūrint, kad gaudami didesnę kiekį energijos iš rusų pasidarys daugiau jų priklausomi, didėjantis energijos poreikavimas ir jos kainų kilimas, verčia imtis rizikingų žingsnių. Vakarų Vokietija (nuo 1974 metų) iš rusų gauna 12 bilijonų kubinių metrų natūralių dujų per metus, tas sudaro 16% visos vokiečių sunaudojamos energijos. 1986 metais papildomai gautų 12,5 bil. kub. m metuose, kas sudarytų viso apie 30% visos sunaudojamos energijos. Prancūzai dabar gauna 7%, 1986 metais gautų viso 30%; italai — 23%, 1986 m. gautų viso 30%; austrai — šiuo metu gauna 55%, 1986 metais gautų 70%. Iš viso šiuo metu Vakarų Europa iš rusų gauna 9% visos sunaudojamos energijos, o 1986 metais gautų 25%.

"Frankfurter Allgemeine Zeitung" įspėja nepasidaryti priklausomiems rusų ir reikiamam energijos papildymui pastatyti keturis reaktorius, iš kurių gauta energija būtų pigesnė ir nepriklausoma kitų. Neigiamai atsiliepia ir amerikiečių vyriausybė, nes "...rusų ekonominis stiprėjimas sudaro ekonominės, politinės ir karinės įtakos Vakarų Europai tuo pačiu, ir sąjungininkei JAV". Po dešimties metų, rusai išsimokėję paskolas, (jei išsimokės), galėtų daryti ekonomines ir politines represijas Vakarų Europos valstybėms, be to, turėdami atitinkamas priemones ir patirtį, išnaudotų kitus Sibire išsimėčiusius gausius dujų išteklius, kurie iki šiol dėl stokos lėšų ir priemonių yra neišnaudojami.

Vakarų Vokietijos finansų ministeris O. von Lambsdorff yra pareiškęs, kad dujų tiekime rusams galima labiau pasitikėti, negu Alžyrėjai, Nigerijai, Iranui ar kitiems šiuometiniams tiekėjams. Vakarų Europos valstybėms artėja energijos gavimo priklausomybė Viduriniams Rytams, arba rusams, jei nepanaudos turimų savų galimybių, nes dabartiniu metu jos palyginamai didelius energijos kiekius importuoja ir ateityje didėjant produkcijai didės ir energijos importas. Su Vakarų valstybių pagalba rusai šią aplinkybę išnaudos, pajungdami turimus neribotus energijos išteklius, "pagauti" kapitalistinius kraštus ant savo meškerės.

DEZERTYRAS

STP. ŠETKUS

(Pabaiga)

Paulė iš P. Žąsino gaudavo laiškų. Viena-me gyrėsi gavęs „aukso kryžių“ ir viršilos laipsnį, bet po to nustojo rašyti, palikdamas Paulės sužeistą širdį visam gyvenimui. Anės Arturas Olinbergas, kalbėjęs klaipėdietiška tarme, žuvo bolševikų fronte. Negeriau sekėsi ir kitom Telšių merginom, nes nei vienas jų nebeapsirodė Telšiuose.

Po kurio laiko į Telšius atvežė didoką būrį lenkų karo belaisvių. Eilinius patalpino buvusiuose vaikų prieglaudos namuose, buvusiuose prie pat ežero kranto, Paežerės gatvėje, o keturi karininkai apsigyveno ponų Glinskių rūmuose. Pavakarėm tie karininkai, aukštom, kampuotom kepurėm ir lenktais blizgančiais kardais, išeidavo į Didžiąją gatvę pasivaikščioti, išleisti „ant garbės žodžio“. Mes juos sekiodavom, klausydami kaip žvanga jų blizgančių batų pentinai.

Sutemus, Glinskių sode sušvisdavo įvairiaspalvės kinietiškos lempos, pakabintos po medžiais. Ponai ir ponios pasipildavo po sodą vaikštinti bei vieni kitus gaudyti. Ponios ypač mėgdavo pagauti tuos karininkus. Kiek būdavo juoko, klegėjimo bei klyksmo! Po to, sekdavo valgiai prie ilgų, baltai dengtų stalų. Pasigirdavo stiklų skambėjimas ir mums nesuprantamos dainos, šūkavimai ir galų gale, prasidėdavo šokiai didelėje verandoje, raudant smuikams, kukčiojant klarinetoms ir guodžiantis Rupeikos basedlai.

Ponai linksmindavosi iki pat saulės patekėjimo virš žalsvų Masčio vandenų. Mums, vaikams ir paaugliams, tas viskas sudarė didelę pramogą. Užmigdavom ir pabusdavom liūliuojami tos styginės kapelos, tik tėvas paslapčiomis grieždavo dantimis. Kartą, pabudęs ankstų rytą, viena akim matau, kaip tėvas rengiasi eiti į darbą, kaip jis, užsivilkęs švarką, prieina prie lango, ištiesia kumštį rūmų link ir pro sukąstus dantis iškošia: „rupūžės!..“

Kiti kaimynystėje gyvenę vyrai keikdavo lenkus jau atvirai. Ypač keikdavo ponus Glinskius. Ypač po to, kai tie keturi lenkų karininkai, stai-

ga, pranyko. Pabėgo, pamiršę savo garbės žodį nepabėgti. Kažkoku būdu, neužilgo pranyko ir visi kareiviai iš buvusių vaikų prieglaudos namų. Žmonės pasakojo, kad Dirkstalių dvaro ponas juos slapta laiveliais perkėlė į gojų, iš kur jie iš išlakstė nežinia kur. Gal buvo kitaip, gal žmonės tik taip kalbėjo, bet tie lenkų belaisviai iš Telšių išnyko.

Tuo tarpu, Telšiuose beveikė tik komendantūra ir karo ligoninė, didokame, baltai tinkuotame, pastate, kitoje pusėje Mažonavičiaus kalno. Matydavom tuos lietuvius kareivius, visaip sutvarstytus, gulinėjančius dideliame kieme. Ir mirė jų nelauktai daug. Žmonės kalbėjo, kad daugiausia mirė nuo šiltinės ar kokios kitos ligos. Beveik kas rytą vykdavo laidotuvės, vadinamame „Cerkvės kalne“, nes ten stovėjo rusiška cerkvė su pora kupolų. Netoliese stovėjo įcimentuota švedų patranka, nukreipta tiesiai į Luokės kelią.

Mes, jau visi paaugliai, palydėdavom tuos kareivius į kapus, naujai įrengtus atkalmėje prie įėjimo. Prie iškastos ilgos duobės paguldydavo karstą greta kitų, dar neužkastų. Būrys kareivių pakeldavo šautuvus į dangų ir karininkui sukomandavus: „Būrys! — ant garbės — šauk!“, paleisdavo po tris salves. Po to, jie nužygiuodavo atgal į kareivines, o mes pindavom vainikus iš kalne augusių žolių ir dėdavom juos ant išversto smėlio gauburių.

Į Telšius pradėjo gabenti, iš apylinkės dvarų, vis daugiau jaunimo. Pasklido žinia, kad bus steigiama lenkų progimnazija. Ta žinia gyventojams užėmė kvapą. Paliokų gimnazija pačioje žemaičių sostinėje! Bet progimnaziją steigė ir įsteigė. Lenkiukai, vadovaujami Jureko ir Bohdano, vėl pakėlė galvas. Siautė bandomis ir žemaitukams pasidarė nebesaugu vakarais nueiti į miesto centrą, tėvams siunčiant nupirkti to, ar ko kito.

Kai Jurekas ir Bohdanas suorganizavo savo „legioną“ ir pasivadino vienas „generolu Pilsudskiu“, o kitas „generolu Želigovskiu“, tai Albis

sucementavo savo "armiją". Pasivadino "generolu Žukausku", Bolį pavadino "generolu Ladiga", o mane paskyrė "karo kapelionu", nes tada jau patarnaudavau klapčiuku prie mišių Telšių bažnyčioje, kartu su Ignu Valiumi (dailininko Telesforo Valiaus broliu).

Po ilgesnio laiko, vieną vėjuotą rudens vakarą, abi "armijos" susidūrė Paežerės gatvėje, lankoje ir nukastose Remeikos bulvienoje, dideliame darže. "Vadai" iš anksto buvo susitarę nenaudoti "aminicijai" jokių sunkesnių bei kietesnių dalykų, kaip supuvusios bulvės, burokai ir, žinoma, glėbius.

Pamenu, kaip šiandieną, kai tamsoje mus puolė didokas skaičius lenkiukų. Susikibome vienas su vienu. Girdėjosi vėjo protarpiais tik aikčiojimai. Albis po to pasakojo: "Susikimbu su vienu stipriu lenkiuku ir netrukus abu įvirstame į bulvėms iškastą rūsį. Bet pajutęs, kad tai Jurekas, nė nepamačiau, kaip atsidūriau keliais ant jo pilvo. Liepiu jam sakyti "lietuvis", o jis nesako. Reikėjo gerokai paspausti, kol pradėjo šaukti "lietuviai! lietuviai! tik paleisk, ba tėvui pasakysiu!"

Albis ir paleido. Padėjo išsikapstyti iš rūsiu ir Jurekas nudūmė į tamsą kaip paspirgintas, o už jo — ir visas jo "legionas". Vis tiek, dėl to gimnazistų susidūrimo, sujudo visas miestas. Tik šį kartą jau visai rimtai. To, gal ir kito pasekoje, atėjo žinia, kad lenkų progimnazija Telšiuose panaikinama ir dėl to, kad nežiūrint visų pastangų, trūko mokinių bei mokytojų darbu. Rodos, buvo atvykęs iš Krokuvos progimnazijos kapelionas kun. Valovočius. Nemokėjo jis nei vieno žodelio lietuviškai. Tą žinau, nes ir jam patarnaudavau prie altoriaus.

Nekentė jis ir manęs, ir Valiaus, ir zakristijono Kismino, nes nemokėjome lenkiškai. Bardavo ir grasindavo pirštu išmokti, o moterėles, priartėjusias prie klausyklos, grubiai pavarydavo šalin, jei jos nemėgino nors šiek tiek kalbėti lenkiškai.

Uždarius progimnaziją, mokiniams buvo pasiūlyta arba stoti į lietuvių gimnaziją Telšiuose, arba keltis į Panevėžio lenkų pilną gimnaziją. Daugelis įstojo į lietuvių gimnaziją ir ją baigė pasidarydami lietuvių veikėjais. Įstojo ir Jureko sesuo Krisia, greit patapdama uolia skaute. Jurekas, tačiau, patraukė į Panevėžį. Įstojo į lenkų gimnaziją, kuri tada buvo senose, bet gražiose patalpose Marijos gatvėje. Neužilgo lenkai pradėjo statyti didelius gimnazijos rūmus Kranto gatvėje ir neužilgo juos pastatė.

Taip jau supuolė, kad ir mūsų mama, paraginta vienos savo draugės dar iš jaunystės dienu

Rygoje, pasiėmusi kelis vaikus, jų tarpe ir mane, atsikėlė į Panevėžį. Kol apsidairė naujoje vietoje, tai tėvas, susižeidęs prie statybos, mirė Telšiuose. Ten liko gyventi tik vyriausia sesuo Anė, mirusi Telšiuose 1976 metais.

Kartą Panevėžyje, ir įlekiam vienas į kitą su Jureku. Abu jau suaugę vyrukai. Jurekas, užsimovęs lenkišką gimnazisto kepuraitę, tik pažvelgė baltom į mane ir nuėjo savo keliu.

Panevėžio lenkų gimnazijai irgi trūko mokinių ir mokytojų, bet tvarka buvo kitokia negu Telšiuose. Tik kaikurie mokiniai užkabinėdavo lietuvius. Tokių "vadų" pasidaro nebe Jurekas Glinskis, bet vieno aršaus lenko "abivatelio" sūnus, vardu Tadeuš. Su būriu savo draugų, vakarais jis laikydavosi, vadinamoje "brichalkoje". Pamatę paskirus lietuvius gimnazistus ar seminaristus, lengvai jų nepraleisdavo pro šalį. Tik ką baigę gimnaziją, jis ir Jurekas, buvo pašaukti į Lietuvos kariuomenę naujokais, tačiau abudu greitai pabėgo į Lenkiją. Ten abudu baigė lenkų karo mokyklą, abu kariavo už Lenkiją, o vėliau sugrįžo į Lietuvą. Tai buvo 1940 metai. Tokiu tai būdu, Aramino kirpykloje aš atpažinau Jureką.

Išklausęs mano pasakojimą, Araminas ilgai galvojo. Jo manymu nebuvo jokio reikalo skubėti pranešti kur reikia, kad štai, atpažinome Lietuvos kariuomenės dezertyrą, Jureką Glinskį, kuris, žinome, išvažiavo į Telšius. Jei norėsime, tai mes jį ir ten surasime. Siūlė dėl pranešimo pagalvoti, nes karas ėjo vis smarkyn, nežinia kas laukė ir pačios Lietuvos.

Taip ir atsisveikinome.

Kaip jau sakyta, Telšiuose liko mano vyriausia sesuo Anė. Ji po tėvo mirties gavo jo paliktą gražų žemės sklypą, tuoj už Žarėnų vieškelio ir už prūdo, nors prūdas buvo jau nusausintas ir malūnas nugriautas. Ji laikas nuo laiko parašydavo mums į Panevėžį laiškus, kuriuose nusakydavo apie tolimesnį telšiškių gyvenimą. Pasikeitė Telšiai. Išmirė ir mūsų artimiausi giminės.

Parašė ji ir apie Jureko sugrįžimą į Telšius. Nieko jis iš savo artimųjų neberado. Abu tėvai, ponai Glinskiai, irgi buvo mirę, o sodas ir rūmai paimti kažkieno kito. Kai Jurekas nusukbėjo į savo namus, ten jo niekas neatpažino ir niekas neįsileido į vidų. Jis buvo išvargęs ir nudrįskęs. Matyt, pamanė, kad koks valkata.

Vaikščiojo jis tada kelias dienas po Telšius, ieškodamas kokių pažįstamų, bet niekas nenorėjo jo atpažinti, turbūt todėl, kad žinojo jo praeitį.

(nukelta į 116 psl.)

PALIEKAME TĖVIŠKES, PALIEKAME LIETUVĄ

AP. SKOPAS

1944 metų pavasarį vokiečiams likvidavus Vietinę Rinktinę, visas Panevėžio batalionas, kurio dvi kuopos stovėjo Panevėžy ir viena Biržuose, laimingai išsisklaidė į namus. Kartu išsinešėme visus ginklus, aprangą ir kas tik buvo sandėliuose. Žinoma, tie ginklai mums buvo ne labai naudingi, nes turėjome prancūzų kavalerijos šautuvus ir anglų lengvuosius kulkosvaidžius. Šovinių ribotas kiekis nebuvo pakankamas jokiems didesniems veiksams. Prancūziškų granatų turėjome kiekvienas po dvi-tris. Ūkio kuopa išvyko su visais vežimais ir arkliais. Vietiniai, Panevėžyje esantieji vokiečiai, matė mūsų pasitraukimą, bet jų buvo mažas skaičius ir jie nedrįso pastoti kelią, ar bent mus stabdyti. Nežinau kaip ūkio kuopa su visais kariškais vežimais ir arkliais pasiekė Troškūnų apylinkes, bet mes, pasiekę mišką, visą laiką juo ir traukėmės. Vėliau, visi skirstėmės į mažesnius būrelius ir vykome į savo gyventas apylinkes. Tuo metu mano tėvai gyveno Viešintų miestelyje, kur tėvas tarnavo policijoje. Tik sugrįžus buvau tėvo įspėtas, kad miestelyje negalėsiu gyventi, nes jau yra gautas iš Panevėžio įsakymas gaudyti pabėgusius Rinktinės vyrus ir pristatyti vokiečių vadovybei. Vėliau vokiečiai ir patys išleido atsišaukimą, kad visi pasitraukę vyrai bent sugrąžintų ginklus ir uniformas, o patys nebus baudžiami. Pasikarkit su savo pažadais! Geštapas jau buvo mums gerai žinomas, o be to, jau buvome gavę žinių, kaip brutaliai vokiečiai pasielgė su Vilniaus krašte suimtais ir į Vokietiją išvestais kariais.

Tokiai padėčiai susidarius, negalėjome gyventi namuose. Spietėmės po kelis vyrus kaimuose pas draugus ir laukėme tolimesnio likimo. Žinoma, policija mūsų nepersekiojo ir net įspėdavo pasirodžius vokiečių daliniams. Patys vokiečiai nedrįsdavo mūsų ieškoti ar gaudyti, nes puikiai žinojo, kad esame ginkluoti ir kiekvienu metu galime jiems stipriai pasipriešinti. Kitas argumentas buvo spiestis į būrelius, tai dėl apylinkėje siaučiančių komunistinių partizanų, populiariai mūsų vadinamų banditų, kurių gaujos buvo gana didelės ir artimose Viešintų, Šimonių giriose užsilaikė. Reikėjo apsaugoti ir saugotis ir nuo jų.

Frontas kas kart vis artėjo prie Lietuvos sienų. Vokiečiai vis dar buvo užsispyrę ir persekiojo pabėgusius vyrus. Mes, artėjant frontui, irgi ieškojome įsigyti geresnių ginklų ir gauti

geresnę vadovybę. Bet vieną būdingą dalyką ir mes tuoj pastebėjome. Tik mums sugrįžus, arba geriau pasakius, pabėgus iš Vietinės Rinktinės, banditai lyg ir dingo. Per visą mūsų ten buvimo laiką nepasitaikė jokių išpuolių, nei prieš ūkininkus, nei sabotažo veiksmų. Jie žinojo, kad mes naktimis, pasidalinę po 10 vyrų grupėmis judėjome ne tik Viešintų valsčiaus ribose, bet pasiekdavome ir Šimonių, Subačiaus, Andrioniškio apylinkes. O banditai buvo gerai informuojami, nes Viešintų valsč. net 45% gyventojų sudarė caro laikais atkelti burliokai. Jie žinojo ir pranešdavo kiekvieną policijos akciją, taip pat jie galėjo ir mūsų žygius numatyti ir taip informuoti partizanus. Bet vis dėlto jie vengė išlįsti iš savo slėptuvių ir nesirodydavo viešai. Žinojome daugelio įtartinų vietinių rusų pavardes ir jų gyvenvietes, tai ne kartą naktimis juos aplankydavome ir iškrėsdavome visą sodybą, o juos pačius prigrąšindavome nepriimti ir neslėpti banditų. Todėl valsčiaus gyventojai buvo mums labai palankūs ir niekada neatsisakydavo pavalgydinti, duoti nakvynę ir kitokiu būdu mums padėti. Kartą buvau gavęs iš stambaus lietuvių ūkininko pasiūlymą, kad dabar buvo geriausia proga sunaikinti visus čia gyvenančius rusus ir niekas nežinotų kas tai padarė. Žinoma, nuo tokio žiauraus žygio atsisakiau ir patariau jam net ir kitiems apie tai nekalbėti. Tas vyras yra žuvęs partizaninėse kovose 1946 m.

Viešintų valsčiaus vyrų reikalais daugiausia teko pasirūpinti man. Kiti buvo pasyvūs, arba nekreipė per daug dėmesio į grėšiančią realybę. Kad daugiau kokių nors veikimo instrukcijų, esamos padėties įvertinimą, padariau porą išvykų į Troškūnų valsčių, kur gyveno ir slapstėsi buvęs mūsų bataliono vadas kpt. Švilpa. Nieko rimto ir jis negalėjo patarti. Liepė laikytis pasyviai ir laukti. Laukėme. Baisusis priešas jau įsibrovė į Lietuvos teritoriją. Kautynės vyko Vilniuje. Užnugaryje fronto linijų esantys komunistiniai partizanai slinko į vakarus ir kiekvienu metu jų dideli būriai galėjo užplūsti ir mūsų apylinkės girias. Susitarus su policijos punkto vedėju, subūrėme daugumą vyrų į miestelį bendram saugumui ir, reikalui esant, apsigynimui. Bet tas truko tik keleta dienų. Policijos punktas gavo iš apskrities vado įsakymą iš miestelio pasitraukti. Liepos 8 dienos ryte policija miestelį apleido. Likome tik mes, apie 7-8 vyrai. Sušaukėme visus buvusius V. Rinktinės vyrus ir išsirinkę vieną buvusį Lietuvos kariuomenės puskarininkį savo vadu, perėmėme visą miestelio tvarką ir saugumą. Dieną ir naktį sargybos stovėjo už miestelio

Panevėžio
herbas

Žvilgsnis į Panevėžį

esančiuose keliuose, patruliai buvo siunčiami patikrinti apylinkes. Kiekvienu metu buvome pasiuošę sulaukti puolimo.

Bolševikų gaujos buvo jau mūsų miškuose, tai mums patvirtino pora pagautų vietinių rusų, kurie slankiojo pamiškėse. Gavę gerai į sėdynes prisipažino, kad matę daug rusų karių judančių miškuose. O kokių tikslu jie patys ten buvo nuėję, vistiek neprisipažino. Juos uždarėme daboklėje ir pasitraukdami pamiršome apie juos.

Gretimas Andrioniškio bažnytkaimis buvo jau rusų rankose. Gavome daug nepatikimų žinių, kad tai nuo Šimonių miško, ar nuo Andrioniškio atvyksta stambios rusų jėgos. Išvykdavome ta kryptimi ir apsikasę laukdavome. Pasiūsti žvalgai sugrįždavo ir sakydavo, kad nieko pavojingo ar įtartino nepastebėję. Vieną kartą atvyko ir stambenis vokiečių kariuomenės dalinys su lengvais šarvuočiais. Kartu su jais į Andrioniškio pusę išvyko ir pusė mūsų būrio vyrų. Vokiečiai galėjo iš ten rusus išstumti, bet dėl kažkokių priežasčių sakė sugrįšią rytą ir atliksią šią operaciją. Bet niekada jų daugiau ir nematėme. Kadangi mums trūko šautuvų ir amunicijos, tai jie paliko

gerą krūvą rusiškų šautuvų ir apščiai sovinių. Vistiek tai buvo mums geresni ginklai už turimus prancūziškus karabinus. Sunkesnių ginklų, kaip kulkosvaidžiai ar automatiniai šautuvai neturėjo, o gal ir nenorėjo mums duoti.

Aplinkiniuose valsčiuose irgi buvo susiorganizavę tokie pat savisaugos būriai. Apie liepos mėn. pradžią atlyžo ir vokiečiai, o gal geštapas jau buvo pabėgęs, todėl leido apskrities miestuose atvirai organizuoti savisaugos būrius. Mažai kas į tą įsakymą bekreipė dėmesio, nes visi pabėgę vyrai jau ir taip buvo susisipietę valsčių savisaugos būriuose.

Miestelio krautuvę, susitarę su jos vedėju J. Gasiūnu (žuvęs partizaniniame kare Šimonių girioje), likvidavome. Kas buvo reikalinga pasiėmėm būrio reikalams, o likusius išdalinom žmonėms. Taip mes ten vyravome dvi savaites.

Liepos mėn. iš 19 į 20 d. naktį, budėjau telefono centrinėje. Visą naktį smarkiai užėlektuvai. Tolimesnėse vietose matėsi pakabintos lempos ir girdėjosi duslus dundėjimai. Rusų aviacija bombardavo didesnius miestus. Kad išblaškų miegą, stengiausi vis vesti pasikalbėjimus

su kitomis centrinėmis. Be to, man buvo įsakyta palaikyti nuolatinį ryšį ir su kaimynystėje esančiomis centrinėmis. Visą naktį praleidau besikalbėdamas su Šimonių, Kupiškio, Subačiaus ir net su Pumpėnų centrinėmis. Pumpėnų centrinėje budėjo mergaitė, tai dar įdomesnė kalba užsimezgė. Apie 4 val. ryto skambino iš Šimonių. Pranešė, kad pas juos į miestelio kapines buvo įsiveržęs rusų žvalgybos dalinys. Šimoniečiai juos iš ten greitai išmušė. Apie tai pranešiau vadui, kuris tuoj sustiprino visur sargybas ir pats su būreliu vyrų išvyko Šimonių kryptimi pasidairyti. Į bažnyčios bokštą įkėlėme vieną vyrą, kad galėtų plačiau sekti kas darosi aplink miestelį.

Greit skambinu į Subačių, nes jau anksčiau mes buvome susitarę, jei kas nors pas mus ar kaimynystėje įvyks, pranešti ir jiems. Dabar mes susitariam, kad nutrūkus telefono ryšiui tarp mūsų, jie eitų tuoj mums į pagalbą. Panašiai ir įvyko. Po kiek laiko, jau švintant, iš Šimonių pranešė, kad iš miško miestelį puola stambūs rusų daliniai. Tempia lengvesnius pabūklus iš miško ir rikiuoja pakraštyje. Jie praneša, kad greičiausiai turės trauktis. Tuo pranešimu su Šimonimis ryšis ir nutrūksta. Su Kupiškiu dar vis galiu susirišti. Kalbuosi su Puožu, kuris yra arčiausiai prie Šimonių. Puožas praneša, kad jie gali girdėti pabūklų ir kulkosvaidžių smarkų šaudymą ir matosi gaisrai. Iš mūsų bažnyčios bokšto irgi matosi dūmai Šimonių pusėje. Aišku, kad Šimonyse vyksta kautynės. Apie 5 val., staiga, iš bažnyčios bokšto sargybinis praneša, kad už 200-300 metrų nuo bažnyčios, žyvro duobėse tūno apie 10-15 ginkluotų vyrų būrys. Tuoj griebiu už šautuvo, prisikeliu kitus čia miegojusius draugus ir bėgame artyn žvyrdubių. Kiti vyrai, su kulkosvaidžiu, supa per šventorių. Pasigirdus pirmai kulkosvaidžio serijai, atidengiame ugnį ir mes. Rusų žvalgai visai neatsišaudydami, sprunka iš žvyrdubių ir dingsta javų laukuose. Reiškia, rusai jau mus seka ir gal būt ruošiasi puolimui.

Į bokštą įkeliame net tris vyrus, sustipriname sargybas pagal visą rytinę miestelio pusę ir patys esame parengties stovyje. Staiga, virš mūsų pradėjo švilpti minosvaidžio, o gal ir lengvesnio pabūklo sviediniai. Sviedinių kaukimas ir sproginėjimas pasidarė vis dažnesnis. Matomai taikoma į bažnyčios bokštą. Mūsų padėtis pasidarė nepavydėtina. Su savo lengvais ginklais mes negalime stoti į kovą, lieka tik trauktis. Greit nuimamos visos sargybos, visi pasigriebia kuprines, ar ką kitą, ką su savimi turi ir traukiamės link Subačiaus. Prieš pasitraukdamas, dar įbėgau į centrinę ir granata susprogdinau visą telefono sujungimo

lentą. Nužygiavus 6 km susitikom su Subačiaus vyrais, kurie pagal susitarimą, atvyko mums į pagalbą. Susijungę su subatėnais ir išsiskleidę į plačią kautynių vilnį grįžtame atgal. Trys km nuo miestelio, Paežerių kaime vėl susiduriame su rusų žvalgais. Smarkiai apšaudomi jie dingsta ir nebando priešintis. Staiga, nuo ežero pusės pasipila šūviai į subatėnus, kurie atsako dar stipresne ugnimi. Užsidega rusų Paežerių cerkvė ir dar keletas trobesių. Vėl viskas nutyla. Rusų lėktuvai smarkiai zuja virš galvų ir neleidžia daryti jokių judesių. Mes sugulę laukiame kas bus toliau. Tikimės didesnio puolimo. Grįžti į Viešintas mes nesiryžom, nes mūsų jėgos buvo per menkos, o kas ten buvo — neturėjome jokių žinių. Tada Subačiaus būrio vadas davė įsakymą trauktis. Visiškai laiku, nes jau iš trijų pusių buvome apsupti ir tik vienintelis laisvas pasitraukimas buvo likęs Surdegio-Subačiaus keliu. Besitraukiant, staiga atvyko pora sunkvežimių vokiečių karių, kurie tuoj iššokę iš mašinų puolė į kairę ir laiku sustabdė beprasiveržiančius rusus.

Išsidėstę pozicijose ten išbuvome iki pavakarių. Vokiečiai atkakliai gynė nuo kitos ežero pusės bandžiusius prasiveržti rusus. Apraminę rusų norą prasiveržti, vokiečiai nuima mus nuo kitų gynimosi postų ir patys susėdę grįžta į Subačių. Mes kautynių vorele žygiuojame link Subačiaus. Vokiečiai prižadėjo tuoj sugrįžti ir mus paimti. Savo žodį išlaikė ir sugrįžę paėmė visus vyrus, kurie jau buvo be galo išvargę.

Taip negrįžtamai apleidome savo gimtines ir buvusias gyvenvietes — Viešintas.

(Bus daugiau)

(Dezertyras atkelta iš 113 psl.)

Nerado jis niekur nė sesers Kristinos, kuri buvo jo išsižadėjusi. Ji ištekėjo už lietuvių patrioto, iš profesijos girininko, išsikėlė su juo, bet niekas nežinojo kur.

Vieną vakarą Jurekas atėjo ir pas Anę. Girdi, vistiek visi kartu augome, buvome kaimynai. Anė rašė, kad jis ilgai nesėdėjo, jokios paramos neėmė. Kiek parymojęs išžingsniavo Žarėnų vieškeliu ir daugiau jo niekas nebematė. Tik vėliau, jau vokiečių laikais, žmonės pasakoję radę Rainių miškelyje pasikorusį žmogų. Rainių miškelis niekadados nebuvo jaukiai minimas. Rado žmonės ir palaidojo nė nemėginę nustatyti jo tapatybės. Anė buvo įsitikinusi, kad tas žmogus buvo Jurekas, užbaigęs audringą ir negarbingą gyvenimą, kaip savo tautos išdavikas, savos kariuomenės dezertyras. □

K. Toman. Makedonijos ir persų (deš.) raitelių kautynės

Aleksandro Anabasis

A. Z.

Flavius Arrianas buvo gimęs Bitinijoje (Maž. Azijoje) 96-aisiais metais. Nors jis buvo graikas, tačiau buvo paskirtas Kapadokijos (ten pat) provincijos valdytoju. Jam teko vadovauti sėkmingam žygiui prieš alanus. Jį mėgo Romos imperatorius Hadrianas. Todėl jam teko daug metų praleisti Atėnuose, Romos valdininku. Jis yra parašęs daug istorijos, geografijos, filosofijos veikalų ir keleta karinių studijų. Jo pagrindinis veikalas „Aleksandro Anabasis“ (arba Aleksandro Žygiai) yra paremtas dingusia Ptolemėjo parašyta Aleksandro Didžiojo istorija. Ptolemėjas gi, buvo vienas iš Aleksandro Didžiojo karvedžių. Jis toje istorijoje davė pagrindines žinias apie Aleksandrą, kaip karo vadą. Arrianas mirė 180 metais.

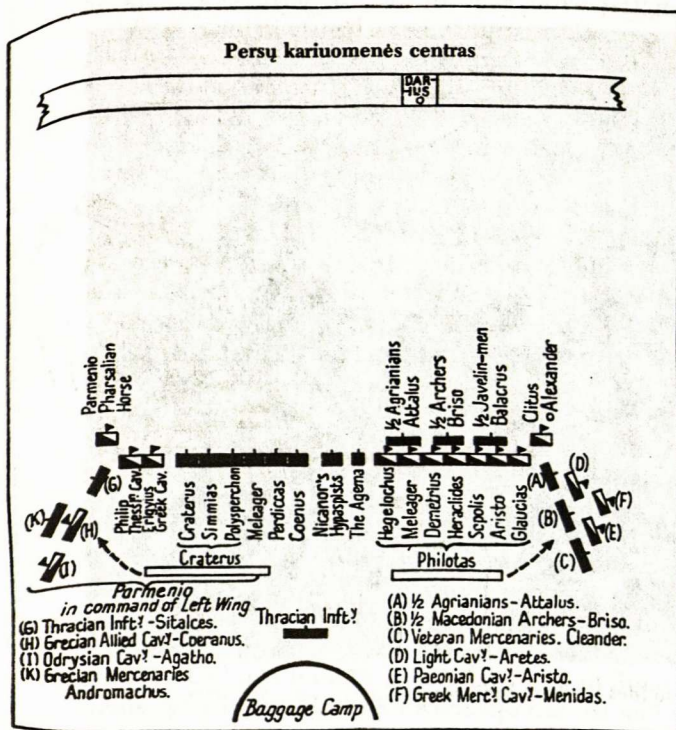
Ištrauka apie Aleksandro mūšį su persų kar. Dariumu, ryškiai parodo, kaip kautynių lauke, karo vadas, jau senovėje turėjo sugebėti vadovauti įvairių rūšių ginklams, apvaldydamas, palyginti, primityvias ryšių priemones, kad priverstų judėti savo kariuomenės dalis pagal vado sudarytą planą. arba pagal staiga pasikeitusias aplinkybes.

Sumušdamas persus ties Arbela (arba Gavgamela) 331 m. prieš Kr. g., Aleksandras Di-

dysis, Makedonijos karalius, virto tų laikų žinomo pasaulio valdovu.

Aleksandras išdėstė savo kariuomenės dalis priekinėje linijoje, ir paliko dalių rezerve tiek, kad turėtų tvirtą pėstininkų branduolį, kuriuo galėtų atmušti galimus puolimus iš užpakalio. Rezervo dalių vadai, priešui supant, turėjo įsakymą apsukti savo dalis aplink ir taip pasitikti gresiantį puolimą. Tuo atveju, jei reikėtų staiga išstėti ar suglausti pėstininkų priekinę liniją, pusė agrianių,* kuriems vadovavo Attalus, palaikydamas ryšį su dešiniajame sparne stovinčiu Karališkuoju Eskadronu, buvo iškišti pirmyn ir įstrižai kartu su makedoniečiais lankininkais. Lankininkus rėmė, taip vadinama, samdininkų „Senoji Gvardija“, vadovaujama Kleandro.

Pryšaky agrianių ir lankininkų buvo priekiniai žvalgai ir peoniečiai,* vadovaujami Areto ir Aristono. Dešinėje ir priekyje stovėjo samdinių kavalerija, vedama Menido. Pozicija priekyje Karališkojo Eskadrono ir kitų Aleksandro Kariaunos dalių, buvo užimta likusios agrianių dalies pusės ir lankininkų, kuriuos rėmė Balakro ieti-

Aleksandro Didžiojo kautynių rikiuotė Arbelos mūšyje 331 m. pr. Kr. g.

ninkai, kurie stovėjo lygiai priešais persų kovos dalginius vežimus. Jei priešas bandytų pulti iš šono, Menidas turėjo įsakymą pasukti savo raitelius ir pulti priešą iš šono.

Taip buvo išdėstytas Aleksandro dešinysis sparnas. Jo kairysis sparnas stovėjo kampu su pagrindinėm jėgom ir ten buvo trakai* vedami Sitalko, paremti, pirmiausia, sąjungininkų kavalerijos, vedamos Koerano ir odrysiečių* kavalerijos, vedamos Tyrimmo sūnaus Agathono. Tiesiai priekyje šio baro stovėjo svetimšalių samdinių kavalerija, kuriai vadovavo Hierono sūnus Andromachas. Trakų pėstininkai turėjo įsakymą saugoti gurguolės gyvulius. Aleksandras turėjo iš viso 7,000 kavalerijos ir apie 40,000 pėstininkų.

Abi priešingos kariuomenės jau buvo priartėję viena prie kitos. Darius, persų karalius ir jo rinktinės dalys stovėjo aiškiai matomos. Ten stovėjo persų Karališkoji Gvardija, su auksiniais rutuliais ant jų iečių, be jų, indai ir albanai, karijai** ir marijų** lankininkai, persų kariuomenės grietinėlė. Tiesiai į juos puolė Aleksandras su savo Karališkuoju Eskadronu. Tačiau, Aleksandras pakreipė raitelius kiek į dešinę. Į tą jo judesį persai tuoj reikiamai atsakė, nes jų kairysis sparnas buvo žymiai toliau išsitiesęs už makedoniečių. Nežiūrint, kad Dariaus skitų** ka-

valerija, pajudėjusi link makedoniečių fronto, jau sudarė sąlytį su priekiniais jų daliniais, Aleksandras tebesiveržė priekin, kiek dešinėn, kol jis beveik išėjo iš lauko, kurį prieš keletą dienų persai buvo išlyginę (kad jų kovos vežimai galėtų pulti).

Darius iškart suprato, kad kai tik makedoniečiai išeis iš lygaus lauko ir pasieks nelygų, jo kovos vežimai bus nenaudingi. Todėl jis tuoj įsakė raiteliams, buvusiems priekyje jo kairio sparno, supti makedoniečių dešinį Aleksandro vedamą, ir tuo būdu sustabdyti jo judesį ta kryptimi. Aleksandras tuoj įsakė Menidui pulti juos su jo samdinių kavalerija. Tačiau skitų kavalerijos priešpuolis, paremtas baktrų, dėka vien tik jų skaitlingumo, atmušė juos. Tada Aleksandras pasiuntė prieš skitus Aristono peonų dalinį ir samdinius.

Tas manevras paveikė ir priešas traukėsi. Tačiau išlikę baktrų daliniai susikovė su peonais ir samdiniais ir net sutelkė bėgančius. Kilo artimos raitųjų kautynės, kuriose sunkiai nukentėjo makedoniečiai, nes jų buvo mažiau, be to, jų ir jų žirgų šarvai buvo menkesni už skitų. Nežiūrint to, makedoniečiai vis puolė ir po pakartotinių puolimų, eskadronas po eskadrono, pajėgė pralaužti priešų rikiuotę.

Kai Aleksandro dalys veržėsi pirmyn, tikėdamiesi jo kovos liniją sujaukti persai priešais juos pasiuntė savo kovos dalginius vežimus. Tačiau jie apsigylė. Vos tik kovos vežimai pasileido į savo tikslą, juos pasitiko strėlės ir svaidomos ietys agrianų ir Balakro ietininkų, kurie stovėjo priekyje Kariaunos kareivų; jie čiupdavo žirgus už pavadžių ir nuversdavo vežikus nuo vežimų, ir tada apsupę arklus juos užmušdavo. Nors keletui vežimų ir pasisekė prasiveržti, bet be jokios naudos, nes makedoniečiams buvo įsakyta, vežimams puolant praskirti rikiuotę ir juos tyčia praleisti. Taip ir buvo daroma, todėl tie kovos vežimai ir jų vežikai nenukentėjo. Tačiau, prasiveržę, jie buvo sutvarkyti Karališkos Gvardijos ir kariuomenės arklininkų.

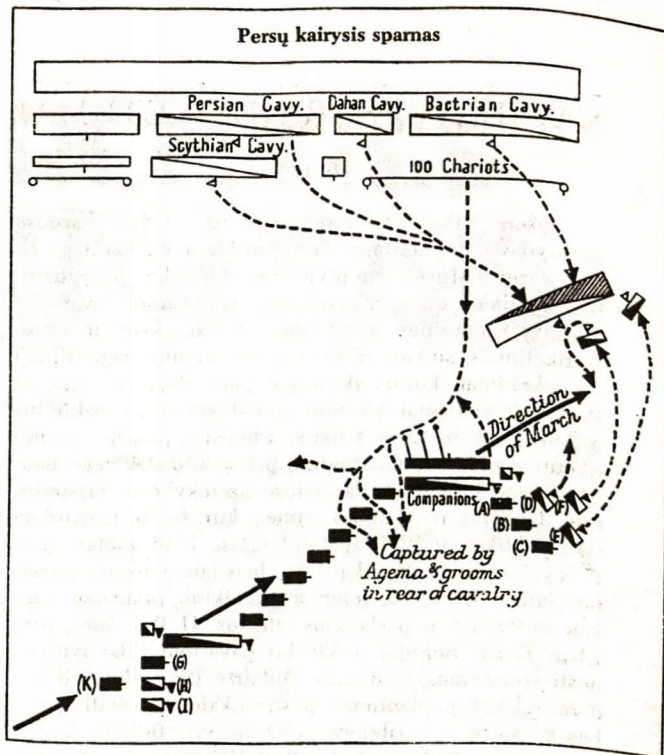
Po to, Darius įtraukė į veiksmus savo pėstininkų pagrindines jėgas. Aretes gavo įsakymą pulti persų kavaleriją, kuri tuo metu bandė supti iš sparno makedoniečių dešinį sparną. Aleksandras vis dar veržėsi ištisa vora pirmyn. Tuo metu pasiūstą persų kavalerija paremti savo draugus, kurie bandė supti makedoniečių dešinę, paliko persų fronto linijoje spragą. Aleksandras susilaukė progos. Jis staiga pasuko link spragos ir tame savo fronto linijos bare, su savo kareivomis ir visais savo sunkiaisiais pėstininkais, jis

įvarė kylį. Šaukdami kovos šūkius, jie bėgte pasileido į ten, kur stovėjo Darius.

Buvo trumpam susiremta ir netrukus kova buvo baigta, nes makedoniečių raitelių priekyje buvo pats Aleksandras. Jie gi stipriai puolė, kovdami akis į akį ir smogdami savo ietimis persams tiesiai į veidus. Jų nesulaikomam svoriui prisidėjo pėstininkų falanga tankioje rikiuotėje, visa pasišiaušusi savo ilgomis ietimis. Darius, kuris nuo pat mūšio pradžios dvejėjo ir aplinkui tematė tik mūšio baisumus, buvo pirmasis pasukti savo žirgų ir sprukti iš kovos lauko, gelbstint savo gyvybę. Supantis makedoniečių dešinę dalinys, stipriai puolant Aretui su jo vyrais, buvo išsklaidytas.

Toje kovos lauko dalyje persų pralaimėjimas ir jų bėgimas buvo visiškas. Makedoniečiai šoko juos persekioti, kapodami besprunkančius bėglius. Tačiau, Simmio vedamas junginys, negalėdamas susijungti su Aleksandru ir prisidėti prie persekiojimo, buvo priverstas sustoti ir kautis, nes buvo gautas pranešimas, kad makedoniečių kairysis sparnas pakliuvo į pavojų. Mat ten makedoniečių linija buvo pralaužta. Indų ir persų kavalerija prasiveržė ir pasiekė užnugarį, kur stovėjo makedoniečių gurguolė.

Kilo smarkios kautynės. Ten persai puolė drąsiai, nes dauguma jų priešų buvo beginkliai, nesitikėję prasilaužimo ten, kur falanga buvo dvigubo stiprumo, be to, gurguolėj laikyti belaisviai prisidėjo prie puolikų. Tačiau, kai būklė paaškinėjo, to baro rezervų vadai, pagal turėtus įsakymus apsuko savo dalis aplink ir puolė prasiveržusius persus iš užpakalio. Gurguolės veži-

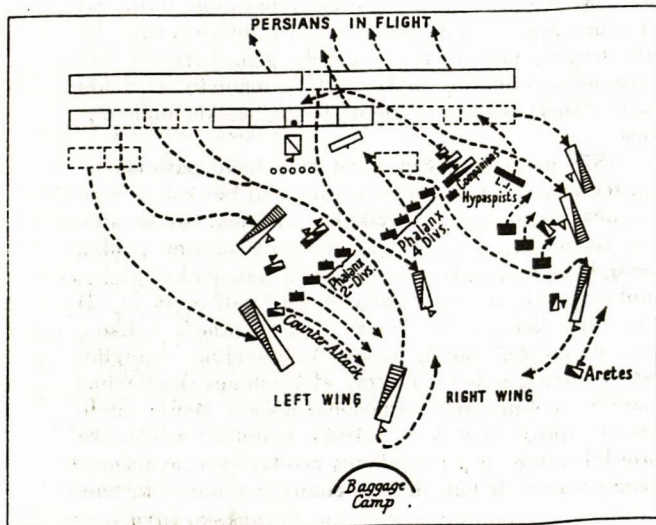
Aleksandro kariuomenės puolimas

mus apspitusių daug persų buvo nukauta, kiti nesileisdami į kovą paspruko.

Tuo tarpu persų dešinysis sparnas, nieko nežinodamas apie Dariaus pabėgimą, pajudėjo supdamas Aleksandrą iš kairės ir tuo pačiu puolė iš šono Parmenių. Makedoniečiai pakliuvo tarp dviejų ugnių ir Parmenius pasiuntė skubų pranešimą Aleksandru, kad jis yra sunkioje būklėje ir reikalingas pagalbos. Aleksandras tuoj pat nutraukė persekiojimą, apsisuko su savo kariauna ir šuoliais puolė persus. Pradžioje jis susidūrė su bebėgančiais priešo raiteliais, bet netrukus sunkiai susikovė su partais,** likusiais indais ir stipriausiais ir geriausiais persų kavalerijos daliniais. Kilusi kova buvo pati smarkiausia visame mūšyje: persų eskadronai, vienas po kito, pasiukę į liniją, puolė ir metėsi į priešų krūtinę į krūtinę. Įprastoji kavalerijos taktika, manevras, iečių sviedimas, buvo užmirštas, kiekvienas kovėsi už save, grūmėsi norėdami prasilaužti, tik tuo būdu vildamiesi išlikti gyvi. Buvo kertama ir kapojama beviltiškai, kiekvienas kovojo tik dėl išlikimo, negalvodamas apie kokią pergalę ar mūšio pralaimėjimą. Apie šešios dešimtys iš Aleksandro kareivų krito, sužeistųjų tarpe buvo Koenas, Menidas ir net pats Hefestionas.

Tose kautynėse Aleksandras dar kartą išėjo pergalėtoju. Tie iš persų, kurie sugebėjo prasiužti, šuoliais spruko iš kovos lauko gelbėdamiesi.

Persų kariuomenės bėgimas

NAUJENYBĖS IR NETIKĖTUMAI

B. B.

Visais laikais, technologinės naujenybės karuose sudarydavo netikėtumus, kurie nulemdavo kautynes ir net karus. Mūsų atmintyje yra klasiškų pavyzdžių: branduolinės energijos bomba, sprausminių variklių lėktuvai, cheminės medžiagos (I Pas. kare) ir kitos. Netikėtumus sudaro ir turimų priemonių pagerinimai — pakeitimai, kurios skirtingai panaudojamos, pav. II Pas kare vokiečiai 88 mm priešlėktuvinius pabūklus pritaikė dar ir kauti tankus. Platesne prasme — netikėtumą sudaro technologinių priemonių skirtingas naudojimo būdas susidariusiose aplinkybėse. Prisimintina Dovydo ir Galijoto mitas, kur buvo panaudota 90% taktikos ir 10% technologijos. 1346 metais prie Crecy, anglų pėstininkai, su ilgaisiais lankais, pavartoti judriu manevru, lengvai sunaikino prancūzų sunkiai šarvuotus, nepaslankius riterius. II Pas. kare, prie Eban Emal, Belgijoje, vokiečiai pavartojo sklandytuvus nešti sprogstamą medžiagą, sudaužė įtvirtinimus ir sudarė sąlygas puolantiems pėstininkams įsiveržti gynybos gilumon. Tas palengvino užimti visą Belgiją. Anglai pavartodami radarą ir Spitfire naikintuvus apsigynė nuo vokiečių orinių puolimų (radaru susekdavo vokiečių puolančius oro junginius dar toli nuo Anglijos krantų, todėl turėjo laiko naikintuvai pasitikti bombonešius prieš jiems pasiekiant taikinius). Prie to prisidėjo ir anglų matematikų pastangos iššifruoti vokiečių radijo pranešimus, pagal kuriuos sužinodavo vokiečių planus. Pasėkmingai buvo dešifruojami ir japonų kodai. Sąjungininkų sugebėjimas panaudoti priešų kodų iššifravimus plačioje skalėje, turėjo neabejotinos reikšmės laimėjimams. Napoleonas naudojo matematikus ir astronomus La Grange, La Place, fiziką-matematiką Fourier ir kitus šifravimams ir kodų išaiški-

Dabar Aleksandras pasuko pulti persų dešinią sparną, tačiau jo paramą ten jau nebebuvo reikalinga, nes tame bare tesaliečių* kavalerija kovėsi mažai ką smarkiau ir už patį Aleksandrą. Kol jis suėjo su jais į sąlytį, persai jau buvo pradėję trauktis. Tada jis vėl apsisuko ir tuoj pradėjo persekioti bėgantį Darių, ir tol persekiojo, kol jam leido dienos šviesa. Netoliese, užpakalyje jo, sekė Parmenius, persekiodamas priešais jį bėgančius. Persikėlęs per Lyko upę, Aleksandras sustojo trumpam vyrų ir žirgų poilsiui, Parmenius tuo tarpu nuvyko perimti persų stovyklą su viskuo kas ten buvo, gurguole, kovos drambliais ir kupranugariais.

* Makedoniečių sąjungininkai ir talkininkai, įvairios Balkanų ir Maž. Azijos tautelės.

** Persų sąjungininkai.

nimams. 1973 metų Artimųjų Rytų kare arabai pasėkmingiau negu buvo laukta panaudojo SA-6 priešlėktuvines raketas kauti žemai skrendančius lėktuvus, taip pat Sager prieštankines raketas.

Technologinė naujenybė dažniausiai būna pasėkminga tada, kai ji tinkamai įvertinama ir priešui ne laukiamai pritaikoma taktiniam ar strateginiam panaudojime. Demokratinėje santvarkoje tai padaryti sunkoka, nes naujenybė turi praeiti eilę institucijų ar net viešąją nuomonę, kol nusprendžiama ją gaminti (lėktuvai B-1, F-14, F-15, F-16, neutroninė bomba, Lance žemo skridimo strateginė raketa ir kt.). Tokios priemonės negali sudaryti netikėtumo, jei jų charakteristikos viešai diskutuojamos.

Paminėtina, jog kariai privalo turėti technologinės apimties esminį supratimą, kad galėtų lanksčiai pritaikyti taktikoje atsiradusias naujenybes, pasireiškusios naujybei iš priešų pusės ją įvertinti ir atitinkamai reaguoti. Bendrą technologijos supratimą galima įgyti bendraujant su mokslininkais, mokslo ir tyrinėjimų institucijom, arba individualiai naudojantis atitinkama literatūra, kuri ypatingai pas amerikiečius yra pilnutinai prieinama. Esminis technologijos supratimas, ypatingai šiuo metu, yra reikalingas politikams ir ekonomistams, nes dažnai jų sprendimai turi lemiamos reikšmės naujenybėms arba pasireiškusioms staigmenoms iš priešų pusės. Šia proga, tą patį reikėtų pritaikyti ir mūsų išėivijai, buvusiems kariams, politikams, visuomenės veikėjams ir ekonomistams. Pasauliniai įvykiai vis vystosi skirtingai, todėl ir turėtina galimai pilnesnis jų vystymosi supratimas, kad būtų galima susidaryti kuo artimesni spėjimai numatant rytojaus įvykių pobūdį.

Technologinės staigmenos ateityje bus vis labiau ir labiau pavojingesnės, nes industrijos pajėgumas išaugo iki tokio laipsnio, kad bet kokios idėjos įgyvendinimas gali būti tik dienų klausimas, jei tik biudžetai netrukdo. Pastaroji priežastis yra didžiausias stabdis naujų idėjų įgyvendinimui demokratinėse valstybėse. Moderniški ginklai netikėtai pavartoti pirmąsias kautynes lengvai gali paversti ir paskutiniuosiomis, kitaip tariant, nors ir turint didelę jėgų persvarą, bet neįstengus kautynių lauke rasti priemonių ar būdų pasireiškusią naujenybę neutralizuot, reiškia pralaimėjimą.

1878 metų prancūzų-prūsų kare buvo pasiekta tokių techniškų ir taktinių tobulybų, kad bet kokios naujybės technologijoj ir taktikoje visiems atrodė ateityje jau neįmanomos. Tačiau, jau po trisdešimt penkių metų kautynių lauke pasirodė lėktuvai, tankai, dujos, sunkvežimiai, povandeniniai laivai, radijas ir kt. II Pasaulinis karas ir kiti "mažieji" karai atnešė helikopterį, sprausminį variklį, radarą, branduolinės energijos bombą, tarpžemynines raketas, elektronines skaičiavimo mašinas, automatiniai vairuojamas raketas, žemės satelitus su sprogmenimis ir sekimo aparatais, pėstininkų priešlėktuvines ir prieštankines raketas, įvairius trumpų bangų sekimo ir taikymo įrengimus ir šimtus kitų nau-

(*nukelta į 134 psl.*)

Redaguoja —
S. Kauneliene
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

Vladas Pūtvīs- tautos prikėlėjas

ALGIRDAS BUDRECKAS

Kalbant apie Vladą Pūtvį vien tik kaip apie Šaulių S-gos įkūrėją, būtų per maža ir per kukliai pasakyta. Jis buvo rašytojas, filosofas...

Tokių asmenybių reta mūsų lietuvių tautoje. 1981 metais kovo 5 d. nuo jo mirties 52 m. sukaktį švenčiant, tenka gal labiau paryškinti ir įvertinti, nors trumpai prisiminus, jo paliktus raštus trijuose tomuose.

Čia reiktų kalbėti apie V. Pūtvio asmenį valandų valandas, bet trumpai suglaudus — susumavus, pasakysime — jis buvo išimtiną asmenybę. Tai buvo mūsų lietuvių tautos pranašas ir jos prikėlėjas.

Jis buvo užsimojęs per Šaulių S-gą perauklėti lietuvių tautą, kad ji būtų sveika, blaivi, stipri savo tautiniu atsparumu, pasiryžusi ginti Lietuvos nepriklausomybę ir lietuviškąją žemę, kad jos vaikai būtų teisingi, mandagūs ir drausmingi.

Pats Pūtvīs teikė geriausią pavyzdį, nes elgėsi taip, kaip jis kitus mokė. V. Pūtvīs pastatė Šaulių S-gą ant teisingo visuomeninio bei politinio pagrindo. Šaulių S-ga turėjo būti visuomeninė demokratinė organizacija, griežtai vengianti partinės politikos. Joje gali dalyvauti įvairių pasaulėžiūrinių įsitikinimų žmonės. LŠST Statutas, 19 str. draudžia būti LŠST nariais, kurie yra komunistų partijoj, ar simpatizuoja komunistui. Tai vienintelė politinė partija, kurioje šauliai negali dalyvauti-priklausyti. Charakteringas Pūtvio pareiškimas, kad, esą, šauliams privalu, reikalui esant, apsaugoti Lietuvos Seimą, bet paties jame nedalyvaujant — nepolitikuojant. Jo nuomonė buvo ta, kad svarbiau yra auklėti, negu mokyti. Jis rašo: "Mes turime išugdyti blaivų taurų lietuvių, kad visi tautos meile sucementuoti galėtume sudaryti tvirtovę, kurios amžiais niekas neišgriautų, kurios bent viena plyta bet

kur pasaulyje atsidūrusi, liudytų apie Lietuvą, keltų jos vardą ir dirbtų jos labui". Ar tai nebuvo pranašiškas Didžiojo Lietuvos pasisakymas? Ir šiandien mes turėtumėm tą Pūtvio posakį auksinėmis raidėmis išrašyti ir savo būstinėse ant sienų kabinti, idant nei vienas iš mūsų neužmirštų kokia yra mūsų pareiga tremtyje.

Pūtvio raštuose galima atrasti daug paguodos, ypač mums tremtiniam, kurie atvažiavę į svetimą kraštą negalėjo dirbti savo profesijose, ne kentė darbo, kuriuo turėjo užsidirbti savo kasdieninę duoną. Tokiems, straipsnelyje "Ne dirbk, bet daryk", Pūtvīs pataria. Kūryba duoda pasitenkinimą ir džiaugsmą. O jeigu prievarta liepia tau daryti tokį darbą, kur mažai kūrybos galime rasti? Tai stenkis bent laisvą laiką pašvęsti kūrybai. Žmogus, kuris niekuomet nieko nesukūrė — nepažįsta tikro džiaugsmo. Jis skatina ir padrašina mokyti. Šias Pūtvio mintis perskaičius, tebūnie tas mums ne nelaimė, bet gyvenimo mokykla mus užgrūdinti ir padaryti mus tobulesniais žmonėmis.

Pagrindinė mintis, kuria gyveno Vladas Pūtvīs, pašvęsdamas visą savo laiką Šaulių S-gai, buvo ta, kad privalo gyvuoti tautinis susipratimas, nes tik susipratusios tautos rūpinasi savo ateitimi, kultūrine pažanga ir t.t. Visa tai jis norėjo įgyvendinti Lietuvos Šaulių S-goje. O jo įkurta Lietuvos Šaulių Sąjunga mums šauliams yra brangiausias Vlado Pūtvio paliktas paminklas.

Mums šauliams, Vlado Pūtvio valia liks visad gyvenimo kelrodis, kaip reikia Lietuvą mylėti, jai aukotis ir dirbti. O jo nurodyti idealai mums šauliams privalo būti šventi.

Minint Vlado Pūtvio mirties 52 metų sukaktį, jo palikti raštai nėra mums mirę. Ši knyga privalo būti kiekvieno šaulio ir susipratusio lietuviu namuose, privalo būti skaitoma kaip šauliškumo idėjų biblija.

Šauliai, šią knygą saugokime kaip relikviją, gerbkime ir stenkimės palikti ateinančioms kartoms, nes joje užrašytos "Didžiojo Mokytojo" — Vlado Pūtvio mintys, kurios yra amžinos ir nemarios.

LENKAI MELDŽIASI PRIE LIETUVOS DIEVO MOTINOS PAVEIKSLO

ALFONSAS MIKULSKIS

Laikraščiuose skaitėme, kad stebuklingojo Čenstachavos Dievo Motinos — dabar vadinamos „Juodosios Madonos“ paveikslo kopija buvo vežiojama po visas Lenkijos bažnyčias ir atvežta net į Ameriką, čia gyvenančius lenkus moraliai sustiprinti. Tautos dvasią pakelti ir laisvojoje Lietuvoje 1930-tais Vytauto Didžiojo metais, turbūt į kiekvieną valsčių, su ypatingom išskilmėm buvo atneštas Vytauto Didžiojo bareljefas.

Deja, to paveikslo istorija ir šiandien mūsų istorikų nežinoma ar, kažkodėl, slepiama ar ignoruojama. O tai yra labai svarbus mūsų tautos ar valstybės istorinis momentas, kurį vertėtų spaudoje paskelbti suaugusiems ir lietuviškųjų mokyklų mokiniams žinoti. Ne pigiam pasididžiavimui, bet maloniam žinojimui, mūsų praeities laikų spalvingesniai nušvietimui ir įvairumui.

To paveikslo istoriją, kad jis yra Vytauto Didžiojo nuosavybė, sužinojau iš savo giminaičio skulptoriaus Ramojaus Mozoliausko. (Jis sukūrė nuostabų paminklą Romui Kalantai Šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje, šaulių Centro vadovybės pakviestas). Jis kuria genialius skulptūros kūrinius, bet niekur nesireklamuoja, tikėdamas, kad jo darbai jį visuomenei geriausiai pristato.

Tad tenka man atlikti šią, manyčiau, svarbią pareigą.

Va, neseniai Lenkija šventė 1,000 metų nuo apsikrikštijimo katalikais. Ir Čikagos gausi lenkų bendruomenė sujudo šį įvykį savaip atžymėti. Nupirko gražų žemės plotą naujoms kapinėms ir sumanė pastatyti Čenstachavos Dievo Motinos garbei puikų paminklą. Nusiziūrėję į R. Mozoliausko puikius, meniškus paminklus lietuvių Šv. Kazimiero kapinėse ir kitur, pakvietė į lenkų vyskupo Abramovičiaus rezidenciją pasitarti. Skulptoriui idėja ir sąlygos patiko. Jis mėgsta didelio masto meninius darbus. Kad skulptūra būtų autentiška, reikėjo paveikslo. Įteikė

gana daug fotografinių bei pieštų paveikslų ir net miniatūrinį bareljefą marmure. Bet, tarp kitko, vyskupas prisiminė, kad jie turi ir to paveikslo istoriją — seną knygelę, parašytą garsaus lenkų istoriko, kaip ir iš kur tas paveikslas Čenstachavoje atsirado, kada ir koks stebuklas įvyko, na ir paties mažo Čenstachavos bažnytkaimio išaugimas į garsų didmiestį.

Vienas iš Kurijos dvasiškių tą knygą atnešė ir paskaitė, kas skulptoriui būtų įdomu. Kad 1397-tais metais Vytautui Didžiajam su savo kariais jį pajant ginti Europos nuo totorių, teko sustoti Minske, kuris buvo Vytauto D. valdoje. Minsko bajorija prie miesto vartų su išskilmėm sutikusi savo valdovą įteikė dovaną — brangų paaukuotą Dievo Motinos paveikslą — bareljefą, išgraviruotą marmure. Kariams teko padaryti atitinkamus neštuvus ant poros arklių ir su keliais palydovais jį gabentis, kas karo žygyje sudarė nemaža nepatogumų. Po gero žygio, patogioje Lenkijos laukų aplinkoje, kunigaikštis davė kariams ir jų žirgams poilsio. Ta proga vienas iš vadų Vytautui pasisakė, kad tas paveikslas žygyje sudaro daug kelumų, o mūšyje jis gali labai apsunkinti, manevruojant galima jo netekti ir t.t. Tad pasiūlė paveikslą nunešti į toluomoje ant kalnelio stovinčią bažnytelę ir paprašyti kleboną pagloboti, kol grįšime. O grįždami pasiimsime. Siūlymas kunigaikščiui patiko, taip ir buvo padaryta. Kaip žinome, tas mūšis nepasisekė. Vytauto kariuomenė grįžo visai kitais keliais ir apie paveikslą užmiršo. O gal tie, kurie jį atidavė globai, jau buvo žuvę. Tad bažnytelės klebonas, kelis metus palaukęs, ta brangenybę įmūrijo į didįjį altorių ir ten vyko garsūs stebuklai. Istorikas rašo, kad tuo metu Lenkija dar buvo menka, nežinoma valstybė ir tas bažnytkaimis, vadinamas Čenstachova, dar mažiau žinomas, kai Lietuva jau buvo galin-

ga Europos imperija, kurią Europos valdovai aukštai vertino, turėjo garsius valdovus. (Čia, malonus asmuo, vyskupas Abramovičius juokais įsiterpė, kad „šią istoriją tikriausia parašė lietuvis“). Po įvykusio tikrai įtikinančio stebuklo (jį geriau žino ir tegu aprašo dvasiškiiai), Čenstachavos bažnytkaimis pagarsėjo ne tik Lenkijoje, bet ir visoje Europoje. Ten ėmė kurtis Lenkijos turistai, miestas buvo tinkamai išplanuotas ir per trumpą laiką tapo pačiu garsiausiu Europos didmiestiu, ypač katalikų pasaulyje. Po minimo stebuklo ten įsikūrė Pauliečių vienuolynas, kurių gražioje bažnyčioje ir dabar tas garsusis „Juodosios Madonos“ paveikslas randasi.

Šią žinią papasakojau klevelandiečiui, istorikui dr. J. Jakštui. Jis ketino, buvdamas Čikagoje, užsukti į lenkų vyskupiją ir moksliskai ištyręs, parašyti ir kurį žurnalą. Deja, turbūt pamiršo. Taip pat kalbėjau su kitu žymiu istoriku, dvasiškiu kun. Rabikausku — Romoje. Jis irgi kažkodėl nieko nepadare. O vistiek šis istorinis įvykis mūsų istorijos pilnumui ir spalvingumui būtų labai vertingas. Gerai gi būtų tai žinoti ir suaugusiems ir lietuviškųjų mokyklų mokiniams. Istorijos mokytojams stačiai nepatogu mokiniams pasakyti, kad stipriais pavyzdžiais pristatoma mūsų „garsioji bei galingoji“ Lietuva teturėjo vieną karalių. O iš tikrųjų, tikrus istorinius faktus surinkus, paaiškėjo, kad 7 Lietuvos valdovai, susirašinėjimuose su kitais valdovais, buvo pripažinti Lietuvos karaliais ir visuomet tokiais titulais jie buvo visų tituluojami. Neatsižvelgiant, ar jie buvo karūnuoti ir vyskupo patepti, kaip Romos imperatorius Zigmantas, dėl Vytauto priešų yra sakęs ir rašęs, kad ir jis popiežiaus nebuvo pateptas.

Šią akciją bei pasitarimus su istorikais buvau gerokai pastūmėjęs per Šaulių Sąjungą, būdamas C. V-bos vicepirmininku. Ir nemaža istorikų buvo karštai pritarusių ir turėjo surinkę daug tikrų faktų-davinių. Bet užteko kelių užsispyrėlių istorikų, kad nekarūnuoti ir „nepatepti“ valdovai negali būti pripažinti karaliais, nors ir visų buvo

pripažįstami. O tikrą "meškos patar-navimą" Š. Sąjungai atliko J. Dainauskas, kuris buvo prižadėjęs tuo klausimu parašyti mūsų užsakytą knygėlę, bet nedavęs pasiaiškino, to neatliko. Gaila. Tą pareigą privalo atlikti laisvame pasaulyje gyvenantieji mūsų istorikai, nes anoje geležinės uždangos pusėje, kad ir kaip norėtų, mūsų istorikai to padaryti negalėtų. Tad ko nepadarysime dabartinė mokslo žmonių karta laisvame pasaulyje, to jau niekas nebepadarys.

Linksmesnei šio rašinio užbaigai norisi priminti mūsų juokdarių kalbas, kad Lenkija buvo galinga valstybė kol ją valdė lietuviai valdovai: Jogaila, Pilsudskis ir lietuvių kilmės prezidentai bei generolai. O štai, ir jų bažnyčios galia ir įkvėpimas remiasi Lietuvos Dievo Motinos kultu.

TESTAMENTAS

*Tėvų tėvai per amžius dvasios įkvėpimais
Tėvynę atnešė lig šios šventos dienos
Ir dovaną paliko: visą žemės kraittį,
Ir testamentą: lig mirties kovok dėl jos.*

*Sūnau, ne sau gimeil Gimei spindėti amžiams
Naujų pilių, naujų kovų naujais vardais.
Sūnau! Gimei dvasia net pranašus pasekti
Ir Dievo veidą padabint gyvais žiedais.*

IRANO ĮKAITAI

Įvairias galima daryti išvadas — prailaidas apie Amerikos ambasados tarnautojus, Irane laikytus įkaitais. Pats žodis įkaitas reiškia sumintas asmuo, kad savo gyvybę ar laisvę laidojo, kad koks nors reikalavimas būtų išpildytas. Išpildžius reikalaujamas sąlygas — įkaitas paleidžiamas; priešingu atveju, dažniausiai, yra nužudomas. Todėl yra imami įtakinę, žinomi asmenys.

Kas dėl įkaitų paimtų Irane, tai yra tarptautinių, nekaltant apie pagrindines žmogaus teises, nuostatų pažeidimas, tai yra nusikaltimas.

Ambasados ir konsulatų svetimate krašte yra apsaugojami tarptautinės teisės ir naudojasi eksteritorialine teise. Konsularinės tarnybos asmenys ir net jų pastatai yra išskiriami iš vietos valstybės jurisdikcijos.

Ši teisė turi būti suteikta svetimų valstybių atstovams laisvai atlikti savas pareigas svetimoje valstybėje. Ambasados, konsulatų pagal suteiktą tarptautinę teisę, svetimoje valstybėje, kur jie yra akredituoti, naudojami eksteritorialine teise. Jie naudojami savo valstybės nuostatomis. Tai nelyg valstybė valstybėje, todėl tos valstybės kur jie yra veikiančios teisės jiems nėra privalomos.

Įkaitai yra imami įvairiems tikslams atsiekti. Jokia etikos teisė neleidžia įkaitų imti ir dažniausiai tai laikoma nusikaltimu. Taigi koks bebūtų įkaitų tiks-

las juos imti, yra neteisėtas, neleistinas, barbariškas 20 amžiuje pasielgimas ir net galimas prilyginti, arba pavadinti gangsterišku veiksniu.

Norėčiau, nors trumpai, pasvarstyti ar įkaitai yra didvyriai ar kankiniai. Šis klausimas iškilo, kai mūsų 52 įkaitai grįžo po 444 dienų (siaubingų mėnesių, dienų ir valandų) iš Irano į Ameriką ir buvo minių su ašaromis akyse iškilmingai sutikti, o ypač giminių, artimųjų ir kaimynų.

Dar labiau paskatino mane apie tai parašyti, kai tuo pačiu laiku Vietnamo veteranai su pasipiktinimu pareiškė protestą, kad jiems sugrįžus niekas nedarė tokių sutiktivių. Juk jie neblogesni už įkaitus...

Ar galima grįžusį iš karo ir paimtą įkaitu armenį lyginti, kuris iš jų garbingesnis. Suprantama, jie abu yra garbingi. Tačiau reikalauti ir reikšti nepasitenkinimą, kad veteranams sutiktivių niekas neruošė, tai paties reikalo nesupratimas, neįvertinimas ir bereikalingas užsigavimas.

Karys būdamas kariuomenėje, aišku, ne kartą turėjo sunkių valandų ir net su gyvybe ir kančiomis išgyvenimus, bet jis visad buvo su ginklu, jei nebent buvo paimtas į nelaisvę.

Įkaitas per visą tą pagrobtą laiką buvo vargšas kankinys, kuris nežinojo koks likimas jo laukia, kuomet Irane vyko revoliucija ir iki šio laiko krašte tebevyksta chaosas-betvarkė. Jis buvo nieki-

namas, prievartaujamas, ne tik dvasiniai, bet ir fiziniai kankinamas. Jis dienų dienas praleido būdamas su skudurais užrištomis akimis, surištomis rankomis, kojomis, pririštas tai prie kėdės, tai prie stalo ir t.t. Jis buvo įvairiais neapykantos ir įžeidžiančiais žodžiais pravardžiuojamas, bauginamas, vedamas sušaudyti ir pan. Šis barbariškas elgesys užsitęsė beveik apie 15 mėnesių.

Konsularinės tarnybos asmenys nebuvo tam tinkamai paruošti, jei neskaityti karių marinus, kurie juos saugojo.

Jų uždavoties buvo ne kariauti, o atstovauti savo valstybę su privilegijomis nepaliečiamumo (eksteritorialumo) teise, kuri yra ir privalo būti respektuojama visose valstybėse. Deja, atsirado valstybė, kuri tu privalomų nuostatų ne tik nevykdė, bet tiems tarptautiniams įstatymams pasipriešino.

JAV šį įvykį giliai išgyveno, o ką kalbėti apie įkaitų gimines, artimuosius, kurie dieną iš dienos laukė, kad jie tik ištvirtų ir grįžtų pas savuosius.

Suprantama, kad ne vienam tėvui, motinai, žmonai, vaikams irgi prailgo sunkios ir liūdnos valandos, belaukiant grįžtančio iš karo lauko kario. Deja, toli gražu tas jausmas laukiančių sugrįžtant, ypač giminių, artimųjų ir net pačių amerikiečių buvo siaubingas ir sunkiai išgyventas, kad kas neatsitiktų, kad visi įkaitai būtų išlaisvinti ir pasiektų laimingai Ameriką.

Įkaitai ir kariai veteranai yra garbingi

Amerikos valstybės sūnūs.

Bet šiuo metu nebūkime pavydulingi, jei taip atsitiko. Toks spontaniškas įkایتų sutikimas, tai išdava ilgų dienų ir valandų mūsų tautos kankinių laukimo pasireiškimas. O labiausiai — jų gyvybių netikrumas.

Būkime vieni kitiems santūrūs. Tie išgyvenimai teneskiria vieni nuo kitų, o dar labiau sucementuoja veteranus ir įkایتus į garbingą ir galingą Ameriką.

Algirdas Budreckas

ŠAULIŠKOJ PASTOGĖJ

Toronto "Vlado Pūtvio" kuopos veikla
1981 m. sausio 24 d. Baltic Veterans League Kanadoje paminėjo savo veiklos 15-metį, Toronto Estų Namuose.

Oficialioji dalis turėjo prasidėti 7 v.v. todėl "Vlado Pūtvio" kp. šauliai ir šaulės atvyko anksčiau, kad gautų geresnes vietas. Estai labai draugiški lietuviams, todėl ir stalai lietuviams buvo rezervuoti labai geroj vietoj.

Ta pat proga savo 18 metų gyvavimo sukaktį paminėjo Estonian Veterans

Assoc. Estams teko didžioji darbo naštos dalis.

Minėjimą atidarius, grojant maršą, įžygiavo pabaltiečių karinės organizacijos su vėliavomis ir palyda. Lietuvius atstovavo "Vlado Pūtvio" kp. šauliai. Sugiedojus Kanados himną, vėliavos buvo sustatytos į stovus ir prasidėjo sveikinimo kalbos. Pirmasis kalbėtojas — Estijos gen. konsulas J. Heinsoo kalbėjo estiškai ir angliškai. Sekė Latvijos gen. konsulo dr. Upenieks kalba. Lietuvos gen. konsulas Kanadai, negalėdamas dalyvauti, atsiuntė sveikinimą raštu.

Dar kalbėjo E. Ozols — Pabaltiečių Veteranų organizacijos p-kas ir vicepirm. S. Jokubaitis. Visi kalbėtojai iškėlė Pabaltiečių Karinių organizacijų apsijungimo svarbą, nes bendromis jėgomis paruoštos rezoliucijos dėl sovietų vykdomo genocido okupuotose Pabaltijo valstybėse, yra reikšmingesnės. Kiek ir kokioms valstybėms per tuos 15 metų yra pasiūsta rezoliucijų neįmanoma čia suminėti, bet jų buvo daug ir jų nuorašai yra ne tik šios organizacijos valdybos žinioje, bet jas turi ir saugo vienas iš šios organizacijos steigėjų St. Jokubaitis.

"Vlado Pūtvio" šaulių kp. p-kas St.

Jokubaitis Estijos Karių Veteranų organizacijos valdybai įteikė po šaulišką ženklą. Estijos gen. konsulas Kanadai 6 veikliausius estus veteranus apdovanojo žymenimis.

Oficialioji dalis baigta Lietuvos, Latvijos ir Estijos himnais.

Estų visuomenė labai gerbia savo buvusių karių ir veiklesniuosis apdovanoja žymenimis. Be to, ruošiant tokius minėjimus nustatomos aukštos kainos už bilietus, maistą ir gėrimus, ir minėjimų pelnas skiriamas karių veteranų veiklai paremti.

Kad į Pabaltiečių veteranų jungtinę organizaciją vietos valdžia kreipia daugiau dėmesio nei į paskirų organizacijų veiklą, yra faktas. Pavyzdžiui 1972 m. birželio 10 d. vienas šios organizacijos steigėjų St. Jokubaitis, dalyvaujįs liberalų partijos veikloje, pakvietė Kanados užsienių reikalų ministerį M. Sharp ir atlydėjo į Prisikėlimo parapijos salę, kurioje buvo susirinkę visų tautybių atstovai, spaudos reporteriai. Įvyko politiniai debatai. Į patiektus klausimus atsakinėjo ministeris. Pabaltiečiams buvo labai svarbu išgirsti, kad Kanada nepripažįsta sovietų okupacijos Lietuvoje,

Iš k.: E. Ozols, Latvijos gen. konsulas dr. E. Upenieks, B. Leeman, Estijos gen. kons. J. Heinsoo, "Vl. Pūtvio" š. kp. pirm. St. Jokubaitis. Už jų — minėjimo dalyviai. S. Preem nuotr.

Latvijoje ir Estijoje.

Kai iškilo klausimas dėl Kanados vyriausybės pagalbos Baltijos valstybių bylai, ministeris pareiškė, kad Kanados vyriausybė kartas nuo karto prisimena tą klausimą, tačiau pareiškė, kad daug daugiau reiškia vieši protestai. Patarė savo nusiskundimus ir pasiūlymus nukreipti į parlamento užsienio reikalų komisiją. Mes išbėgė nuo sovietinio žiauraus imperialisto Kanadoje turime pilną žodžio, spaudos ir demonstravimo laisvę. Viešos demonstracijos prieš okupantą ir straipsniai gyvenamųjų kraštų didžiojoje spaudoje atkreipia plačiųjų sluoksnių dėmesį ir yra raktiški okupantui. Todėl naudokimės tomis teisėmis vyresnieji ir jaunimas ir tuo būdu pagreitinsime Pabaltijo kraštų laisvės atgavimą.

J. Šarapnickas

Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinėje

Susirinkimas

Šių metų sausio 18 d. savuose namuose Čikagoje, įvyko "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės visuotinis narių susirinkimas. Susirinkimą atidarė ir jam vadovavo rinktinės pirmininkas Vladas Išganaitis. Sekretorius Juozas Mackonis. Prie prezidiumo stalo buvo ir einanti moterų vadovės pareigas Marytė Dapkienė. Už darbus rinktinėje ir ypač lankant bei globojant ligonius, ji paskelbta garbės nare. (Veiklioji moterų vadovė Stasė Cecevičienė šiuo metu serga, todėl dabar moterų vadovės pareigas eina M. Dapkienė).

Susirinkimą atidarius, atsistojimu buvo pagerbti mirę šauliai. Toliau pranešimus padarė valdybos nariai ir atskirų poskyrių vadovai. Pirmininkas V. Išganaitis padėjo nariams už visokeriopą paramą, tiek darbu, tiek aukomis, tiek ir moraliai. Pasidžiaugė, kad nariai nesivelia į lietuvių tarpe vykstančius bereikalingus ginčus.

Kultūrinių reikalų vadovas Jonas Jasaitis kalbėjo apie kultūrinę veiklą. Rinktinės nariai aktyviai dalyvauja kultūriniuose renginiuose, kaip chore, vaidinimuose. Ypač daug populiarumo turi tautinių šokių grupė "Vytis". Trumpai pranešta ir apie šaulių teatro veiklą.

Jaunųjų šaulių pranešimą padarė Raimondas Juodis. Būrelis gana aktyvus. Turėjo keletą išvykų. Visur maloniai sutinkami. Spaudos vadovas pranešė apie išleistas dr. kun. J. Prunskio knygos "Bėgom nuo teroro" platinimą. Jau daug parduota, bet dar nemažai yra likę. Ragingo šaulius prisidėti prie knygos platinimo. Taip pat visus ragino užsisakyti "Karį". Pranešimą padarė A. Paukštė.

K. Juškevičius pranešė, kad bibliotekoje yra virš 1300 knygų. Tomis knygomis gali naudotis visi nariai. Kas turi gerų knygų, prašė paaukoti daugiau. Yra ir keli albumai su lietuviškomis nuotraukomis. Ligonių lankymo komisijos pranešimą padarė J. Gruzevičius. Pranešė, kad praeitais metais aplankyta apie 70 ligonių.

Namų administratorius Juozas Mackonis padarė pranešimą apie savų namų ūkinę ir finansinę padėtį. Pajamų buvo 48,561 dol. ir išlaidų — 46,210 dol. Namų reikalų stovis geras.

Rinktinės finansų apyskaitą davė J. Pocius. Praeitais metais pajamų buvo 44,215 dol. ir išlaidų 20,449 dol.

Revizijos komisijos pranešimą padarė K. Povilaitis. Visi pajamų ir išlaidų dokumentai atitinka knygų įrašams. Atskaitomybė vedama pavyzdinčiai. Pranešimas susirinkimo patvirtintas.

Skeivys, kuris tvarko turto knygas pranešė, kad turtas bus patikrintas baigiantis valdybos kadencijai.

Pranešimus priėmus sekė visa eilė klausimų, sumanymų ir pasiūlymų. Kalbėjo J. Jasaitis, Balčiūnas ir kiti. Kun. K. Kuzminskas prašė remti Liet. Kat. Bažnyčios Kronikos leidimą. B. Brazdžionis padėjo už radijo programos "Lietuvos Aidai" parėmimą ir prašė šiai programai dėmesio bei paramos. Bendras susirinkimo įspūdis, kad šauliai darniai dirbdami daug nuveikia kultūrinėje, meninėje ir organizacinėje veikloje. Jie visur dalyvauja, kur vyksta pozityvi lietuviška veikla.

Susirinkimas baigtas Tautos himnu. Po susirinkimo dar ilgai šauliai pabendraavo prie bendrų užkandžių.

P. Venclova

"Žalgirio" šaulių kuopos susirinkimas Klevelande

Sausio 18 d. Lietuvių Namuose įvyko "Žalgirio" šaulių kuopos Klevelande visuotinis narių susirinkimas ir laimėtojams trofėjų įteikimas. Įnešus JAV, Lietuvos ir kuopos vėliavas, susirinkimą gražiai pravedė kuopos narys Vytautas Jokubaitis.

Iš valdybos pranešimų atrodo, kad žalgiriečiai praeitų dvejų metų laikotarpyje, vadovaujami energingo pirmininko Br. Nainio, pasižymėjo šaulių ir lietuvių veikloje, garsindami tėvynės Lietuvos vardą. Ypatingai pasižymėjo sesės šaulės puošdamos kalėdines eglutes viešose vietose ir valdžios įstaigose šiaudinukais.

Susirinkimo metu, kuopos p-kui pristatė, "Žalgirio" kuopos moterų vadovė muzikė, visuomenininkė, Ona Mikulskienė buvo pakelta į kuopos garbės šaulės. Šaudymo sporto mėgėjams: 1. Algimantui Kasokui, 2. Aliui Benui ir

3 vieta — Albinui Karsokui, įteiktos trofėjos ir atžymėjimai. Trofėjas ir atžymėjimus įteikė sporto vadovo pavaduotojas Jonas Raškauskas, asistuojant sporto vadovui Ig. Mulioliui ir kp. p-kui Br. Nainiui.

Kadangi kuopos p-ko ir valdybos dvejų metų kadencija baigėsi, po trofėjų ir atžymėjimų įteikimo vyko naujos valdybos rinkimai ir diskusijos. Sporto vadovui Ig. Mulioliui ir parengimui vadovei Onai Čiuprinskienei atsakius sekančiam terminui į valdybą kandidatuoti, jų vieton buvo išrinkti Jonas Raškauskas ir Elena Šarkauskienė, kandidatai Marta Tijūnėlienė ir Stepas Butrimas. Sekantiems dvejiems metams į valdybą jėjo: Br. Nainys — pirm., Stela Sankalaitė, Elena Šarkauskienė, D. Vaičiūnas, Alb. Karsokas, Jonas Raškauskas ir Ed. Pranckus. Moterų sekcijos vadovė Ona Mikulskienė.

Tuo pačiu tenka priminti, kad žalgiriečiai, laikydamiesi savo gražių tradicijų, gražiai ir iškilmingai Jokubauskų laidotuvių namuose atsisveikino su savo nariu a.a. Vaciu Venclova.

Susirinkimo metu trys nauji kandidatai padavė pareiškimus įstoti į kuopą.
E. P.

Sudbury, Ont., Kanada

Nors tas viskas jau paliko praeityje, tačiau manau, kad reikia priminti, kad ir mūsų maža lietuvių kolonija šiaurės Kanadoje neatsilieka nuo kitų, skaitlingesnių ir didesniuose miestuose. Nors čia klimatas ir šaltas, bet lietuviškos širdys karštai plaka krūtinėse. Todėl ir mūsų tautinės tradicijos nebūna pamirštos.

Mūsų apylinkės lietuviai Velykas švėgdavo daugiausia šventovėje. Vėliau — šeimos ratelyje. Tačiau, šį kartą, 1980 metais LŠST "Maironio" kuopos šaulių moterų pastangomis, buvo suruoštos bendros Velykos. Tuoj po pamaldų, beveik visi lietuviai susirinko į Šv. Kazimiero par. (lenkų) salę valgyti bendrų velykinių pietų, ritinti margučių, dalyvauti margučių dažymo konkurse, pasiklausti lietuviškos muzikos, sutrepsėti polkute.

Kun. Antanui Sabui sukalbėjus maldą, ant stalų atsirado "devynios galybės" lietuviškų kepinų, gražiai dažytų margučių ir įvairaus kito lietuviško maisto. Pietų metu visus šaulius ir svečius pasveikino "Maironio" kp. pirm. Antanas Juozapavičius, moterų šaulių vardu — pirm. Jadvyga Buterkienė. Kuopos pirm. perskaitė Kanados Lietuvių Šaulių Rinktinės pirm. Juozo Šiaučiulio gražų velykinį sveikinimą visiems šauliams ir svečiams.

Po pietų, visas jaunimas rikiavosi riti-

“Maironio” š. kp. valdyba. Iš k.: Audronė Albrechtienė - kasininkė, Antanas Juozapavičius - pirm., Jadvyga Labuckienė - moterų pirm. Stovi Juozas Kručas - sekr., Zigmąs Labuckas - vald. narys.

nėti margučių, bet neatsiliko ir suaugę. Visiems buvo pirmą kartą tokia proga. Pasirodo, nevisur Lietuvoj buvo tokios tradicijos. Gražiausiems margučiams premijuoti buvo sudaryta komisija iš Marijos Venskienės ir Beatričės Grinienės. Premijas už gražius margučius gavo: I vietą — Liucija Albrechtaitė, II — V. J. ir D. — trys sesutės Stankutės, III — Markus Albrechtas, IV — Tamara Labuckaitė iš St. Catharines.

Kepinius šventei dovanojo M. Venskienė, O. Stepšienė, L. Griškonienė, S. Poderienė. Joms priklauso šaulių, vyrų ir moterų, vardu nuoširdi padėka.

Dalyvavo svečiai, Jonas ir Dana Labuckai iš St. Catharines, o jų dukrelė Tamara atsivežė labai gražių margučių; be jų, atvyko Zita Griškonytė ir Barbora Griniūtė, abi iš Toronto, dalyvavo ir vietinių kanadiečių svečių. Velykos baigėsi draugiškais pokalbiais ir muzikos garsais.

Kadangi pernai Velykų pobūvis buvo taip pasisekęs, tai šaulės moterys nutarė ir šiemet suruošti Velykas. Jos kviečia visus, senus ir mažus, iš arti ir iš toli, dalyvauti. Viskas vyks vėl toj pa-

čioj (lenkų) salėje, tik bus daug įvairiau. Bus ir margučių ritinėjimas, dažymas, bus ir Velykų Bobutė. Visų lauksime.
Jadvyga Labuckienė

Paminėta Klaipėdos Krašto Atvadavimo sukaktis

Prieš kiek metų, šį minėjimą čia Amerikoje atgaivino ir ruošdavo energingas visuomenininkas, lietuviybės puoselėto-

jas, a.a. dr. Petras Dagys su savo parapijiečių pagalba. Jis kviesdavo ir kitas organizacijas. Minėjimai būdavo ruošiami su ekumeninėmis pamaldomis, solistais, deklamuotojais ir kalbėtojais. Šaulių kuopai New Yorke įsisteigus, velionis dažnai primindavo, kad jo jėgos silpnėja ir toliau jums šauliams teks ruošti Klaipėdos krašto prie Lietuvos prijungimo minėjimus. Tai lyg nerašytas kun. dr. Dagio testamentas.

Jau treji metai iš eilės, šaulių kuopa šį pavedimą sąžiningai pildo. Jiems talkina kitos draugiškos organizacijos: LKV “Ramovė”, DLK Birutės draugija, LK Savanoriai-Kūrėjai, Mažosios Lietuvos Rezistencinis sąjūdis ir Mažosios Lietuvos Bičiulių draugija. Paskaitininkais kviečiami klaipėdiečiai: Martynas Gelžinis, dr. Jonas Stiklorius, rodos, du kartus, ir šiais metais pakviestas buvęs “Lietuvos Pajūrio” redaktorius, Ansaš Lymanas, iš Montrelio, Kanados.

Minėjimas įvyko sausio 10 d. Kultūros Židinio salėje. Vadovavo kuopos

“Maironio” š. kp. šaulės prie Velykų stalo 1980 m. Iš k.: J. Labuckienė, Birutė Stankienė, Elytė Tolvaišienė, A. Albrechtienė ir Juzefa Gatautienė. (Trūksta Agotos Franckūnienės).

Klaipėdos Krašto prie Lietuvos prijungimo sukakties minėjimo rengėjai ir programos dalyviai su šauliais. Iš k.: aktorius Vytautas Valiukas, Aleks. Vakselis - LB New Yorko apyg pirm., A. Simutis, Lietuvos generalinis konsulas N.Y., Ansas Lymantas su ponija, iš Montrealio - paskaitininkas, š. M. Kapočūnienė, š. E. Mickeļūnienė, Tėv. Leonardas Andriekus, OFM - kapelionas, š. Kęst. Miklas - kp. pirm., Stovi: šauliai Vl. Vasikauskas, K. Bačauskas, St. Čiapas, ats. kpt. J. Kiaunė, Z. Raulinaitis - "Kario" red., Alb. Sakalas, L. Jurevičius, Vacl. Butkys, J. Jurkuvėnas, dail. Paulius Jurkus. Nuotr. Kęst. Miklo

pirm. Kęstutis Miklas. Pradžioje muzikos fone, "Lietuviais esame mes gimę..." iš juostelių, kurias paruošė š. Aloyzas Balsys, uniformuotų šaulių įnešamos vėliavos, publika gerbia atsistojimu. Pagerbti žuvusieji vaduotojai ir prašytas atsistoti ir pagerbtas dalyvis — kpt. Jonas Jankus. Invokaciją sukalbėjo kuopos kapelionas Tėvas Leonardas Andriekus, OFM. Pirmininkui tarus trumpą atidaromąjį žodį, pakviestas Lietuvos Gen. Kons. Anicetas Simutis tarti sveikinimo žodį. Priminė Klaipėdos krašto ir uosto reikšmę Lietuvai, kad per Klaipėdą sklido kultūrinė šviesa į Lietuvą, kuri anais, caristiniais okupaciniais laikais administracijos buvo draudžiama. Ten gyveno ir rašė Kristijonas Donelaitis, iš ten plaukė lietuviškas spausdintas žodis, knygos, laikraščiai, kurie slapta buvo gabunami per sieną į Didžiąją Lietuvą, kurioje buvo griežtai draudžiamas lietuviškas žodis, siūlomas rusiškas raidynas ir kalba. Prūsijoje anksti, 16 amž., jau laisvai galėjo spausdinti lietuvių kalba knygas ir gabenti į Lietuvą, kurioje jos buvo draudžiamos.

Toliau pakviestas ir trumpą sveikinimo

žodį tarė, LB New Yorko Apyg. pirmininkas Aleksandras Vakselis. Jis priminė, kad klaipėdiečiai per 700 metų išlaikė ir puoselėjo lietuvišką kalbą, kad išeivijoje lietuvių kalba, papročiai, lietuvių būtų tvirtai saugojama ir perduodama kartų kartoms.

Pagrindinis paskaitininkas, svečias Ansas Lymantas paskaitą buvo užsirašęs. Skaitė ramiai, gražia lietuviška tarme, kiekvienas žodis visų buvo supras-tas. Jo paskaitos tema: Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto šių laikų problemos. Paskaita turininga. Būtų gera, kad ji būtų perspauzdinta išeivijos periodikoje. Priminė, kad kaip kurie ok. Lietuvoje rašydami Lietuvos istoriją, norėdami įtikti okupantui, klastoja Klaipėdos krašto istoriją, priskirdami Klaipėdos Krašto prijungimą prie Lietuvos bolševikams... Tik jaunoji karta surado ir įvertino Vydūną, jo raštais pradėjo domėtis. Jo "Pasaulio Gaisrą" pastatė Vilniaus universiteto studentai. Kai Vilniuje buvo išleistas Vydūno dramos 8000 egz. tiražu, per tris dienas buvo išpirtos. Vydūno dvasinis atsparumas, heroizmas veikia į dabarties jaunimą.

Martyno Jankaus, Mažosios Lietuvos patriarcho sodyba, po II Pasaulinio karo buvo visai sunaikinta, sudeginta iki pamatų, bet dabar vėl prie Jankaus sodybos pastatytas paminklas, aptvertas Rambynas, pastatytas aukuras.

Pradėta domėtis Ventės Ragu, kur sulėkdavo šimtai tūkstančių paukščių poilsiu. Norima parašyti studiją apie spaus-tuves ir Jagomasto šeimą. Klaipėdoje kuriamas lietuvių kultūros muziejus, kur dirba atgabenti okupantai rusai. Primi-nė, kad Mažojoje Lietuvoje yra liūdna, ten beveik visi gyventojai yra apgyvendinti iš Sovietų Sąjungos... Kova dėl Klaipėdos uosto ir pajūrio vyksta ir dabar. Nuo klaipėdiečių priklausys, kaip jų jaunimas išliks lietuviškas. Gal ir šiemet prie sukilėlių paminklo bus pa-dėta bent mažytė gėlytė. Paskaita buvo

išklausyta su malonumu ir publikos buvo priimta ilgu plojimu.

Meninėje dalyje, aktorius Vytautas Vailukas įdomiai, su įsijautimu paskaitė: Antano Miškinio, Kazio Borūtos, Petro Babicko kūrinius ir pabaigai ištraukų iš Kristijono Donelaičio "Metų", Pavasario linksmybių, Rudens gėrybių, Žiemos rūpesčių. Menininkas buvo publikos palydėtas gausiu plojimu.

Pabaigai pirmininkas Kęst. Miklas padėkojo visiems programos dalyviams, rengėjams, svečiams ir salės puošėjui dail. Pauliui Jurkui, kuris visuomet neatsisako rengėjams pagelbėti. Tai nuolatinis visų organizacijų rėmėjas.

Sugiedotas Lietuvos himnas, išneštos vėliavos ir visi buvo pakviesti į sekančią salę, kur jau laukė šeimininkės, paruošusios skanią kavutę, sausainius ir kitus skanumynus. Jos, sesės, nenuilstančios ruošėjos: E. Mickeliūnienė, Al. Žukienė, L. Ramančionienė ir V. Šližienė. (škb)

FLORIDOS "AUŠRA"

Vėliavos šventinimas

Š.m. sausio 29 d. Floridoj, Miami Lietuvių Klube, įvyko kp. "Aušra" vėliavos šventinimo iškilmės. Į iškilmes iš St. Petersburg "Kalantos" ir "Palangos" kuopų atvyko apie 40 uniformuotų šaulių su vėliavomis.

Iškilmės atidarė kuopos pirmininkas Mykolas Vitkus. Jis tarė iškilmėms pritaikytą žodį. Po vėliavų įnešimo buvo sugiedotas JAV himnas ir pagerbti žuvę šauliai, kariai, partizanai ir laisvės kovotojai. Vėliavą šventino prof. kun. S. Yla. Invokaciją sukalbėjo kun. V. Pikturna. Vėliavos mecenatai — dr. I. Dubinskienė ir š. P. Steikūnas. Sergančią dr. Dubinskienę pavadojo š. Kunigunda Kodatienė (Sąjungos garbės šaulė). Pašventintą vėliavą mecenatai ir kartu kūmai perdavė CV vicepirmininkui sveikatos reikalams dr. K. Pautieniui. Dr. K. Pautienis CV pirm. vardu padėkojo mecenatams už vėliavą ir priminė, kad ši kuopos vėliava, kuopos simbolis, sustiprins ir pagyvins šaulių veiklą. Ji paskatins visus šaulius ir šaules dirbti pavergtos tėvynės laisvinimo darbą, bei šaulių idėjos skleidimą visų lietuvių tarpe. Tada dr. K. Pautienis vėliavą perdavė kuopos pirmininkui ir prašė ją gerbti ir branginti, o tėvynei atgavus laisvę, parvežti į Nepriklausomą Lietuvą.

Kuopos pirm. M. Vitkus vėliavą perdavė vėliavnešiu.

Sekė prof. kun. S. Ylos paskaita apie šaulių veiklą ir Vlodo Pūtvio šaulišką ir visuomeninę veiklą.

Vėliavos šventinimo proga sveikino: dr.

Vėliavos šventinimas. Iš k.: dr. K. Pautienis įteikia vėliavą kp. pirm. M. Vitkui. Stebi Petras Steikūnas - vėliavos mecenatas ir kūmas ir LŠST garbės narė K. Kodatienė.

K. Pautienis — Sąjungos pirmininko vardu, Sąjungos garbės narė K. Kodatienė, inž. Alf. Šukys, buvęs Detroito šaulių "Švyturys" kp. p-kas, P. Šilas Miami ALTo vardu, A. Gudonis — "R. Kalantos" kp. p-kas, Miami Lietuvių Klubo pirm. J. Maurukas, "S. Kudirkos" š. kp. atstovas V. Gedmintas, inž. Urbutis — Aukšinio Kranto LB p-kas ir J. Kalpokas — jūrų šaulių "Palanga" kp. p-kas. Raštu sveikino: "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinė, "Stasio Butkaus" š. kp., "S. Kudirkos" š. kp., "Generolo Daukanto" jūrų š. kp. ir telefonu — E. Pūtvytė.

Kp. p-kui Vitkui tarus jautrų padėkos žodį, sugiedotas Lietuvos himnas.

Išnešus vėliavas prasidėjo meninė dalis, kurią pravedė š. Kodatienė. Muzikas B. Sperkacz pianinu paskambino keleta lietuvių kompozitorių ir kelis klasikų kūrinius.

Sekė vaišės, kurių vyriausia šeimininkė buvo dr. Norvaišienė. Prie skanių vaišių šventės dalyviai, nors buvo darbo diena, katvirtadienis, kurių atsilankė virš 200, keletą valandų pasižmonėjo, besidalindami įspūdžiais.

Šios vėliavos šventinimo iškilmės buvo džiaugsmo šventė šauliams.

A.a. dr. A. Miliauskas, buvęs "Kar. A. Juozapavičiaus" kp. pirm. 1980 m. gruodžio 28 d. Klevelando priemiesčio liginė, atsiskyrė su šiuo pasauliu dr. A. Miliauskas, "Kar. A. Juozapavičiaus" kp. p-kas.

Velionis gimė 1906 m. sausio 17 d. Suvalkijoje, Simno valsčiuje. 1926 m. baigė

Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją. Tais pat metais įstojo į Lietuvos Un-to medicinos fakultetą. Mokslas tiek gimnazijoje, tiek universitete sekėsi gerai ir jis buvo pirmųjų studentų tarpe. Įstojo į studentų medikų korporaciją Fraternitas Lithuania. Kaip geras studentas, būdamas paskutiniame kurse, gavo Krašto Apsaugos ministerijos stipendiją, už kurią vėliau turėjo kaip gydytojas atitarnauti Lietuvos kariuomenėje. 1931 m. paskirtas į Karo Mokyklą, atlikti sutrumpintą karišką apmokymą dėl pakėlimo į karininko laipsnį. Po išlaikymo valstybinių egzaminų ir kariško apmokymo, jis buvo pakeltas į j. leitenanto laipsnį. Vėliau buvo paskirtas į 7-tą pėstininkų pulką gydytojo pareigoms. Atliekamu po tarnybos laiku vertėsi privačia praktika. Jis mokėjo įsigyti didelį ligonių pasitikėjimą. Pulke savo pareigas atlikdavo sąžiningai, todėl viršininko ir pavaldinių buvo labai mėgiamas ir gerbiamas.

Už nuopelnus darbe buvo vyriausybės apdovanotas DLK Gedimino ordinu ir Lietuvos Nepriklausomybės Dešimtmečio medaliu.

Dar gimnazistu būdamas, priklausė šauliams.

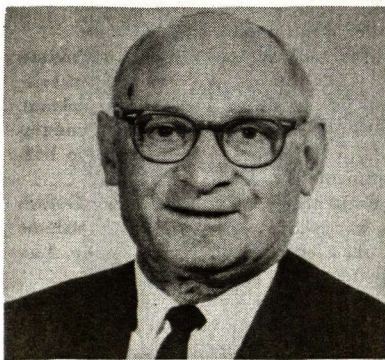
1941 m. Rusijos-Vokietijos karo pradžioje buvo Varėnoje lietuvių divizijos daliniuose. Rusų kariuomenei skubiai traukiantis į Rusiją, traukėsi ir lietuvių divizija, kurioje jis tarnavo. Nenorėdamas trauktis į Rusiją, daktaras nutarė iš kariuomenės pabėgti, nors pabėgimas buvo labai rizikingas ir pavojingas. Politrukai sekė kiekvieną lietuvių ir bėgančius iš kariuomenės šaudydavo vietoje. Po didelių pastangų jam pavyko atsipalaiduoti

A.A. POVILĄ PUTRIMĄ, VYR., Į AMŽINYBĘ IŠLYDEJUS

Velionis buvo senosios kartos lietuvis. Į JAV atvyko 1908 m. Atvykęs į Ameriką jis pirmiausia apsigyveno Iowa valstijoje ir čia dirbo įvairius darbus. Šioje valstijoje jis išgyveno apie 9 metus. Amerikai 1917 m. įstojo į I Pasaulinį karą, Putrimas buvo pašauktas karo tarnybai. Karui pasibaigus, sugrįžęs į Ameriką Putrimas apsigyveno Čikagoje ir dirbo skerdyklose. 1921 m. Cicero mieste jis atidarė nuosavą maisto produktų parduotuvę ir mėsinę. Prekyba sekėsi, nes tuo metu Cicero mieste buvo didelė lietuvių kolonija. Šalia krautuvės jis net nuosavą paukščių ūkį buvo užveisęs, iš kurio klientai gaudavo žąsis, antis ir viščiukus. Šią parduotuvę jis išlaikė iki mirties. Dabar, jam iškeliaujant į amžinybę, šią krautuvę perėmė sūnus Povilas, jaun. Nesuklysiu pasakęs, kad tai seniausia lietuviška parduotuvė visoje Čikagos apylinkėje, išsilaukusi beveik toje pačioje vietoje ir ta pačia pavarde — "Putrim Foods".

1924 m. Povilas vedė jau čia gimusią lietuvaite Sophie Wastak. Užaugino dvi dukras ir sūnų, kurie gražiai kalba lietuviškai. Prieš keleta metų jo žmona Sophie mirė. Nuo 1965 m. velionis buvo Šv. Antano taupymo ir školnimo b-vės direktoriato p-kas, o paskutinius 4 metus prieš mirtį — vicepirm.

Paskutiniame dešimtmetyje net tris

kartus buvo nuvykęs į okupuotą Lietuvą ir ten aplankė savo vyriausią brolių ir kitus gimines. Gili senatvė ir nuovargis pamažu ir jį nutraukė nuo darbo. Vis rečiau bepasirodavo savo krautuvėje, ir štai, išgirstame, kad Povilas amžinai užmerkė akis.

Velionis buvo gimęs 1894 m. birželio 16 d. Vilniuje. Mirė 1981 m. vasario 1 d. sulaukęs 86 metų amžiaus. Amerikoje išgyveno 72 metus. Giliame liūdesyje liko 2 dukros: Dolores Roback, žentas Daniel; Dorothy Shay, žentas Joseph, sūnus Paul, marti Madeline, 13 anūkų ir 4 proanūkai, 2 svainės Harriet Streck ir Josephine Wastak, svainis Wastak su žmona Helen ir kiti gimines, draugai bei pažįstami.

A.a. P. Putrimas priklausė Šv. Vardo draugijai, Dariaus-Girėno veteranų postui

nuo rusų dalinių ir slapstydamasis miškuose ir laukuose jis pasiekė Kauną. Vėliau nuvyko į Mažeikius pas savo šeimą. Mažeikiuose vertėsi privačia gydytojo praktika ir buvo paskirtas Mažeikių apskrities gydytoju. Raudonajai armijai grįžtant Lietuvon, jis pasitraukė į Vokietiją ir anglų zonoje buvo vyresniuoju gydytoju. 1949 m. jis atvyko į New Yorką, o vėliau persikėlė į Klevelandą, Ohio. 1952 m. išlaikęs valstybinius egzaminus, Klevelando priemiestyje, East Lake, atidarė savo kabinetą. Privačią praktiką turėjo labai gerą ir sėkmingą. Pastatė gydytojų pastatą, kur be jo buvo dar trys kabinetai, kuriuos išnuomodavo kitiems gydytojams. Įsigijo namus ir St. Petersburg, Floridoj. Jis be gydytojo praktikos, aktyviai įsijungė į East Lake miesto veiklą. Už tą darbą, jam išeinant į pensiją, miestas jį apdovanojo padėkos garbės žymeniu. Priklausė Lietuvos gydytojų d-jai, Cleveland Academy of Medicine, American Med. Association, gydytojų korp. Fraternitas Lithuania, Patria ir šauliams.

Buvo dosnus lietuviškoms organizacijoms. Po 1000 dol. paaukojo St. Peters-

burgo Lietuvių Klubui ir Lietuvių Fondui. "Kar. Juozapavičiaus" kp. paaukojo keletą labai gerų šautuvų (šautymo praktikai). Jo gražioje sodyboje šauliai darydavo gegužines. Prieš keletą metų išėjęs pensijon apsigyveno St. Petersburg, Floridoj, bet po trumpo laiko grįžo atgal į East Lake ir vėl pradėjo verstis gydytojo praktika. 1980 m. gruodžio mėn. širdžiai sunegalavus, buvo paguldytas ligoninėn. Gruodžio 28 d. ligoninėj mirė.

Buvo pašarvotas Jakubausko šermeninėj, kur organizacijos ir pavieniai asmenys su juo atsiveikino, išreiškė jam pagarbą. Karstas buvo padengtas lietuviška vėliava. Šauliai J. Velykis ir A. Balas stovėjo garbės sargyboj. Atsiveikino: "Kar. A. Juozapavičiaus" kp. vardu inž. Algis Pautienis, Gydotojų d-jos — dr. Čepulis, LB — Malskis, Ramovėnų — Citulis, Fraternitas Lithuania — dr. Skrinškas ir artimųjų vardu — jo draugas dr. V. Raslavičius. Po gedulingų mišių, kurias atlaikė kun. Kidykis, Dievo Motinos Nekalto Prasidėjimo bažnyčioj, palaidotas Visų Sielų katalikų kapinėse.

DR. K. Pautienis

271 ir nuo 1974 metų "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopai Ciceroje.

Velionio kūnas buvo pašarvotas Petkaus šermeninėje, Cicero. Prie karsto stovėjo Amerikos, Lietuvos, šaulių kuopos "Klaipėda" ir "Dariaus-Girėno" veteranų posto vėliavos. Daugybė vainikų liudijo meilę ir pagarbą šiam garbingam patrioti lietuviui.

Vasario 5 d. velionio kūnas iš šermeninės buvo atlydėtas į Šv. Antano parapijos bažnyčią. Karstą nešė a.a. Povilo anūkai. Erdvi Šv. Antano bažnyčia, nors ir darbo dieną, prisipildė kaip retai kada. Dalyvavo ir parapijos mokyklos mokiniai, vadovaujami seselės kazimierietės. Taip buvo pareikšta pagalba ir padėka velioniu už nuoširdų mokyklos rėmimą. Trys kunigai atnašavo iškilmingas šv. mišias, palydint parapijos chorui ir solistui Algirdui Braziui. Ypač gilių įspūdį visiems padarė solo giesmės galingi aida: "Jei širdį tau skausmas kaip replėm suspaus"...

Iš bažnyčios velionio karstas buvo nulydėtas į Lietuvių Šv. Kazimiero kapines. Apie 100 automobilių vilkstinė palydėjo jo kūną į amžiną poilsio vietą. Kadangi tą pačią dieną oras buvo labai blogas, tai karstą paliko kapinių koplyčioje. "Dariaus-Girėno" veteranų posto vyrai su savo nariu atsiveikino trijų šūvių salve. Sukalbėmus paskutines maldas, veteranai nuėmė nuo karsto Amerikos vėliavą ir perdavė ją dukrai.

Cicero lietuviai, tiek senosios kartos, tiek ir naujieji ateiviai, mylėjo velionį. Jis savo dosnumu ir pagalba užsipelnė visų pagarbos ir meilės. Tikrai, buvo nuoširdus lietuvis patriotas. Ap. Skopas

A.A. PRANAS TURŪTA

1980 m. gruodžio 25 d., kai visi linksmi šventė Kalėdas, mirtis iš lietuvių tarpo pasiėmė dar vieną auką, sunkios ir ilgos ligos iškankintas, Grand Rapids ligoninėje amžinu miegu užmigo šaulys, energingas visuomenininkas, veiklus LB narys, žurnalistas, mokytojas Pranas Turūta, 72 metų amžiaus.

Velionis buvo gimęs 1908 m. gegužės 10 d. Bražavo km., Suvalkų Kalvarijos valsč., Marijampolės apskr. Buvo mokytojas, chorvedys, visuomenininkas ir žurnalistas. Baigęs Marijampolės mokytojų seminariją, 1927 m. buvo paskirtas Šventaragio mokyklos vedėju, o 1930 m. — 1940 m., jau buvo Igliskėlių pradžios mokyklos vedėju. Jis čia suorganizavo 44-tą šaulių būrį ir įsijungė į tautininkų veiklą. Muzikos mokėsi pas Kamaitį ir J. Bendorių.

1931 m. suorganizavo iš Igliskėlių, N. Ūtos, Gudelių, Igliaukos ir Šilavoto apy-

linkių pradžios mokyklų 300 mokinių chorą, paruošė repertuarą ir dirigavo Igliaukoje įvykusioje pradžios mokyklų rajoninėje dainų šventėje. Su Igliskėlių 44 šaulių būrio mišriu choru dalyvavo 1934 m. Marijampolės apygardos šaulių rinktinų dainų šventėje Marijampolėje ir pirmojoje dalyje dirigavo jungtiniam chorui.

1937 m. gegužės 28 d. Jaunosios Lietuvos dainų šventėje ir 1938 m. Lietuvos dainų šventėje Kaune.

Sovietams okupavus Lietuvą 1940 m., jis buvo suimtas ir iki 1941 m. birželio mėn. kalintas Marijampolės kalėjime. Išsilaisvinęs iš kalėjimo 1941-1944 m. buvo Eišiškių apskr. pradžios mokyklų vyr. inspektorius ir 1942-1944 m. Eišiškių suaugusiųjų gimnazijos mokytojas.

1944 m. pasitraukė į Vokietiją ir dirbo lietuvių komitetuose. 1946-1949 m. buvo Gross-Hesseno apygardos liet. pradžios mokyklų inspektorius. 1948-49 Kassel-Mattenbergo skautų tuntininkas.

1949 m. atvyko į JAV, Grand Rapids, Michigan. Čia gyvendamas organizavo ir vadovavo liet. vyrų oktetui, rengė koncertus vietoj ir aplinkinėse kolonijose. 1953 m. buvo vienas iš organizatorių ir jungtinio choro dirigentų Wisconsino dainų šventėje, Kenošoje. 1951-54 m. Milwaukee, Wisc., vadovavo mišriam chorui. Surinko 3000 liaudies dainų melodijų, kurias su savo muzikos knygų rinkiniu padovanojo Liet. Muzikologijos archyviui. Bendradarbiavo "Karo Archyve", "Karyje", "Trimite", "Tautos Mokykloje", "Suvalkietyje", "Drauge" ir kituose laikraščiuose. Atskirai išspausdino "Dainuok Jaunyste" (mokykloms) 1963 m.

Buvo JAV LB Michigavo apygardos p-kas, Grand Rapids lituanistinės mokyklos vedėjas ir mokytojas. Nors tolokai nuo Detroito gyvendamas, buvo įsijungęs į čia esančias kai kurias organizacijas: ALTS-gos Detroito skyrių, Detroito "Stasio Butkaus" šaulių kp., LŽS-gos Detroito skyrių. Yra buvęs LŠS-gos CV narys ir ilgametis Lietuvių Fondo revizijos komisijos narys. Yra užsitarnavęs net keleta žymenų: Šaulių Žvaigždės ordiną, Lietuvos Nepriklausomybės Dešimtmečio medalį, DLK Gedimino ordiną ir kitus.

Palaidotas gruodžio 27 d. vietos kapinėse. Paliko dukrą Eglę ir uošvienę Liudą Raubienę.

Pranai, tebūna lengva tau Amerikoe žemele!

A. Grinius

A.A. JONAS ACIUS

1980 m. gruodžio 24 d. naktį staiga mirė Jonas Acius. Jis tarnavo L.D.K. Birutės pulke felčerių, vėliau — Kauno

policijoj raštininku.

Man teko su juo susipažinti Vokietijoje, Oldenburge, Weheno stovykloje. Ten jis irgi dirbo felčerių prie daktaro. Jis buvo linksmo būdo ir visų mėgiamas. Turėjo gerą balsą ir giedojo bažnytiniame chore.

Emigravęs į J.A.V., apsigyveno Detroit, kur įsigijo vėslą. Vėliau jis atsiėmė iš ok. Lietuvos savo žmoną Adelę. Lietuvoj yra likęs jo sūnus dr. Vytas.

Persikėlęs su žmona į St. Petersburg, Fla., nusipirko gražų namą prie Meksikos Gulfo. Detroit, būdamas priklausė j.š. "Švyturio" kuopai.

Atsiveikinant su velioniu, gražią kalbą pasakė C. V-bos vicepirm. A. Šukys. Į St. Mountain kapines palydėjo arti 200 automobilių. Buvo palaidotas mauzoliejuje-nišoje.

Jonas Revas

MIRTIES ANGELAS PER ANKSTI IŠSIVEDĖ MYKOLĄ CIBĄ

1980 m. lapkričio 5 d. "Simo Kudirkos" kuopos šaulius ir visą lietuvišką visuomenę sukrėtė nelaukta žinia: išsiliejęs kraujui į smegenis, mirė visiems gerai žinomas šaulys, chorvedys, muzikas Mykolas Cibas, sulaukęs tik 58 metų amžiaus.

Velionis buvo gimęs 1922 m. spalio 28 d. Gudeniškių vienkiemy, Kuktiškių valsčiuje, Utenos apskr., gausioje, muzikaloje Cibų šeimoje. Pradinį mokslą baigė Panevėžio kaimo pradinėje mokykloje, o vidurinį — Ukmergės gimnazijoje. Iš pat vaikystės dienų mėgo muziką. Tėvai, vyresniojo brolio Felikso skatinami, jį išsiuntė į Vilnių, kur pas prof. S. Gaubą jis studijavo pianiną, vargonus ir kompoziciją. Tačiau karo metai suardė visus planus. Du broliai išvežti į Sibirą. Vienas ten mirė. Antrą kartą artėjant bolševikams, Mykolas, kaip ir daugelis sąmoningų lietuvių, pasitraukė į Vakarų.

Karui pasibaigus, jis Hanau stovykloje buvo "Dainavos" ansamblio dirigento pavaduotojas. Be to, buvo stovyklos lietuvių katalikų bažnyčios vargonininkas ir vadovavo bažnyčios moterų chorui.

Į JAV atvyko 1948 m. ir apsisėjo laikinai Great Neck, prie New Yorko. Po metų išvyko vargonininkauti į lietuvių parapiją Westfield, Mass. Čia susituokė su Eufemija Šaulyte. 1951 m. grįžo į Great Necką ir čia išgyveno iki savo per ankstyvos mirties.

Great Necke tuoj įsijungė į lietuvišką veiklą. Suorganizavo mišrų, vėliau ir vyrų chorų, kuriems ilgą laiką vadovavo. Vėliau, pakviestas perėmė Brooklyno Operetės choro vadovavimą. Eilę metų

tam chorui vadovavo, ruošė koncertus įvairiose kolonijose. Minint Operetės choro 50 metų sukaktį, pastatė Br. Budriūno kantatą "Lietuvos Šviesos Keliau". Su šiuo choru atliko programą Pasaulinė Parodoj New Yorke, lapkričio 13 d. Žygyje į Jungtines Tautas (1966) ir įvairiuose minėjimuose, saviesiems ir kitateučiams. Su Operetės chorui dalyvavo visose Dainų šventėse.

Kaip gabus muzikas, atkreipė kitataučių dėmesį. Dešimt metų vargonininkavo Merchant Marine Akademijoje ir vadovavo kadetų chorui Kingspointe. Taip pat arti dešimties metų vargonininkavo ir vadovavo chorui Great Necke, Šv. Aloyzo katalikų parapijoj.

Pastaruoju metu vargonininkavo ir vadovavo Vilniaus Aušros Vartų parapijos Manhattane (pačiame New Yorko centre) chorui.

Mykolas Cibas priklausė ir aktyviai reikšėsi lietuvių muzikų-vargonininkų sąjungoj, LB, buvo Great Necko LB apylinkės valdyboj, Batun'e, "Simo Kudirkos" šaulių kuopoj, BALFe, Maspetho Lietuvių Piliečių Klube ir visoj eilėj kitų lietuviškų organizacijų. Buvo dosnus, ne tik darbu, bet ir pinigais nuosirdžiai rėmė lietuvišką veiklą. Visad buvo linksmas ir draugiškas, niekad, prašomas, neatsisakydavo prisidėti darbu.

Lapkričio 7 d. Great Necko šermeninėje įvyko su velioniu atsiveikimas. Garbės sargyboje stovėjo šauliai ir muzikai. Atsiveikimui vadovavo "Simo Kudirkos" šaulių kp. p-kas Kęstutis Miklas. Jis davė a.a. Mykolo biografinių žinių pluoštą ir iškėlė jo įnašą į lietuvių kultūrinį gyvenimą. Apie Mykolo muzikinę veiklą kalbėjo muz. Juozas Stankūnas, buvęs Brooklyno Operetės choro vadovas. New Yorko "Perkūnas" vyrų choro vardu, vadovas muz. Viktoras Ralys, o lietuvių Muzikų-Vargonininkų S-gos bei žurnalo "Muzikos Žinios" vardu — muz. Vytautas Kerbelis, Great Necko apylinkės valdybos vardu — vicepirm. agr. Vaclovas Butkys. K. Miklas perskaitė užuojautos telegramą iš Toronto, Kanados, nuo velionio Vilniaus muzikos mokyklos kolegos muz. Vaclovo Verikaitio. Kun. Stasiui Railai sukalbėjus rožinį buvo sugiedota giesmė "Marija, Marija" ir Tautos himnas.

Lapkr. 8 d. po gedulingų mišių Šv. Aloyzo bažnyčioje, kurias atnašavo klebonas prel. Henry James Reel, asistuojant Viešpaties Atsimainymo parapijos kleb. Pranui Bulovui ir Vilniaus Aušros Vartų parapijos klebonui kun. John A. Bida. Pamokslą angliškai pasakė prel. J. Reel, o lietuviškai kun. Bulovas. Abu iškėlė a.a. M. Cibo nuopelnus visuomeninėje

ir bažnytinėj veikloj. Mišių metu giedojo solistai Mečislovas Razgaitis ir William Wood. Velionio karstas buvo apdengtas Lietuvos Trispalve, o šauliai stovėjo garbės sargyboje. Po pamaldų, ilgos vilkstinės automobilių lydymas, buvo pravežtas pro savo namus į Visų Šventųjų kapines Great Necke. Kapinėse paskutines religines apeigas atliko kun. Pr. Bulovas. Jis taip pat užbėrė ant karsto iš Lietuvos atvežtos žemės žiupsnelį. Lietuvos žemės užbėrė velionio žmona Eufemija ir brolis Juozas, atvykęs su sūnum ir dukra iš Čikagos. Paskutinį atsisveikinimo žodį tarė, lietuvių visuomenės ir skautų vardu, Lietuvos skautų įkūrėjas kpt. Petras Jurgėla. Po Tautos himno inž. K. Miklas šaulių vardu įteikė velionio našlei Lietuvos Trispalvę, kuri dengė a.a. Mykolo karstą. Polaidotuvinių pietų metu Great Necko LB apylinkės išdininkas pranešė, kad a.a. Mykolo Cibo prisiminimui įamžinti Lietuvių Fonde surinkta 500 dol. Paskutinį žodį tarė našlė Eufemija. Ji padėkojo visiems už visokeriopą paramą ir užuojautas jai skausmo valandoje, už aukas, gėles, maldas ir užprašytas šv. mišias.

Velionis paliko giliai liūdinčią žmoną Eufemiją, brolių Juozą su šeima Čikagoje, brolių Joną, bei seseris Adelę ir Lionę su šeimomis okup. Lietuvoje ir kitus gimines Amerikoj, Lietuvoj ir Sibire.

S.K.K.

A.a. šaulys, chorvedys, muzikas Mykolas Cibas

NADAS RASTENIS

EGLUTĖ

Pasodinau eglutę žalia
Tarpe namų ir kelio
Viduj darželio.
Toli nuo girios ji,
Kaip aš nuo Nemunėlio;
Lieknutė ir smagi
Lai stiepias, auga, želia,
Į dangų galvą kelia.
Primins ji man kas mielą dieną
Pažeimienio eglėn,
Nupiautą sieną,
Sklandžias bangas laukų,
Kurklius ir mėnesieną,
Jaunimo džiaugsmo dainą,
Kvepėjimą sakų, —
Brangią gimtinę mano.

M.K. Čiurlionis

NADAS RASTENIS

KUR TOS PIRKIOS?

Kur tos pirkios kur gyveno
Tautos milžinai?
Kur tie sodų medžių vaisiai,
Pievų žolynai?

Kur tas ežeras ir upė,
Kur aš žuvavau,
Ir tos dirvos kur ariau aš,
Kai jaunas buvau?

Stalinistai tiek pridarę
Lietuvai skriaudų —
Žemės derlių sunaikinę —
Dairosi grūdų . . .

SAVANORIO UŽRAŠAI

II DALIS

(*Netolimos praeities atsiminimai*)

(Pradžia KARIO Nr. 1)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Mano tarnybiniai santykiai su generolu buvo geri. Nežinau ką jis manė apie mane, bet kalbėjo atvirai, nesivaržydamas pakritikuoti pulkų vadus, ypač karčiai buvo kritikuojamas 1-mo pulko vadas plk. ltn. V. Skorupskas, buvęs mano pulko vadas. Aš jį gerai pažinau, nes kurį laiką ėjau pulko adjutanto pareigas. Jis buvo švelnus, draugiškas, pareigingas ir kartu sumanus bei drąsus kautynėse. Pasižymėjo kovose su bermontininkais, bolševikais ir lenkais. Buvo tikras patriotas, apdovanotas dviem Vyčio Kryžiaus ordinais. Už Radviliškio paėmimą su milijoninės vertės karišku turtu, prezidentas jį apdovanojo specialiu vardiniu Vyčio Kryžiaus ordinu. Todėl, mano manymu, jis buvo vertas ne kritikos, bet pagyrimo. Man asmeniškai šita generolo kritika nepatiko.

Prisimenu atsitikimą, kuris supykė gen. K. Kleščinskį. Mėnesio pradžioje į div. štabą atsilankė jo žmona su sūnumi, 7-8 metų berniuku, ir kreipėsi į mane, nes tą dieną generolo štabe nebuvo. Ponia paprašė generolo algos. Sakė, pritrūkusi pinigų, nebeturinti net maisto šiai dienai. Paprašė algą atnešti į butą ir tuojau išėjo. Jų butas buvo netoli divizijos štabo. Apie generolienės prašymą papasakojau ūkio vedėjui kpt. S. Skinduriui. Jis pritarė, kad reikia pagelbėti ir įdavė man generolo algą. Ispėjo, kad paimčiau generolo parašą ant algų lapo. Nunešiau pinigus į butą. Ponia gražiai padėkojo ir atrodė viskas bus tvarkoje. Kitą dieną iš kelionės sugrįžo generolas ir priminė man algą. Aš padėjau ant stalo algų lapą, kurį jis čia pat pasirašė, o aš nunešiau ūkio vedėjui, kaip buvo susitarta. Po kiek laiko generolas mane pašaukė į savo kambarį ir priminė, kad aš užmiršęs atnešti jam algą. Paaiškinau, kad neužmiršau, bet parašą imdamas maniau, kad jis žino, jog algą paėmė ponia. Dabar atpasakojau, ką kalbėjo jo ponia, prašydama pinigų. Generolas išraudo, bet ramiai iš klausė mano pranešimo ir sako: "Adjutante, pasakyk, kas divizijos vadas, aš, ar mano žmona?" "Tur būt abu", atsakiau. Generolas liko nepatenkintas ir leido suprasti, jog jis nepageidautų, kad toks įvykis pasikartotų, bet vėliau niekad apie tai neprimindavo.

Pasitaikė gera proga mokytojauti. Ukmergėje,

Kauno gatvėje, K. Deveikio namuose buvo įsikūrusi privati lenkų progimnazija, kurioje mokėsi lenkų dvarininkų ir miesčionių vaikai. Progimnazija neturėjo lietuvių kalbos mokytojo, nes lietuvių gimnazijos mokytojai buvo užimti ir negalėjo pagelbėti. Lenkų progimnazijos direktorius buvo pažįstamas su mūsų štabo viršininku plk. J. Laurinaičiu ir paprašė lietuvių kalbos mokytojo 4 valandom į dieną. Mokykla turėjo keturias klases ir joms reikėjo kasdien po vieną valandą lietuvių kalbos. Atlyginti už pamokas pažadėjo pagal Švietimo ministerijos nustatytą tarifą. Štabo viršininkas pasiūlė man ir štabo komendantui ltn. J. Rapšui po dvi valandas kasdien dėstyti mokykloje, su sąlyga, kad štabe prarastą laiką atidirbtume po tarnybinių valandų. Su ltn. J. Rapšiu pasidalinom klasėmis. Aš paėmiau I ir IV, o jis II ir III klases. Darbo pradžia buvo nelengva. Mokiniai lietuviškai visai nemokėjo, išskyrus vieną kitą. Labai sunkiai ėjosi ištarimas. Kad išmokyčiau geriau ištarti, vartodavau metodą balsiai tarti visai klasei. Parašydavau sakinių lentoje, garsiai perskaitydavau, o visa klasė turėjo garsiai pakartoti keletą kartų. Taip ir įpratinau taisyklingai tarti žodžius. Lenkų mokiniai uoliai mokėsi lietuviškai, gerai atlikdavo namų darbus ir darė neblogą pažangą. Progimnazijos direktorius mūsų darbu buvo patenkintas. Gaila, negalėjom užbaigti mokslo metų ir netekom atlyginimo, kuris būtų buvęs naudingas priedas prie mūsų tuometinės algos naujai išleistais litais. Mūsų dalinys, I divizijos štabas, buvo iškeliamas Panevėžin.

1922 metams baigiantis, iš vyr. štabo buvo gauta šifruota telefonograma, kad divizija paruoštų judrią rinktinę greitiems veiksams Klaipėdoje. Divizijos vado pavedimu tokią rinktinę organizavo štabo viršininkas plk. J. Laurinaitis. Tuo metu div. vadas gen. K. Kleščinskis buvo pakviestas atvykti į vyr. štabą, o aš viršininko įsakymu lydėjau generolą į Kauną. Važiuom su štabo mašina "Opel". Važiuojant, generolas buvo labai šnekus. Kalbėjo, kad diplomatinėm kalbom Klaipėdos neatgausim, o be jos uosto Lietuva suskurs. Klaipėdą reikia, žūt būt, paimti kaip nors. Grįžtant iš Kauno, generolas vėl daug kalbėjo. Sakė, kad Krašto Apsaugos ministeris B. Sližys pasiūlęs jam vadovauti Klaipėdos užėmimui. Jis atmetęs šitą pasiūlymą, kadangi pulti Klaipėdą su kariuomene, būtų lygu karo paskelbimui. Prancūzai užsiundyti lenkus, kurie greit atsidurtų Kaune, nes šiuo metu lenkai paruoštyje laiko nemaža kavalerijos Vilniuje. Jis pasiūlęs ministeriui B. Sližiui savo projektą dėl Klaipėdos. Reikėtų suorganizuoti pučą iš vietinių gyventojų,

G. Bagdonavičius, Ukmergės seniausi namai 1931 m.

kuriems į pagalbą galėtų ateiti ir kariuomenė, jeigu atsirastų reikalas. Daugiau generolas kalbėjo apie pašlijusius santykius su Krašto Apsaugos ministru Sližiu. Jis samprotavo, kad dėl painių santykių su ministru sunku būti dirbti kariuomenėje. Išvadą padarė pats: arba jis nebūsiąs divizijos vadu, arba B. Sližys nebebūsiąs ministru. Generolo atvirumas mane nustebino. Taip atvirai kalbėti jis galėtų su sau lygiu, arba bent su štabo viršininku, todėl aš klausiau tylėdamas. Man susidarė įspūdis, kad generolas K. Kleščinskis buvo neblaivus. Vis dėlto papasakojau štabo viršininkui, ką girdėjau iš generolo kelionės metu Kaunan ir atgal. Štabo viršininkas į tai nieko nepasakė. Atrodė, kad apie generolo santykius su ministru B. Sližiu jis žinojo. Pasakė tik, kad generolui teksią pasitraukti, nes jo santykiai su sovietų atstovybe esą įtartini.

Prisimenu apie gen. Kleščinską dar vieną dalyką. Kartą į divizijos štabą iš Kauno atvyko mano pažįstamas kan. Stasys Ūsoris ir paprašė greitosios pagalbos nuvežti jo sunkiai sergantį brolių Kaunan skubiai operacijai. Jis pažadėjo visas išlaidas atlyginti. Greitosios pagalbos mašina buvo tiesioginėje divizijos vado žinioje. Kan. S. Ūsorį paprašiau lukterti ir nuėjau pas generolą ambulanso prašyti. Generolas iš klausęs pranešimo spy-

rėsi, kad ambulansas tik kariams skirtas. Aš pakartojau kan. S. Ūsorio žodžius, kad prašymas ambulanso liečia žmogaus gyvybę. “Kokias pareigas turi Kaune tas popas?” — paklausė generolas. “Arkivyskupo sekretorius”, — atsakiau. “Pakviesk popą čia, noriu pasikalbėti”, — pareiškė. Negirdėjau ką jie ten kalbėjo, tik atsiveikinęs su kan. Ūsoriu, generolas paliepė man tuojau iššaukti ambulansą į divizijos štabą ir kan. S. Ūsoris, kurį generolas vadino popu, juo išvažiavo į Kauną.

Dar nuotykis, paaiškinąs santykius. Kartą, pašaukė prie telefono iš vyr. štabo ir perdavė telefonogramą, kad atvyks kariuomenės vadas gen. J. Stanaitis ir inspektuos I pėst. divizijos dalinius. Telefonogramą perdavė štabo viršininkui, kuris referavo divizijos vadui. Gen. Kleščinskis šitą žinią sutiko griausmingai, šaukdamas necenzūriškus žodžius, kurių čia neminėsiu. Tai būsianti ne inspekcija, bet intriga jo geram vardui žeminti. Ar iš tikrųjų taip buvo, man neteko sužinoti, bet gen. J. Stanaitis nurodytu laiku tikrai atvyko, pirmiausia į div. štabą Ukmergėje. Ten kalbėjosi su divizijos vadu ir štabo viršininku. Jų pokalbių aš negirdėjau. Pasitarimų pertraukus metu štabo viršininkas man pranešė, kad mūsų valgykloje reikia paruošti pagerintus pietus, nes pietaus kariuomenės vadas. Buvo parūpinta rei-

kalingo maisto pietums pagerinti. Valgyklon susirinko štabo karininkai ir daktarai, kurie čia maitinosi. Netrukus atvyko kariuomenės vadas gen. J. Stanaitis ir štabo viršininkas plk. J. Laurinaitis. Pietūs buvo sotūs ir visi atrodė gerai nusiteikę. Nuotaiką pagadino gen. Stanaičio poelgis. Jis iškrapštė iš piniginės du litus ir pakišo plk. Laurinaičiui sakydamas, kad tai mokestis už pietus... Pietų dalyviai sužiuro į generolą su šypseną. Plk. Laurinaitis pasijuto nesmagiai, bet greit susiorientavo. Valgykloje prie pietų patarnaudavo štabo komandos kareivis Jonas. Plk. Laurinaitis pašaukė jį ir sako: "Jonai, generolas davė tau du litu dovanų". Jonas paėmė pinigus, sumušė kulnėmis ir pasakęs aciu, pranyko. Generolas, atrodo, užsigavo. Greit pakilo nuo stalo ir atsisveikinęs su plk. Laurinaičiu, išėjo. Šitas nuotykis reikalingas paaiškinimo. Gen. J. Stanaitis, būdamas labai taupus, išleido viešą įsakymą, kad kariuomenės inspektorai ar kiti svečiai, atvykę į pulką tarnybos reikalais, nebūtų vaišinami pulko karininkų sąskaiton. Štai kodėl jis padarė tą nelemtą akibroktą. Štabo viršininką plk. Laurinaitį kariuomenės vado elgesys užgavo. Jis pasakojo, kad generolą iš anksto buvo įspėjęs, jog mūsų valgykla yra privati, ne vieša, o buvo palaikytas pinigų rinkėju štabo karininkų akivaizdoje. Kariuomenės vado įsakymas dėl valgyklų nevienodai buvo sutiktas kar. dalyse. Kai kur buvo ignoruojamas.

I pėst. divizijos štabas turėjo teisę išdavinėti leidimus demarkacijos linijai pereiti savo saugumo baro ribose. Mūsų pusės gyventojai turėjo giminių anoje demarkacijos linijos pusėje ir Vilniuje, tai vis prašydavo leidimų. Leidimus taipogi gaudavo spekuliantai ir įvairūs verteivos. Pažinojau tokį Blindmaną iš Širvintų, kuris kažkokiu būdu buvo gavęs nuolatinį leidimą ir dažnai važinėdavo į Vilnių. Grįždamas iš Vilniaus jis atveždavo dėžę lenkiškų gėrimų ir palikdavo štabe, divizijos vado kambaryje. Žinau keletą atsitikimų, kad mūsų sargybos prie demarkacijos linijos sulaikydavo asmenis, nelegaliai ją perėjusius. Daugumas tų asmenų buvo žydai. Juos savo žinion paimdavo divizijos vadas gen. K. Kleščinskis. Jis pats juos tardydavo ir kartais išlaikydavo visą parą nevalgiusius, nemiegojusius. Tų asmenų tardymo rezultatai štabui nebuvo pateikiami. Štabo viršininkas plk. Laurinaitis tuo reikalu nesidomėjo. Jis kartą išsireiškė, kad vyr. štabas apie tai žino, tai jų reikalas ir sutvarkyti tą reikalą.

1922 m. Kalėdas ramiai šventėm Ukmergėje. Po Naujų 1923 metų Vyr. kariuomenės štabas

pradėjo perdavinėti šifruotas telefonogramas dėl pasiruošimo Klaipėdos atvadavimui. Divizijos rinktinei buvo nurodyta iš kur ir kaip pradėti greitus veiksmus. Štabo viršininkas rimtai susirūpino dėl galimų sunkumų ir trūkumų veiksmus žiemos metu atliekant. Vieną naktį štabe budintis karininkas paskambino man į butą ir prašė tuojau atvykti priimti šifruotą telefonogramą. Iššifruota telefonograma pranešė, kad ginkluotas sukilimas Klaipėdoje prasidėjo. Dabar vyr. štabas kasdien duodavo po du pranešimus apie karinius veiksmus Klaipėdoje ir krašte. Sausio 16 d. buvo gauta paskutinė ir geriausia telefonograma, pranešanti, kad kariniai veiksmai sustabdyti, kad sukilėliai sėkmingai užėmė Klaipėdos miestą ir kraštą, kad suformuota nauja sukilėlių direktorija. Visi džiaugėmės ir didžiavomės tokia laiminga pabaiga, tik divizijos vadas gen. K. Kleščinskis pasirodė gana santūrus. Divizijos štabo tarnautojus tokia jo laikysena stebino.

Divizijos štabas gavo neoficialių žinių, kad nuo divizijos saugomo baro prie demarkacijos linijos lenkai atitraukė savo visas kariuomenės dalis, o linijos apsaugą laiko pasienio policija. Tuo pat metu mūsų vyr. štabas paskelbė naują planą, pagal kurį mūsų kariuomenės dislokacija ptiltaikoma taikos meto sąlygoms. Buvo įsteigtos trys karo apygardos: Kauno, Panevėžio ir Šiaulių. Divizijų štabai dabar gavo tvarkyti kariuomenės dalis, dislokuotas apygardos ribose. Pagal tą schemą, mūsų I pėst. divizijos štabas buvo numatytas dislokuoti Panevėžyje.

(Bus daugiau)

NAUJA ČIKAGOS RAMOVĖNŲ VALDYBA

Kovo 1 d. įvyko visuotinis metinis Čikagos skyriaus ramovėnų susirinkimas, kuriam pirmininkavo inž. K. Oželis, o sekretoriavo Beniulis. Praėjusio susirinkimo protokolą perskaitė K. Markus, o iš centro aplinkraščius — K. Juškaitis. Priimti keli nauji nariai. Po skyriaus valdybos pirmininko Gaižučio pranešimo kilo gyvos diskusijos, kurias pirmininkaujantis gražiai apramino.

Į naują skyriaus valdybą, pagal balsų daugumą, išrinkti: V. Valkovickas, Alb. Repšys, P. Burneikis, J. Švedas ir E. Vengianskas. Pirmas kandidatas M. Maksvytis.

S. P.

(Naujenybės atkelta iš 120 psl.)

jenybių. Visa tai išsivystė maždaug 15 metų begyje. Didelė daugybė sričių yra dar neištirta, eilė valstybių įvairiais būdais ieško atsakymų gamtos paslapyse, kad naujus atradimus galėtų pritaikyti ginklavimui. Iki pasaulyje taika bus grindžiama ginkluota jėga, ieškojimas technologinių naujenybių vyks dideliu spartumu, o tuo pačiu ir jų pritaikymas ginklavimui.

— Amerikiečių karinėje ir civilinėje aviacijoje yra plačiai paplitęs parašiutininkų sportas, ryšium su tuo daromi parašiutų pagerinimai ir nauji išradimai parašiutų konstrukcijoje ir jų panaudojime. Vienas iš praktiškesnių išradimų, tai parašiuoto pritaikymas sklendimui — su išskleistu parašiuotu ore, parašiutininkas sklęsdamas kaip su sklandytuvu, gali parašiuotą nuvairuoti norima kryptimi ir norimon vieton nusileisti. Šią praktišką savybę panaudojo Naujosios Zelandijos karinės jėgos. Dalis desantinių dalinių, aprūpinti minimais parašiuotais vykdė bandymus: iššokę iš lėktuvo apie trijų kilometrų aukštyje, nusklendė apie 9 kilometrus ir nusileido ant iš anksto pažymėto taško metro tikslumu. N. Zelandijos kariuomenėje bus pakeista apie penkios turimos rūšys įvairių parašiuotų naujais — „sklandytuvais“. Parašiuotų panaudojimui reikalingos palankios atmosferinės sąlygos, palankus nestiprus vėjas, giedra. Minėtos rūšies parašiuotai sudaro naujas galimybes desantams ir lėktuvų įguloms nelaimės atveju, nes laktūnas gali pasirinkti palankią nusileidimui vietą, o desantiniai daliniai mažiau išsisklaidytą ir greičiau susigrupuotą kautynių santvarkon.

— Rusų tolimos žvalgybos ir transporto sunkūs lėktuvai TU-95, skrisdami iš Murmanskio bazių į Kubą (apie 6000 mylių atstumą) dažnai perskrenda amerikiečių oro apsaugos zoną — ADIZ (Air Defence Identification Zone) į kurią įeina Islandijos sala. Tokių neatsitiktinių perskridimų žvalgybos tikslais būdavo virš šimto kartų metuose. Pagaliau, paskutiniu metu, iš Islandijos lėktuvų bazės Keflavik amerikiečių F-4 Phantom II naikintuvai priverčia rusų TU-95 bombonešius iš ADI zonos pasitraukti ir 1980 m. lapkričio 23 d. amerikiečių aviacija spaudoje paskelbė nuotrauką, kuriose amerikiečių naikintuvai priskrido prie rusų bombonešio tiek arti, kad matėsi lėktuve rusų veidai ir rankomis rodomi ženklai. Iki šiol buvo apsieita be incidentų, vien tik rankų mosikavimais.

— Pirmam kautynių skaidiniui skirtus naujus kautynių helikopterus „Hind“-D, rusai išbandė ir įvedė ginklaviman. Pradedant 1979 m. buvo gaminama po 15 „Hind“-D helikopterių per mėnesį. „Hind“-F skirtas Rytų Vokietijos kariuomenei; kitos Varšuvos pakt valstybės aprūpinamos „Hind“-D, tam tikslui formuojant specialius dalinius (Lenkijoje imtinai). Pastaruoju metu, šalia kitų, lenkai iš rusų gavo MiG-23 naikintuvo, kintamo sparnų kampo, priedui prie kautynių helikopterių „Hind“-D gavo ir MiG-24, tuo būdu žymiai padidin-

dami žemės ginkluotų jėgų puolamą pajėgumą. Lenkijoje aviacija ir priešlėktuvinė apsauga yra išskirtos ir veikia nepriklausomai. Su laivyno aviacija Lenkija, Varšuvos pakt valstybių tarpe, oro jėgomis yra stipriausia (neskaitant Sovietų Sąjungos). Po Lenkijos, oro jėgų dydžiu seka Čekoslovakija, is pastaruoju metu, naujais kautynių helikopteriais buvo sustiprinta Rytų Vokietija. Kautynių helikopteriais rusai aprūpina Libiją, Iraką ir kitas valstybes. Rusų helikopteriai geriau ginkluoti negu kitų valstyvių — turi šešis 57 mm raketų laidytojus po 16 raketų kiekvienam, plius keturias „Sager“ AT-3 prieštankines raketas. Trys eskadrilės po 12 helikopterių kiekvienoje, trumpu laiku gali iššauti apie 3500 raketų ir iškelti virš 1000 kovotojų desantą (vienas helikopteriis gali talpinti ir nešti 32 kovotojus su pilnu kautynių aprūpinimu).

Pažymėtina, kad Afganistane partizanų naikinimui rusai plačiu mastu naudoja kautynių helikopterus.

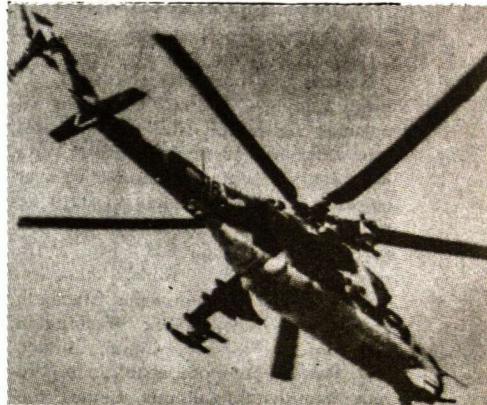
— Pakrančių apsaugai, specialiuose šarvuotuose bokštuose, olandai įrengė lengvus 30 mm pabūklus, kurių pagrindą sudaro GAU-8A „Gatlingo“ septyniavamzdis. Bokštas pavadintas EX-83 turi „Flycatcher“ radaro įrengimus taikinio suradimui ir kompiuterius ginklų valdymui ir kontrolei. EX-83 pirmine paskirtimi bus naudojamas prieš žemai skrendančius kautynių lėktuvus.

— 1980 m. antroje pusėje, amerikiečių DSCS (Defense Satellite Communications System) išsiuntė Žemės orbiton du ryšio satelitus, kurie papildė aštuonis esančius tarnyboje nuo 1971 metų (kiti keturi, sugedus valdymo sistemai „paklydo“). DSCS satelitai naudojami išskirtinai kariniams ryšiams ir žinių rinkimui; į šią sistemą įeina ir NATO valstybės. Vėlesni DSCS turi 40 wattų galingumo radijo ryšio aparatus, kurie siekia didesnius atstumus už ankstyvesnius.

— 1980 m. spalio mėn. „Armed Forces Journal“ talpino straipsnį apie naujas

karines raketas balansui prieš nuolat didėjančią rusų grėsmę ginklavimosi srityje, kurių ginklų gamyba paskutinių dešimties metų bėgyje, tris kartus buvo didesnė už JAV. Amerikiečiai toje srityje atsilikę todėl, kad išradimus ir ginklų bei karinių priemonių gamybą stabdo vedama politika ir nuolat didėjantis krašto deficitas (pav. skirtumas tankais — 50,000 rusų prieš 6,500 amerikiečių). Per eilę metų, palengva, bet progresyviai, rusai pritaiko ginklams modernią technologiją, neatsižvelgdami į išlaidas (kai kuriose srityse padedant amerikiečiams, pav. elektronikoje), kai tuo tarpu amerikiečiai nubraukinėja karinius biudžetus ginklų gamybai, nors ir kalba apie reikalą nenusileisti ginklavime rusams. Toliau minimame straipsnyje šešiuose puslapiuose dėstoma, kiek numatoma išleisti pinigų eilėje ateinančių metų ginklavimo pagerinimui; pav. išradimams, inžinieriniams darbams (projektavimui): 1982 m. — 26 milijonus, 1983 m. — 41 mil., 1984 m. — 54 mil., 1985 — 57 mil. ir t.t., gi 1981 m. armijos raketų pagerinimui ir naujų pagaminimui — 1,2 bil., iš jų 60% priešlėktuvinei apsaugai, 20% prieštankinei ir 20% taktinėms raketoms. Prie pagerinimų reikia

Rusų gamybos „Hind“-D helikopteriis, kurių savo ginklavime turi ir lenkai.

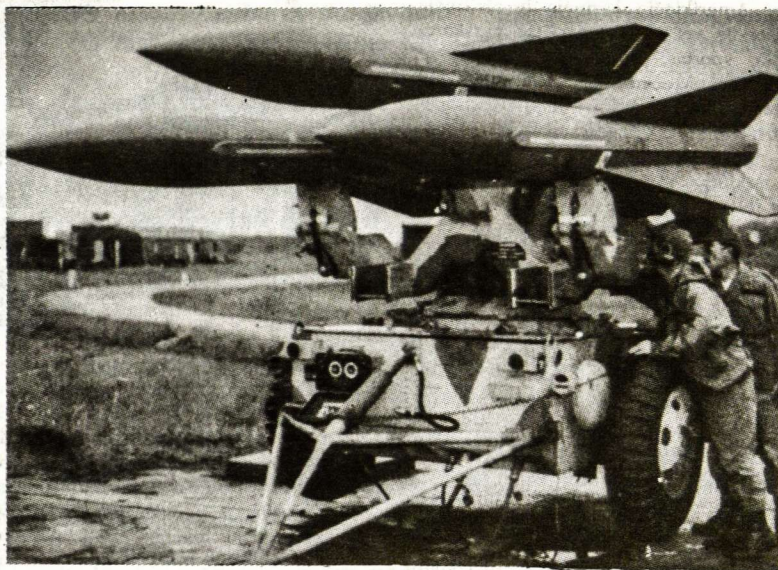
pridėti, kai kurioms raketoms pritaikymą elektroninės valdymo sistemos — jos pagalba, raketa pakeliui į taikinį gali savistoviai kaitalioji kryptį ir skridimo aukštį, gali "atpažinti" priešų taikinius atskiriant nuo savųjų. Nežiūrint paskirtų biudžetų, nuolatinis medžiagų ir darbo jėgos kainų kilimas, ginklų gamybą mažina, pav. 1980 metais buvo planuota pagaminti 254 "Stinger" raketos, kuriose įrengti nauji mikroelektroniniai raketos valdymo prietaisai, dėl kainų kilimo pagaminta tik 180. Sumažinti biudžetai ir išradimams bei bandymams, sustabdyta eilė projektų, mažinamas mokslininkų ir inžinierių personalas. NATO valstybės nenoriai prisideda prie ginlavimo balanso išlaikymo prieš Varšuvos paktą valstybes, dėl jų pačių ekonominių sunkumų, kaip ir amerikiečių, priedui — nuolat didėjantis nepasitikėjimas amerikiečių vedama politika. Nemažai tam turi įtakos ir JAV savanoriškas kariuomenės verbavimas, nes į kariuomenę patenka elementas, kuris civiliniame gyvenime nepritaipoma (netinkamas).

Šia proga reikia pastebėti, kad nauji ginklai ir karinės priemonės (kaip ir kasdieninių reikmenų produktai) ūmai nepasigamina, tam reikia laiko, atitinkamų žmonių ir kapitalo. Pav. šiuo metu turima amerikiečių, įvairių atstumų ir aukščių priešlėktuvinė raketa "Patriot" didelio greičio ir galingumo, turinti paskutinius technologinius įrengimus ir beveik šimtaprocentinį tikslumą, jau sukonstruota. Pirmą kartą ji buvo bandyta 1963 metais ir tik 1980 metų balandžio mėn. viduryje, po eilės galutinių gerinimų ir bandymų, buvo pradėta raketos gamyba. Ši raketa iki 1987 metų pakeis visas "Hawk" tos pačios paskirties raketas, kurios yra gerokai technologiškai atsilikę (šiuo metu "Hawk" raketos turi ir NATO valstybės).

MOKSLAS IR TECHNIKA

Sildymo krosnelės

Rinkoje pasirodė naujos, įvairių JAV firmų gamybos "kvarco" elektrinės kilnojamos radiacinės sildymo krosnelės, sveriančios iki 10 svarų ir 1500 wattų. Kaitinimo elementas pagamintas su kvarco (SiO₂) priemaiša, greitai įkaista ir gerai palaiko šilumą, duoda apie 5120 Btu kaitros (1 kw duoda 3413 Btu, 1 Btu — apie 252 kalorijos). Rinkos kaina apie 95 dol. Krosnelės gaminamos Elizabeth, N.J., San Diego, Calif., Washington, N. Carolina, Wilford, Conn., Buffalo, N.Y. Palanki priemonė atsitiktinam šilumos papildymui šaltomis žiemos dienomis.

Amerikiečių "Hawk" raketų baterija pozicijoje. Amerikiečių ir NATO valstybių ginklavime iš viso yra 6670 "Hawk" raketų.

Telefono išradėjas

1876 m. vasario 14 d., JAV patentų įstaiga gavo du patentus: pirmas buvo 29 metų amžiaus Alexander Graham Bell, su aprašymu, kaip keičiant elektros varžą, laidais galima berduoti žmogaus balsą į antras, pasiekęs patentų įstaigą pora valandų vėliau, buvo 49 m. amžiaus Elisha Gray, panašaus aprašymo.

1844 m. JAV buvo pradėta praktiškai vartoti telegrafas. Civilinio karo pabaigoje buvo nutiesta apie 50,000 mylių vienavielio telegrafo laidų, jų dešimtmečiu vėliau — apie ketvirtis milijono mylių. Didėjant telegrafo pareikalavimui atsirado reikalas padidinti ženklų perdavimo skaičių trumpesniu laiku. E. Gray 1875 m. sausio m. pagamino telefono prototipą, bet kaip nepelningą, padėjo į šalį ir ėmėsi telegrafui pagerinimo būdų, nes naujas atradimas būtų pelningas. Sužinojęs, kad Bell išrado telefono prototipą, Gray raštu savo telefono išradimą pasiuntė patentų įstaigai, tačiau pavėlino. Alexander Graham Bell buvo pripažintas telefono inventorium išradėju.

— — —
"Žmogus yra geriausias kompiuteris, kuris tinka erdvėlaiviams ir tik jis gali būti gaminamas masiniai, neišmokslintų žmonių".

Verner von Braun

"Stipriausių mikroskopų pagalba ieškodami smegenyse minties, jos nerasi;

galingiausiais teleskopais ieškodami, nerasiš Visatoje jos Kūrėjo".

J.G. White

"Iš šiandieninių sėklų gimsta rytojus".

M. Aurelijus

"Šiandieninis pradžios mokyklos mokinys žino daugiau už Archimedą, išgyvenusį visą savo amžių".

E. Raan

Los Alamos laboratorija atrado būdą "atnaujinti atominiuose reaktoriuose išnaudotus uranijaus (U-238) virbus, kurie iki šiol yra tebeišmetami ir sudaro nepageidaujama taršą. Tokie virbai virsta plutonijumi (Pu-239), kurio yra didesnis atominis svoris už U-238, nes gauna uranijaus spinduliuojantį izotopą (beta). Panaudodami atitinkamą laserį išskiria Pu-239 izotopus ir tokiu būdu gaunamas U-238, kuris vėl tinka reaktoriams, gauti šiluminei energijai. Toks procesas kainuoja \$35 kilogramui, tuo tarpu, 1 kg. iškasavo apdirbtu U-238, kainuoja \$100.

BĖGLIŲ GELBĖTOJAI

Ankstų balandžio 1 d. rytą, 1978 m. iš Immolos aerodromo, kuris yra p.r. Suomijoje, pakilo sportinis lėktuvas. Jis skrido šiaurės kryptimi virš sniegu padengtos negyvenamos vietovės. Vos kelios mylios į dešinę, matėsi sovietų siena.

Trumpam sustojęs Ruokolahti kaime prie Karinkijarvi ež., kur pasipildė benzino atsargą, lėktuvas vėl pakilo. Kai kaimas dingo iš akių, pilotas pasuko lėktuvą tiesiai į rytus, nužemėjo beveik iki pat medžių viršūnių ir paspaudė gazą. Per keleta minučių lėktuvas praskrido įtvirtintą ir saugomą pasienio zoną, išilgai kurios ėjo virtinė radaro stočių.

Nepastebėtas lėktuvas skrido rytų kryptimi dar apie šešias mylias ir nusileido ant mažo ežero, devynios mylios į š.v. nuo sovietų miesto Kexholmo. Pilotas, kuris valdė lėktuvą buvo švedas, Karl - Goran Wickenbergas. Jis skrido į Kexholmą rizikuodamas iššaukti tarptautinį susikirtimą ir triukšmą. Jis skrido susitikti su moteriške.

Iš Sov. Sąjungos 1974 m. į Švediją pabėgo Valentinas Agapovas. Išstisus ketverių metus, sukeldamas visos Švedijos dėmesį, Agapovas bandė išgauti iš Sov. Sąjungos savo ten likusią šeimą. Tačiau, sovietai atmesdavo bet kuriuos, tiesa nedrąsius, švedų vyriausybės reikalavimus. Visus teisėtus būdus išbandęs, Agapovas galų gale kreipėsi į Wickenbergą.

Agapovo žmona Liudmila su dukra ir savo motina išvyko traukiniu iš Kaliningrado (buvusio Karaliaučiaus), per Maskvą į Kexholmą. Apsimesdamos, jos bandė įsmukti į uždraustą pasienio zoną ir bevaikščiodamos pavėlino į autobusą, kuris ėjo link ežero, kur jos turėjo susitikti su Wickenbergu. Negalėdamas ilgiau laukti, Wickenbergas tuščiomis sugrįžo į Suomiją. Jam rytinė Europa yra nesvetima. Tačiau jis yra vienintelis žinomas asmuo, kuris rizikuodamas savo laisve, o gal ir gyvybe, bandė tokiu būdu gelbėti pavergtus piliečius iš sovietijos, per rytinę sieną.

Barry Meeker, gv. Hartforde, Connecticute, 1970 m. išėjo iš kariuomenės atsargon kapitono laipsniu. Pasilikęs Vak. Vokietijoje, jis dirbo helikopterio pilotu. Tris kartus, medžių viršūnių aukštyje, jis praskrido Čekoslovakijos sieną ir sugėbėjo atgabenti į laisvę vienuolika pabėgėlių. Paskutinis skridimas vyko kulų krušoje iš čekų pasienio pasalų.

Kylant spaudimui sprukti iš vergijos Rytuose, pradėjo atsirasti organizacijos, Vak. Vokietijoje ir Šveicarijoje, kurių tikslas yra vien tik padėti žmonėms,

bėgantiems iš sovietijos. Apie 40% visų dabartinių pabėgėlių į Vakarus, gavo pagalbą iš tokių organizacijų, kurios dažniausiai yra pasivadinę jų organizatorių vardais: Loeffler, Wordel, Schutz, Dawid, Bley ir Pudelski.

Pabėgimo technika, o taip pat ir jo sutrukdymas yra per eilę metų gerokai pažengę. Šaštajame dešimtmetyje buvo įprasta įrengti slėptuves automobilių bagažinėje. O jei kuris buvo geras technikas, pav. kaip Hasso Herschelis, kuris išrado miniatūrinį motorą automobiliui, tai paslėpdavo bėglį tuščioj vietoj po motoro dangčiu. Geologijos studentas Eckhard Casseris iš Vestfalijos kasdavo tunelius. Jis yra iškasęs pačius garsiausius tunelius, jų tarpe vieną, kuriuo pabėgo net 57 žmonės. Savo laiku, skaitlingais būriais iš rytų Berlyno išvykdavo J.A.V. kariai, kurie būdavo netikrinami prie sienos. Tuo pasinaudojo, pav. Albertas Schutz, kuris bėglius perengdavo amerikiečių karių uniformomis.

Pažengus technologijai, septintame dešimtmetyje pasprukti pro sieną padarė žymiai sunkiau. Rytų Vokietijos slaptoji policija, dabar naudoja detektorius, kurių pagalba gali surasti žmogų bet kaip pasislėpusį automobilyje. Kadangi komunistinio bloko valstybėse yra palyginti laisvas susisiekimas, tai tuo pasinaudojo bėglių pagalbininkai, įsikverbdami į sovietiją. Tačiau, vis daugiau bėglių pagaunant, ir tų gelbėtojų daugiau ir daugiau įkliūva. 1975 m. vien tik Rytų Vokietijos kalėjimuose sėdėjo 339 gelbėtojai.

Jei Rytų Vokietijoje gyvenanti šeima nori šiuo metu pabėgti, tai ji vyksta atostogų į Rumuniją. Per iš anksto sudarytus ryšius, tą šeimą pasitinka gelbėtojai, kurie aprūpina ją padirbtais Vak. Vokietijos pasais. Gelbėtojo lydima, tokia šeima iš Rumunijos skrenda į Pragę, arba į Varšuvą, kur persėda į lėktuvą, skrendantį į Vakarus. Žinoma, toks būdas pabėgti, paprastai, yra brangus. Profesinė pagalba, kuriai reikalinga didelė organizacija, kaštuoja nuo 10,000 iki 12,000 dol. Vienas iš tokių gelbėtojų buvo Rainer Schubertas, dirbęs Aramo AG bendrovėje Šveicarijoje. Jo organizacijai vadovavo Hans Lenzlingeris. R. Schuberto veiklą rėmė 15 soferių, žvalgų ir pasiuntinių. Tas reiškė ne tik gerą veiklą, bet ir didelius kaštus. Per tris metus Schuberto grupė atgabeno 130 bėglių.

Tačiau, Rytų Vokietijos slaptoji policija (SSD — Staatssicherheitsdienst) irgi

nesėdėjo rankas susidėjusi. "Frankfurter Allgemeine Zeitung" savo laiku aprašė kaip komunistai suorganizavo specialų skyrių, kad išsikverbtų į bėglių gelbėtojų organizacijas. SSD agentas Siegfried Klugeris buvo suimtas, tačiau jis spėjo išduoti rytų vokiečiams aštuonis bėglius.

Nežiūrint to, bėgliai vis pasprukdavo ir atvykdavo į Vakarus. Nuo 1961 m., kai buvo pastatyta siena tarp Rytų ir Vakarų Vokietijos, pro ją prasiskverbė daugiau kaip 170,000 bėglių, tik iš Rytų Vokietijos. Tūkstančiai jų atvyko iš Čekoslovakijos, Vengrijos, Lenkijos ir SSSR. Be to, daug jų buvo išpirkta Vak. Vokietijos vyriausybės.

Kodėl jaunuoliai, vyrai ir moterys gyvenantys Vakaruose rizikuoja 5-15 metų kalėjimo bausme vis bandydami apgauti KGB ir SSD, gelbėdami žmones bėgti iš sovietijos? Pagrindiniai motyvai, atrodo, yra šeimos ryšiai, draugiškumas, meilė, o taip pat ir geras kiekis sveiko idealizmo. Pav. Wickenbergas buvo sujaudintas Agapovo įvykiu ir kai niekas nepadėjo, jis pasiūlė savo neapmokamą pagalbą. Eckhard Casseris, atidėjo mokslą, praleido tris semestrus ir niekad nieko nepaėmė už pagalbą.

1979 m. vasario 5 d., tarp 8:05 ir 9:40 val. iš ryto, kažkoks asmuo, ar keli, užėjo į 116 Ackersteinstrasse Hongg, Zuericho vakariniame priemiestyje. Tas namas buvo gerai saugomas, nes jame buvo įsitaisęs bėglių pagalbos organizacijos Vakaruose štabas, kur vadovavo Hans-Ulrich Lenzingeris. Šveicarų policija nežino kaip užpuolikai įėjo. Jie tik žino, kad jie įėjo į priėmimo kambarį, pirmajame aukšte, kur jie rado Lenzingerį vieną ir ten jį nušovė.

(Pasinaudota *National Review*, 1981 m. vasario 6 d.)

A.

LAIŠKAI KARIO

"Kario" Nr. 10 (1980) paduota klaidinga žinutė. Malonėkite atitaisyti.

Pirm. Augustas Mylė, "L.K. Mindaugo" š. kp. vardu, įteikė "Maironio" kuopai šaulių ženklą, padarytą Rinktinės pirm. Juozo Šiaučiulio.

Kuopos aktyvioms šaulėms garbės pažymėjimus įteikė Kanados šaulių rinktinės pirm. Juozas Šiaučiulis, o ne St. Jokubaitis. Buvo praleistos ir nepaminėtos keturios sesutės Stankutės, kurios aptarnavo svečius. Be jų niekada neapsieinam.

Jadvyga Labuckienė

“Ramovės” Clevelando sk. naujoji valdyba. Iš k.: (sėdi) Ignas Stankus — sekr., Kazys Gaižutis - pirm., Pranas Mainelis — išdin., (stovi) Jonas Citulis - spauda ir inf., Jonas Raškauskas - pareng. vad., Jonas Skavičius - vicepirm., Juozas Šlapelis - vėliavininkas. Skyriaus pirmininko adresas: K. Gaižutis, 18108 Hiller Ave., Cleveland, Ohio 44119, tel. 1-216-481-0791.

ALToS Vasario 16 minėjime Ciceroje. Iš k.: sav.-kūr. ir Sibiro kankinys Skopas, sav.-kūrėjai - Klikna, Rūbas, plk. Švedas ir Sibiro kankinys Kreivėnas; programos dalyviai: Pranskevičiūtė, Palionis ir Pranskevičius, paskaitininkas inž. G. Lazauskas. Nuotr. C. Genučio

Dail. Jurgis Juodis — Vytis Iševijoj

Mielas Redaktoriau,

Sakyk, ar nemalonus siurprizas, kad pagaliau, tiek "nukentėjusi" nuo įvairių žalimų ir pagarbos stokos, mūsų Tautos širdis — Vytis, Los Angelyje, klebono prelato Jono Kučingio buvo su didžiausia pagarba patalpintas šalia visų šventųjų Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje.

Labai gražu iš klebono prel. J. Kučingio pusės.

Aš manau, kad ir "Karys", kuriam mūsų Vytis daugiau negu širdis — Laisvės Kovų stiprybė ir simbolis — ras atitinkančiai jį atžymėti.

Su geriausiais linkėjimais ir pagarba.

Bičiuliškai

Jurgis Juodis

Gen. P. Plechavičiaus monografijos leidėjai ir autoriai, p. Elenos Legeckienės išleistuvėse, kovo 7 d. Kultūros Židinyje, Brooklyne. Iš d.: red. Paulius Jurkus ir kpt. Petras Jurgėla — monografiją parašę, E. Legeckienė — finansavusi monografijos išleidimą ir Z. Raulinaitis — "Kario" red. Nuotr. L. Tamošaičio

ATSISVEIKINTA SU A.A. KŪRĖJU-SAVANORIU AUGUSTINU VITKAUSKU

Vasario 9 d. Mount Carmel ligoninėje, atsiskyrė su šiuo pasauliu veteranas, Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, ramovėnas Augustinas Vitkauskas, sulaukęs 81 metų amžiaus. Tai buvo skaudi ir netikėta žinia. Augustinas gerai jautėsi ir rengėsi Vasario 16 minėjimui. Vasario 9 d., pavalgęs pusryčius, nuėjo į savo kambarį. Išgirdus jo kambaryje bildėjimą, šeimininkė pasiuntė kitą savo gyventoją pasižiūrėti kas ten atsitiko. Tas, atidaręs duris, rado Augustiną išvirtusį ant grindų. Pašaukta greitoji pagalba, bandė jį atgaivinti. Nuvežtas ligoninėn rastas jau miręs.

Augustinas Vitkauskas buvo gimęs 1900 m. sausio 8 d. Rygoje. Jaunas būdamas išjungė į Lietuvos kariuomenės savanorių eiles ir kartu su kitais apgynė ją nuo visų besiveržiančių priešų ir iškovoję nepriklausomybę. Augustinas vachmistro laipsnyje ilgesnį laiką dirbo I-jo Gusarų D.L.K. Jonušo Radvilo pulko štabe. Išsteigus Kavalerijos štabą, kaip geras štabistas ir turįs raštinės darbe patyrimą, buvo perkeltas į tą štabą. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje iki ji egzistavo. Augustinas buvo lėtas, šaltų nervų ir pareigingas tarnyboje. Turėjo gražų braižą. Vienam karininkui išsitarus, kad jis labai gražiai rašęs ir būtų gerai, kad ir jis galėtų taip gražiai rašyti, Augustinas šaltai ir švelniai jam atsakė: "Ir kas iš to. Būtum raštininkas, o dabar esi karininkas..."

Tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje buvo užsitarnavęs keleta žymonių: Savanorių-Kūrėjų medalį, Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų sukakties medalį, D.L.K. Gedimino ordino medalį ir Vytauto Didžiojo ordino medalį.

Augustinas atvykęs į Ameriką apsigyveno Detroite ir dirbo "Bell" telefonų kompanijoje. Sulaukęs 65 metų amžiaus ir išdirbęs tik 9 metus, turėjo, pagal to laiko įstatymus, išeiti į pensiją.

Jam kompanija nemokėjo jokios pensijos, o Social Security pensija buvo irgi labai maža. Augustinas ir pensiją gaudamas buvo dar išjungęs į privačią policiją ir kol jaunesnis buvo ir galėjo, dirbo joje.

Priklausė kūrėjų-savanorių Detroito skyriui, ramovėnams ir Balfui. Balfą ne tik pats rėmė aukomis, bet paėmęs dėžutę, ėjo ir jam rinko aukas.

Velionio kūnas buvo pašarvotas V. Baužos, kuriam vadovauja J. Zaparackienė, kopyčioje. Atsisveikinimas įvyko vasario 12 d. Kun. A. Babonui sukalbėjus rožinį, atsisveikinimo žodį tarė ir jo lai-

Augustinas Vitkauskas

dojimo reikalus tvarkiusiems Jadvygai ir Petriui Putriams užuojautą pareiškė laidotuvių direktorė Jolanda Zaparackienė, gale paskaitydama Al. Burbos eilėraščių "Atsisveikinimas su Žemaitija".

Kūrėjų-savanorių ir ramovėnų vardu atsisveikino Stasys Šimoliūnas. Savo žodyje pažymėjo, kad savanorių eilės vis mažėja. Šiuo laiku Detroite dar gyvena 5 savanoriai ir 3 Klaipėdos krašto vaduotojai. Prie karsto stovėjo kūrėjų-savanorių vėliava ir iš abiejų galų gėlių puokštės. Sugiedotas Lietuvos himnas.

Vasario 13 d. po atlaikytų Šv. Antano bažnyčioje pamaldų, amžinam poilsiui buvo nulydėtas į Parkview Memorial kapines. Kun. Alfonsui Babonui atskaičius ir atkalbėjus liturgines maldas, atsisveikinimo žodį tarė LŠST Garbės Teismo pirmininkas Marijonas Šnapštys. Jis savo žodyje paminėjo, kad Augustinas buvo vienas iš tų 2,000 savanorių, kurie išmušus lemties valandai buvo budrūs ir kai išgirdo tėvynės šaukiantį balsą, atvyko, negaišdami nei dienos nei valandos, kad pastotų priešui kelią, o tų priešų tuo metu buvo nenutrūkstanti eilė — daugiau nei reikėjo. Savanorių dėka, priešas iš Lietuvos buvo išvarytas ir iškovota Lietuvai nepriklausomybė.

Mūsų neabejotina pagarba ir dėkingumas Jiems buvo ir tebūna per amžius.

Mano nuosirdi užuojauta kūrėjams savanoriams, jo draugams, artimiesiems ir besirūpinantiems jo laidotuvėmis, Jadvygai ir Petriui Putriams. Po jo kalbos, dėjome ant karsto po gėlytę ir atsisveikinome su Augustinu Vitkausku.

Užkandžiai laidotuvių dalyviams buvo parūpinti Dievo Apvaizdos parapijos kavinėje. Augustinas buvo čia Amerikoje vienišas ir gaudamas mažą pensiją, jokių turtų nesukrovė. Nepaliko užtekčiai pinigų net ir laidotuvėms. Gerai, kad pas-

mus dar yra geraširdžių žmonių. Jadvyga ir Petras Putriai beveik visą laidotuvių našta nešė ant savo pečių. O giminystė tokia, kad jis anksčiau pas juos gyveno ir kartais Putriui dirbti padėdavo...

A. Grinius

ATSISVEIKINANT SU A.A. VIRŠILA KAZIMIERU VADIŠIUMI

Ndaug mūsųose beliko tokių, kurie atmena caro žandarą, kurie išgyveno abu siaubinguosius pasaulinius karus, kurie matė nepriklausomos Lietuvos priskėlimą ir mūsų laisvės kovas. Laiko tėkmė negailestingai retina Nepr. Lietuvos karių-veteranų eiles. Išeidami į Anapus, kiekvienas iš jų išsineša su savim dalį mūsų tautos ir valstybės istorijos, ir mes juos palydime su dideliu liūdesiu ir grauduliu širdyse, nes jie yra lyg gyvieji mūsų laisvo gyvenimo simboliai ir mūsų nepriklausomybės tikrieji liudytoriai.

Štai, nūn vėl išdygo naujas lietuvių kario-veterano kapas. Šių metų sausio 16 d. Montrealio Reddy Memorial ligoninėje užbaigė savo žemiškąją kelionę I pėst. D.L.K. Gedimino pulko viršila Kazimieras Vadišius. Jis buvo gimęs 1901 m. spalio 14 d. Zarasų apskr., Dusetų valsč., Antavilių km., vidutinio ūkininko šeimoje. Jam teko išgyventi abu pasaulinius karus ir pakelti jų karčias pasekmes.

Po I Pas. karo grįžęs į Lietuvą, jaunas Kazys pašaukiamas atlikti karinę prievolę ir patenka į 1-mą pėst. D.L.K. Gedimino pulką. Jis pamilsta kario tarnybą, pasilieka liktiniu ir ištarnauja tame pačiame pulke be pertraukos 17 metų, iki nepr. Lietuvos kariuomenės tragiškos likvidacijos.

Tarnaudamas baigė 4 klases gimnazijos ir pulke ėjo įvairias atsakingas pareigas, daugiausiai ūkio srityje ir pulko štabe. Visur pasižymėjo darbštumu, sąžiningumu ir sumanumu, dėl to buvo savo viršininkų ir bendradarbių mėgstamas ir gerbiamas. Pagaliau, čia jis susitiko savo gyvenimo draugę Onutę Viršilaite, ir 1928 m. rudnį kan. J. Tumas-Vaižgantas palaimino jų santuoką Šv. Trejybės bažnyčioje, Kaune. Netrukus jų pavyzdingoje šeimoje gimė ir užaugo sūnus Edmundas ir duktė Nijolė. Nelengvas buvo šios šeimos gyvenimas po mūsų kariuomenės likvidavimo, ypač vokiečių okupacijos metais Vilniuje, bet Kazimiero rūpestingumas ir sumanumas bei darnus tarpusavyje sugyvenimas padėjo visas kliūtis sėkmingai nugalėti.

Tik kai prie Vilniaus priartėjo grįžtantis karo frontas, ir Kazimieriui stiga teko trauktis nuo atplūstančio pavojaus į Vakarus, šeimą ištiko tragiškas

likimas. Traukimosi panikos sąmyšyje, trūkstant transporto ir susisiekimo priemonių, žmona su vaikais buvo priversta pasilikti Vilniuje ir po to kęsti ir pakelti ilgo išsiskyrimo pasėkas. Su didžiausiu nerimu ir širdgėla vienišas Kazimieras pateko į Vokietiją ir čia šiaip taip sulaukė nelemto karo pabaigos. Renkant pabėgėlius į išvietintųjų stovyklas, jis pateko į Kasselio D.P. stovyklą. Čia pavyko gauti žinių apie šeimą, ir gimė viltis netrukus grįžti į Vilnių pas savuosius. Bet šis nelemtas "netrukus", ištyso į mėnesius, virto metais, ir pagaliau, sugrįžimo viltis tapo nepasiekiamu mirazu.

1949 m. Kazimieras pasiekė Amerikos krantus ir apsistojo Manchesterio mieste, Connecticut valst. Nors tuo metu gyvenimo sąlygos čia buvo labai nedėkingos, nes visame krašte vyko ekonominė depresija ir siautėjo nedarbas, tačiau jam pasisekė gauti darbą vietiniame siūlų fabrike, kuriame jis išdirbo iki išėjimo į pensiją, 1966 m.

Susidaręs šiojį tokį ekonominį pagrindą, jis ėmėsi realizuoti didžiausią savo gyvenimo svajonę — sujungti perskirtą šeimą; ir per nenumaldomą ryžtą ir milžiniškas pastangas jam pasisekė šią svajonę dalinai įgyvendinti. 1963 m. jis atsikvietė žmoną Oną, o 1965 metais prisijungė prie jų ir dukrė Nijolė. Tik sūnus Edmundas likosi Lietuvoje, nes sukurta šeima ir pastovus inžinieriaus darbas išvykimą padarė neįmanomą. Dukteriai sumainius aukso žiedus su Kanadoje gerai įsikūrusiu lietuviu Br. Bagdžiūnu, visa šeima 1973 m. persikėlė nuolatiniame gyvenime į Montrealį, pas ženą. Čia, atrodo, jau prasideda Kazimiero laimingas ir užtarnautas pensininko poilsis. 1977 m. šį poilsį sudrumstė netikėta žento mirtis, kurią jis giliai išgyveno. Pradėjo šlubuoti jo sveikata, nes po tulžies operacijos teko susidurti su visokiais maisto suvaržymais ir kęsti su tuo surištus kitokius negalavimus. Nejpratęs skūstis, stengėsi nekelti šeimai rūpesčių, kol netikėtai stiprus kasos rīpepuolis nutraukė jo gyvenimo siūlą.

Žmonai ir dukteriai pageidaujant, laidotuvės buvo tylios ir kuklios, be iškilmingo atsisveikinimo ir ypatingo pagerbimo. Laidotuvių išvakarėse koplyčioje atsisveikinti su a.a. Kazimieru susirinko gausus jo draugų ir montrealiečių lietuvių būrys, ir buvo sukalbėtas tradicinis rožinis, bei pareikštos užuojautos žmonai ir dukteriai. Sausio 20 d., po gedulingų mišių Aušros Vartų parapijos bažnyčioje, savo artimųjų ir draugų būrio jis buvo palydėtas ir palaidotas Cote des Neiges kapinėse, kurios randasi istorinio Mount Royal kalno papėdėje. Palmaldas koplyčioje ir bažnyčioje atliko

Virš. Kazimieras Vadišius

ir į kapines palydėjo Aušros Vartų parapijos klebonas Tėvas J. Kubilius.

A.a. viršila Kazimieras Vadišius buvo ramaus būdo, draugiškas, tylus, paslaugus, visuomet atrodė patenkintas ir lyg besišypsantis. Niekomet nesiekė viešos garbės, nemėgo triukšmingų pasigarsinimų ir tuščių ginčų. Bet nebuvo atsiškyrėlis. Priešingai, jis su visa šeima buvo nuoširdžiai įsijungęs į kultūrinį ir visuomeninį Montrealio lietuviškosios kolonijos gyvenimą ir veiklą. Jį galėdavai sutikti beveik visuose kolonijos susėjimuose, iškilmėse, rengimuose ir minėjimuose. Niekomet jis neatsisakydavo prisidėti ne tik savo dalyvavimu ir pinigine auka, bet ir aktyviu fiziniu darbu, kol leido sveikata. Iki pat mirties akylai sekė lietuvišką spaudą, prenumera-vo dienraštį, kelis savaitraščius ir žurnalus. Jis buvo šviesus, aktyvus ir pavyzdingas mūsų lietuviškosios kolonijos bendruomenės narys, kuris ilgai liks neužmirštas.

Giliame liūdesy pasiliko jo žmona Ona, dukrė Nijolė Bagdžiūnienė Montrealyje, ir sūnus Edmundas su šeima, bei kiti giminaičiai, Lietuvoje.

St. Šilas

A.A. GUSARAS ZIGMANTAS ARLAUSKAS

Netekau nuoširdaus lietuvių draugo, savanorio kūrėjo ir vikraus gusaro Zigmanto Arlausko. Rochesterio miesto lietuvių kolonija pasigęs vieno iš lietuvių bėskleidėjų, ir kultūros darbuotojo.

Z. Arlauskas atvažiavo į Ameriką 1949 metais, pas savo tetą, taip jis man sakė, bet ilgai pas ją negyveno.

Susipažinęs su lietuviiais ir miestu, ir gavęs darbą "Kodak" foto aparatų fabrike, įsijungė į lietuvišką veiklą, stodamas į organizuojamą parapijos chorą ir į ramovėnų eiles.

Z. Arlauskas gimė 1902 m. rugpiūčio 15 d. Paviliotės kaime, Židikų valsč., Mažeikių apskrityje. Dalį savo gyveni-

mo praleido kariuomenėj, gusarų pulke liktiniu. Tėveliai buvo dideli ūkininkai ir augino skaitlingą šeimą, jis pasakojo, net 15 vaikų, kurių 6 mirė, o 9 užaugo.

Dar gyvi paminėtini šitie: Boleslovas 91 metų, Juozas 89 metų, (Lenkijoje) savanoris, Alfonsas 87 metų, savanoris, sesuo Stanislava 83 metų ir jauniausias — kun. Klemensas — 70 metų.

Z. Arlauskas mirė sausio 16 d. Rochesterio, N.Y. Tad rugpiūčio 15 d. 1981 m. metais būtų sulaukęs 79 metų amžiaus. Palaidotas sausio 19 d. Šv. Jono kapinėse, Mississauga, Ont., Canada. Iis buvo amžinas karys, tarnavo gusarų puke Kaune, viršilos laipsniu.

Susipažinau su juo 1945 metais gegužės 6 d., pasibaigus karui. Vieni pateko į nelaisvę, kiti blaškėsi po vokiškas apylinkes ieškodami prieglobsčio, pažįstamų, giminių, ar artimesnių lietuvių. Trankydami po apylinkes, sužinojau, kad Liubeke steigiamą lietuvių stovyklą. Užsukau į ją pagyvenęs pora savaičių ant arklidės lubų, ir nei pažįstamų nei savųjų neradęs, išvažiavau.

Pasiekiau Bavarijos miestą Mittertech. Pasiteiravęs, kad yra kelios lietuvių šeimos, užėjau. Žiūriui, net nustebau, radau pora šeimų iš mano kaimo. Tai buvo Mykolas ir Balys Zakaruskai. Labai apsidžiaugiau ir prisistatęs stovyklos komendantui, inžinieriui Jonui Cruzinskui, buvau mielai priimtas. Toje stovykloje susipažinau ir su Arlauskais, su žmona Kaziuone, ir dviem mažytėm dukrelėm, Irute ir Aldona.

Labai gaila, toje stovykloje neilgai teko gyventi. Perkėlė 1946 m. už 20 kilometrų į miestą ir apgyvendino vokiečių mokykloje. Ten Arlauskai ir aš taikėmės, kad mūsų kambariai būtų vienas nuo kito netoli. Tuojau suorganizavom chorę ir vaidinimo grupę. Abudu dainavom ir vaidinom: prisimenu, šokome jaučių šokius. Lektorius buvo Juozas Vaseris, gyvenęs Toronte.

1947 m. mūsų stovyklą vėl iškėlė už 30 km į Weideno miestą. Oberpfalz Hammarweg, taip stovyklą vadinosi. Ten jau radom daugiau lietuvių, tai prasidėjo dar gyvenis lietuviškas veikimas. Veikė lietuvių pradžios mokykla, lietuvių gimnazija ir kitos lietuviškos institucijos. Hammarweg stovykloj man neilgai teko gyventi, nes įstojau į steigiamą sargybų antrą kuopą. Tad su Zigmū jau rečiau sueidavom. Tarnaudamas sargybų kuopoje, užsirašiau emigruoti į Kanadą. 1949 metais, ankstyvą pavasarį, išvažiavau į pereinamą stovyklą. Žiūriui, ir Arlauskai čia: jie važiuoja į Ameriką, o aš į Kanadą.

Atvažiuavęs į Kanadą ir gavęs darbą ir susitvarkęs, parašiau laišką. Už kiek laiko Zigmas atsako, sakydamas: "Petrai, juk čie mes vienas nuo kito nebetoli esam, tik apie 100 mylių, tai ir vėl greitai laiku susieisime". Taip atsinaujino mūsų draugystė ir Kanadoje.

Tuoju apsilankėme vieni kitus. Kadangi Zigmas su choru važinėdavo po lietuviškas kolonijas, tai dažnai tekdavo ir susitikti, kelis kartus buvo ir pas mus. Turėdamas 74 metus, jis dar buvo atvažiuavęs į mūsų rengiamą minėjimą St. Catharines. Tai buvo mūsų keturių akių paskutinis pasimatymas. Ryšis liko tik laiškais, nes 1977 m. aš išvažiuavau į Toronto Generalinę ligoninę operacijai ir daugiau reikalo teko turėti su gydytojais.

Prieš du metus Zigmas prašė jį aplankyti, bet, deja, dėl mano sveikatos, žiemos laiku aplankyti negalėjau. Prieš metus laiko gavau jo laišką, kur nusi-skundė dėl šeimos tragedijos: "Paliko Kaziunė vėl mane vienišą, tad ir šį laišką rašau lovoj, jei negražiai parašau, atleisk, Petrai".

Klausydamasis lietuviško radio sausio 18 d. nugirdau: Rochestery, N.Y. mirė Zigmas Arlauskas. Sustojau ilgai, net 78 su puse metų plakusi širdis.

Mielas Zigmui, pasirinkai amžiną buveinę Kanadoje, ir dar lietuviškose kapinėse, tik apie 80 km nuo mūsų. Tad, lankydamas lietuviškas kapines, aplankysiu ir tavo kapą.

P. Polgrimas
St. Catharines, Ont.

A.A. PETRAS JARAS

Paskutiniu laiku vis dažniau iš vienos ar kitos vietovės pažįstamus ar gimines pasiekia skaudi žinia, kad plėšiko buvo užpultas, nužudytas, ar girtu jaunuolio automobiliu suvažinėtas, per gatvę einantis lietuvis. Tai baisi statistika iki šiol buvusio svetingo krašto, kuriame mes suradome prieglaudą nuo komunistinio teroro mūsų gimtoje žemėje. Ir štai, vasario 28 d., Norwoode, Mass., Washington gatvėje pravažiuojančio automobilio buvo užmuštas pensininkas Petras Jaras. Vietinis amerikiečių laikraštis "The Patriot Ledger", š.m. kovo 1 dieną, aprašydamas įvykį, pažymi: "...Pedestrian Petras Jaras was walking across Washington St. to his parked car when he was struck by Christine Germano, age 17, driving her car under influence of alcohol..."

Velionis Petras Jaras gimė 1916 metais rugsėjo 22 d. Birjočių kaime, Radviliškio valsčiuje, ūkininko šeimoje. Karinę prievolę atliko "Geležinio Vilko" 3-čiam dragūnų pulke, Tauragėje. Sovietų Rusi-

jai 1940 m. okupavus Lietuvą, dragūnų pulkas buvo išformuotas, kaip nepatikimas, dauguma jo karininkų ir karių, rusų buvo įtraukti į išvežamų į Sibirą sąrašus. Petras Jaras, žinodamas savo galimą likimą, suorganizavo gimtojoje apylinkėje rezistencijos būrį padėti nuo areštų besislapstantiems žmonėms. Rezistencijos būrys Radviliškio miške sėkmingai veikė iki 1941 metų pavasario. Gegužės mėnesį Petras Jaras, infiltruoto vietinio komunisto buvo išduotas rusų NKVD, areštuotas ir nuteistas sušaudyti. Tačiau įvyko kitaip. Atvirame sunkvežimyje vežamas į sušaudymo vietą, Petras Jaras, būdamas labai stiprus ir miklus vyras, primušė du jį lydėjusius mongolus egzekutorius, išsoko iš riedančio rusų sunkvežimio, nors ir lengvai durtuvu sužeistas į koją, pabėgo į netoli esantį mišką. Jame slapstėsi iki birželio 20 d. Prasidėjo vokiečių-rusų karas. Vokiečių okupacijos metu Petras dirbo Radviliškio geležinkelio valdyboje. Rusams antrą kartą okupuojant Lietuvą, Petras Jaras pasitraukė į Vakarus, gyveno ir dirbo įvairiose tremtinių stovyklose. Schweinfurto, Bavarijoje, stovykloje, pereinamoje, Petras buvo pašto tarnautojas ir lietuviškos spaudos platintojas. Stovykloje susipažino ir 1948 metais vedė Mariją Povilaitę. Tais pat metais dėdės amerikiečio, taip pat Petro Jaro, sudarytu affidavitu abudu su žmona atvyko į Baltimą, Marylande. Čia gavęs

darbą, Petras tuoj įsijungė į vietos lietuvių kultūrinį ir visuomeninį gyvenimą. Vaidino aktorius Juozo Palubinsko suorganizuotame Baltimorės lietuvių dramos būrelio pastatymuose, dirbo vietiniame Raudonajame Kryžiuje ir su Baltimorės Šv. Alfonso parapijos klebono prel. Mendelio finansine parama, yra pasiuntęs nemaža maisto ir rūbų siuntinių lietuviams, baigiantiems mokslus Vokietijos universitetuose ir ligoniams sanatorijose. Padidėjęs šeimai ir negalint pernešti karšto ir drėgno Baltimorės klimato, Petras su šeima atsikėlė į Naująją Angliją ir pastoviai įsikūrė medžiujose skestančiame mažame Norwoode miestelyje, prie Bostono. Dirbo Hoehner Waldorf bendrovėje, kol 1979 metais išėjo į pensiją.

Asmeniniame gyvenime Petras Jaras buvo darbštas ir nevengė draugijos. Išaugino ir išmokslino dukterį Birutę Zimlickienę, baigusią Boston University, ir du sūnus: Algį ir Dainių, baigusius Commercial Art and Drawing mokyklas. Okupuotoje Lietuvoje velionis Petras paliko brolių Antaną Jarą ir seserį Veroniką Jazdauskienę ir du anūkus.

Velionis buvo palaidotas Norwoode Highland kapinėse kovo 4 d. po gedulingų mišių Šv. Jurgio lietuvių parapijos bažnyčioje, kurias atnašavo klebonas kun. Abražinskas.

J.V. Sūduvas

"Geležinio Vilko" 3-čio dragūnų p. psk. Petras Jaras

A.A. VETERINARIJOS GYDYTOJAS KPT. STASYS TALLAT-KELPŠA

Stasys Tallat-Kelpša gimė 1898 m. lapkričio 15 d., Padieviečio (Padievyčio) vsd., Laukuvos vls., Tauragės apskr.

1927 m. jis pradėjo studijuoti veterinariją Lietuvos universitete Kaune. Medicinos fakulteto veterinarijos skyrius nuo 1928 m. rudens semestro buvo panaikintas. Gavęs stipendiją, studijas jis tęsė Vienos Aukštojoje veterinarijos mokykloje, kurią baigė 1933 m. ir buvo paskirtas į 2 ulonų L.K. Birutės pulką, stovėjusį Alytuje, veterinarijos gydytoju. 1939 m. lapkričio mėn. su pulku jis persikėlė Tauragėn. 1940 m. bolševikams panaikinus Lietuvos kariuomenę, S. Tallat-Kelpša baigė karinę tarnybą.

1941 m. jis pradėjo dirbti "Maisto" fabrike Kaune kaip mėsos inspektorius, o vėliau — veterinarijos skyriaus vedėjas. Iš Lietuvos pasitraukė 1944 m.

1949 m. jis su žmona atvyko Amerikon; pradžioje apsigyveno Pitsburge, Pa., 1952 m. persikėlė Baltimorėn (Marylando valstijoje), kur dirbo kaip mėsos inspektorius, 1967 m. išėjo pensijon. Jis mirė 1981 m. sausio 3 d. ligoninėje; esant silpnai širdžiai, be to, kenčiant skausmus kojoje, prisidėjo dar peršalimas.

Stasys Tallat-Kelpša buvo pareigingas LKVS "Ramovės" Baltimorės skyriaus narys.

Laidotuvių išvakarėse su velioniu atsisveikino: Lietuviškųjų draugijų tarybos vardu — adv. Elena Armanienė, LB Baltimorės apylinkės — Vytautas Eringis, Ateitininkų sendraugių — dr. Stasys Ankudas, Balfo 64 skyriaus — Ireni-

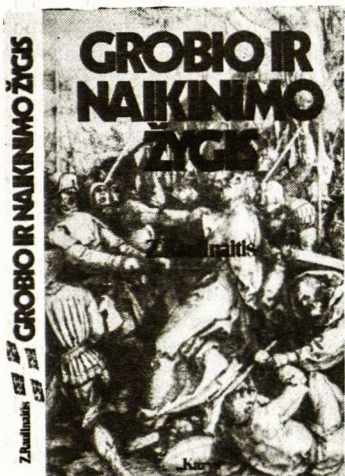

Vet. gyd. Stasys Tallat-Kelpša

jus Krasauskas, Tautinės sąjungos 8 skyriaus — Vladas Bačanskas.

Velionis Stasys Tallat-Kelpša, palydėtas žmonos Marijos, sesers O. Jurskienės

(iš Philadelphijos), giminių ir didelio baltimoriečių būrio, buvo palaidotas Loudon Park kapinėse 1981 m. sausio 7 d. Morkus Šimkus

Zemaitė 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2653 2654 2655 2656 2657 2658 2659 2660 2661 2662 2663 2664 2665 2666 2667 2668 2669 2670 2671 2672 2673 2674 2675 2676 2677 2678 2679 2680 2681 2682 2683 2684 2685 2686 2687 2688 2689 2690 2691 2692 2693 2694 2695 2696 2697 2698 2699 2700 2701 2702 2703 2704 2705 2706 2707 2708 2709 2710 2711 2712 2713 2714 2715 2716 2717 2718 2719 2720 2721 2722 2723 2724 2725 2726 2727 2728 2729 2730 2731 2732 2733 2734 2735 2736 2737 2738 2739 2740 2741 2742 2743 2744 2745 2746 2747 2748 2749 2750 2751 2752 2753 2754 2755 2756 2757 2758 2759 2760 2761 2762 2763 2764 2765 2766 2767 2768 2769 2770 2771 2772 2773 2774 2775 2776 2777 2778 2779 2780 2781 2782 2783 2784 2785 2786 2787 2788 2789 2790 2791 2792 2793 2794 2795 2796 2797 2798 2799 2800 2801 2802 2803 2804 2805 2806 2807 2808 2809 2810 2811 2812 2813 2814 2815 2816 2817 2818 2819 2820 2821 2822 2823 2824 2825 2826 2827 2828 2829 2830 2831 2832 2833 2834 2835 2836 2837 2838 2839 2840 2841 2842 2843 2844 2845 2846 2847 2848 2849 2850 2851 2852 2853 2854 2855 2856 2857 2858 2859 2860 2861 2862 2863 2864 2865 2866 2867 2868 2869 2870 2871 2872 2873 2874 2875 2876 2877 2878 2879 2880 2881 2882 2883 2884 2885 2886 2887 2888 2889 2890 2891 2892 2893 2894 2895 2896 2897 2898 2899 2900 2901 2902 2903 2904 2905 2906 2907 2908 2909 2910 2911 2912 2913 2914 2915 2916 2917 2918 2919 2920 2921 2922 2923 2924 2925 2926 2927 2928 2929 2930 2931 2932 2933 2934 2935 2936 2937 2938 2939 2940 2941 2942 2943 2944 2945 2946 2947 2948 2949 2950 2951 2952 2953 2954 2955 2956 2957 2958 2959 2960 2961 2962 2963 2964 2965 2966 2967 2968 2969 2970 2971 2972 2973 2974 2975 2976 2977 2978 2979 2980 2981 2982 2983 2984 2985 2986 2987 2988 2989 2990 2991 2992 2993 2994 2995 2996 2997 2998 2999 3000 3001 3002 3003 3004 3005 3006 3007 3008 3009 3010 3011 3012 3013 3014 3015 3016 3017 3018 3019 3020 3021 3022 3023 3024 3025 3026 3027 3028 3029 3030 3031 3032 3033 3034 3035 3036 3037 3038 3039 3040 3041 3042 3043 3044 3045 3046 3047 3048 3049 3050 3051 3052 3053 3054 3055 3056 3057 3058 3059 3060 3061 3062 3063 3064 3065 3066 3067 3068 3069 3070 3071 3072 3073 3074 3075 3076 3077 3078 3079 3080 3081 3082 3083 3084 3085 3086 3087 3088 3089 3090 3091 3092 3093 3094 3095 3096 3097 3098 3099 3100 3101 3102 3103 3104 3105 3106 3107 3108 3109 3110 3111 3112 3113 3114 3115 3116 3117 3118 3119 3120 3121 3122 3123 3124 3125 3126 3127 3128 3129 3130 3131 3132 3133 3134 3135 3136 3137 3138 3139 3140 3141 3142 3143 3144 3145 3146 3147 3148 3149 3150 3151 3152 3153 3154 3155 3156 3157 3158 3159 3160 3161 3162 3163 3164 3165 3166 3167 3168 3169 3170 3171 3172 3173 3174 3175 3176 3177 3178 3179 3180 3181 3182 3183 3184 3185 3186 3187 3188 3189 3190 3191 3192 3193 3194 3195 3196 3197 3198 3199 3200 3201 3202 3203 3204 3205 3206 3207 3208 3209 3210 3211 3212 3213 3214 3215 3216 3217 3218 3219 3220 3221 3222 3223 3224 3225 3226 3227 3228 3229 3230 3231 3232 3233 3234 3235 3236 3237 3238 3239 3240 3241 3242 3243 3244 3245 3246 3247 3248 3249 3250 3251 3252 3253 3254 3255 3256 3257 3258 3259 3260 3261 3262 3263 3264 3265 3266 3267 3268 3269 3270 3271 3272 3273 3274 3275 3276 3277 3278 3279 3280 3281 3282 3283 3284 3285 3286 3287 3288 3289 3290 3291 3292 3293 3294 3295 3296 3297 3298 3299 3300 3301 3302 3303 3304 3305 3306 3307 3308 3309 3310 3311 3312 3313 3314 3315 3316 3317 3318 3319 3320 3321 3322 3323 3324 3325 3326 3327 3328 3329 3330 3331 3332 3333 3334 3335 3336 3337 3338 3339 3340 3341 3342 3343 3344 3345 3346 3347 3348 3349 3350 3351 3352 3353 3354 3355 3356 3357 3358 3359 3360 3361 3362 3363 3364 3365 3366 3367 3368 3369 3370 3371 3372 3373 3374 3375 3376 3377 3378 3379 3380 3381 3382 3383 3384 3385 3386 3387 3388 3389 3390 3391 3392 3393 3394 3395 3396 3397 3398 3399 3400 3401 3402 3403 3404 3405 3406 3407 3408 3409 3410 3411 3412 3413 3414 3415 3416 3417 3418 3419 3420 3421 3422 3423 3424 3425 3426 3427 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440 3441 3442 3443 3444 3445 3446 3447 3448 3449 3450 3451 3452 3453 3454 3455 3456 3457 3458 3459 3460 3461 3462 3463 3464 3465 3466 3467 3468 3469 3470 3471 3472 3473 3474 3475 3476 3477 3478 3479 3480 3481 3482 3483 3484 3485 3486 3487 3488 3489 3490 3491 3492 3493 3494 3495 3496 3497 3498 3499 3500 3501 3502 3503 3504 3505 3506 3507 3508 3509 3510 3511 3512 3513 3514 3515 3516 3517 3518 3519 3520 3521 3522 3523 3524 3525 3526 3527 3528 3529 3530 3531 3532 3533 3534 3535 3536 3537 3538 3539 3540 3541 3542 3543 3544 3545 3546 3547 3548 3549 3550 3551 3552 3553 3554 3555 3556 3557 3558 3559 3560 3561 3562 3563 3564 3565 3566 3567 3568 3569 3570 3571 3572 3573 3574 3575 3576 3577 3578 3579 3580 3581 3582 3583 3584 3585 3586 3587 3588 3589 3590 3591 3592 3593 3594 3595 3596 3597 3598 3599 3600 3601 3602 3603 3604 3605 3606 3607 3608 3609 3610 3611 3612 3613 3614 3615 3616 3617 3618 3619 3620 3621 3622 3623 3624 3625 3626 3627 3628 3629 3630 3631 3632 3633 3634 3635 3636 3637 3638 3639 3640 3641 3642 3643 3644 3645 3646 3647 3648 3649 3650 3651 3652 3653 3654 3655 3656 3657 3658 3659 3660 3661 3662 3663 3664 3665 3666 3667 3668 3669 3670 3671 3672 3673 3674 3675 3676 3677 3678 3679 3680 3681 3682 3683 3684 3685 3686 3687 3688 3689 3690 3691 3692 3693 3694 3695 3696 3697 3698 3699 3700 3701 3702 3703 3704 3705 3706 3707 3708 3709 3710 3711 3712 3713 3714 3715 3716 3717 3718 3719 3720 3721 3722 3723 3724 3725 3726 3727 3728 3729 3730 3731 3732 3733 3734 3735 3736 3737 3738 3739 3740 3741 3742 3743 3744 3745 3746 3747 3748 3749 3750 3751 3752 3753 3754 3755 3756 3757 3758 3759 3760 3761 3762 3763 3764 3765 3766 3767 3768 3769 3770 3771 3772 3773 3774 3775 3776 3777 3778 3779 3780 3781 3782 3783 3784 3785 3786 3787 3788 3789 3790 3791 3792 3793 3794 3795 3796 3797 3798 3799 3800 3801 3802 3803 3804 3805 3806 3807 3808 3809 3810 3811 3812 3813 3814 3815 3816 3817 3818 3819 3820 3821 3822 3823 3824 3825 3826 3827 3828 3829 3830 3831 3832 3833 3834 3835 3836 3837 3838 3839 3840 3841 3842 3843 3844 3845 3846 3847 3848 3849 3850 3851 3852 3853 3854 3855 3856 3857 3858 3859 3860 3861 3862 3863 3864 3865 3866 3867 3868 3869 3870 3871 3872 3873 3874 3875 3876 3877 3878 3879 3880 3881 3882 3883 3884 3885 3886 3887 3888 3889 3890 3891 3892 3893 3894 3895 3896 3897 3898 3899 3900 3901 3902 3903 3904 3905 3906 3907 3908 3909 3910 3911 3912 3913 3914 3915 3916 3917 3918 3919 3920 3921 3922 3923 3924 3925 3926 3927 3928 3929 3930 3931 3932 3933 3934 3935 3936 3937 3938 3939 3940 3941 3942 3943 3944 3945 3946 3947 3948 3949 3950 3951 3952 3953 3954 3955 3956 3957 3958 3959 3960 3961 3962 3963 3964 3965 3966 3967 3968 3969 3970 3971 3972 3973 3974 3975 3976 3977 3978 3979 3980 3981 3982 3983 3984 3985 3986 3987 3988 3989 3990 3991 3992 3993 3994 3995 3996 3997 3998 3999 4000 4001 4002 4003 4004 4005 4006 4007 4008 4009 4010 4011 4012 4013 4014 4015 4016 4017 4018 4019 4020 4021 4022 4023 4024 4025 4026 4027 4028 4029 4030 4031 4032 4033 4034 4035 4036 4037 4038 4039 4040 4041 4042 4043 4044 4045 4046 4047 4048 4049 4050 4051 4052 4053 4054 4055 4056 4057 4058 4059 4060 4061 4062 4063 4064 4065 4066 4067 4068 4069 4070 4071 4072 4073 4074 4075 4076 4077 4078 4079 4080 4081 4082 4083 4084 4085 4086 4087 4088 4089 4090 4091 4092 4093 4094 4095 4096 4097 4098 4099 4100 4101 4102 4103 4104 4105 4106 4107 4108 4109 4110 4111 4112 4113 4114 4115 4116 4117 4118 4119 4120 4121 4122 4123 4124 4125 4126 4127 4128 4129 4130 4131 4132 4133 4134 4135 4136 4137 4138 4139 4140 4141 4142 4143 4144 4145 4146 4147 4148 4149 4150 4151 4152 4153 4154 4155 4156 4157 4158 4159 4160 4161 4162 4163 4164 4165 4166 4167 4168 4169 4170 4171 4172 4173 4174 4175 4176 4177 4178 4179 4180 4181 4182 4183 4184 4185 4186 4187 4188 4189 4190 4191 4192 4193 4194 4195 4196 4197 4198 4199 420

A.a. kūr.-sav. j. psk. Kazys Žuromskis

A.A. KŪR.-SAV. JAUN. PUSKARIN. KAZYS ŽUROMSKIS

1980 m. spalio 9 d. 11 val. naktį, Royal Perth ligoninėje, po ilgesnio sirgimo mirė aktyvus L.K.V.S. "Ramovės" Pertho skyriaus narys kūr.-sav. jaun. psk. Kazys Žuromskis.

Kazys Žuromskis nebuvo vien tik ramovėnas. Jis priklausė L.K.K. Sav. S-gos Pertho skyriui ir LŠST "Pietų Kryžiaus" kuopai Perth. Stipriai tautiškai nusistatęs, aktyviai veikė lietuviškame bendruomeniniame gyvenime ir finansiniai bei savo meno darbai rėmė kiekvieną lietuvišką pasireiškimą. Gero, draugiško būdo, buvo visų mėgiamas. Jo netekus, lietuvių bendruomenėje ir organizacijose paliko stambi spraga.

Kazys Žuromskis gimė sausio 1 d. 1900 m. Jam truko tik nepilni 3 mėnesiai užbaigti 80-metį. Jo gimimo vieta Jotautų km., Radūnės valsč., Lydos apskr. 1920 m. rudenį jo tėviškėje apsistojė 3 pėst. D.L.K. Vytauto pulko 3 batalionas. Kazys Žuromskis savanoriu įstojo į tą pulką. Pateko į 9 kuopą, vadovaujamą kapitono Purpetrio.

Jam teko dalyvauti kautynėse su lenkais ties Lentvariu ir Trakais.

Po karo Kazys Žuromskis savo pulke baigė mokomąją kuopą ir į atsargą paleistas jaun. psk. laipsniu. Žemės reformos įstatymu jam buvo duotas žemės sklypas Burbliškio dvare.

Per pirmą rusų okupaciją K. Žuromskis ilgai dėvėjo šaulišką uniformą, iki pasipiktinę komunistai jį apdraskė. Išvengė trėmimų Sibiran. Vokiečiams užėjus, pateko į Savišaugos dalinius.

Antrą kartą rusams okupuojant Lietuvą, vokiečiui karininkui padedant, Kazys savo

šeimą išsiuntė į Vokietiją. Po karo, žmonos rūpesčiu, per Raudonąjį Kryžių susižinojo ir Kazys susijungė su savo šeima. Gyveno Kaselio stovykloje ir emigracijos keliu atvyko su šeima į Australiją. Čia be pertraukos gyveno Perth, W.A.

Lietuvių bendruomenei perkant namus, Kazys Žuromskis iš savo kuklių pajamų pensijos, vienybės dėlei, įmokėjo pagrindinę akciją — 100 dol.

Lietuviams skirtoji bažnyčioj už jo vėlė buvo atlaikytos gedulingos pamaldos. Po pamaldų daugelio automobilių vilkstinės buvo palydėtas į kapines. Karstą nuleidžiant, kovojusiam už Lietuvos žemę buvo įberta kaban žiupsnelis žemės, p. Lingienės atvežtas iš Lietuvos.

Paskutiniam atsisveikinimui žodį tarė jo artimiausias draugas kūrėjas-savanoris A. Klimaitis ir ramovėnų v-bos pirm. J. Jaudegis.

A. K.

A.A. Virš. VLADAS MALECKAS

Viršila Vladas Maleckas, Lietuvos savanoris-kūrėjas, mirė 1980 m. spalio 16 d., palaidotas Mainz-Mombach Waldfriedhof kapinėse (Vak. Vokietijoje). Laidotuvių apeigas atliko tėv. Alfonsas J. Bernatonis. Lietuvos savanorių-kūrėjų vardu atsisveikinimo žodį tarė ats. plk. ltn. Viktoras Sutkus. Ant kapo padėti du vainikai ir daug gėlių.

A.a. virš. V. Maleckas buvo gimęs 1899 m. gruodžio 1 d. Tytuvėnuose, Šiaulių apskr. 1919 metų pradžioje įstojo savanoriu Lietuvos kariuomenėn — buvo savanoris-kūrėjas. 1940 metais, Lietuvos kariuomenę likviduojant, tarnavo, viršilos laipsniu, Šarvučių Rinktinėje.

Antrojo Pasaulinio karo pabaigoje apsigyveno Vokietijoje, su viltimi greičiau grįžti į tėvynę. Nuo 1947 metų tarnavo prie amerikiečių armijos, Labo Service sargybų kuopose. 1966 metais išėjęs į poilsį gyveno senelių prieglaudoje Mainz'e.

VI. Maleckas buvo LK Savanorių-Kūrėjų Sąjungos narys V. Vokietijos skyriuje, priklausė Vokietijos Lietuvių Bendruomenei, Mainzo apyl., buvo ilgametis "Kario" skaitytojas, bei rėmėjas. Jis buvo susipratęs tautietis, savo aukomis rėmė lietuvišką spaudą ir neatsisakė nuo kitų lietuvių palaikyti aukų. Buvo gero būdo žmogus, kuris ir sunkiose gyvenimo valandose neprarasdavo savo jumoro.

Vokietijoje šeimos, nei kitų giminių neturėjo.

Juozas Nevulis
Miesau, V. Vokietija

PETRONĖLĖ STRIJASKIENĖ,
gyvenusi St. Petersburg, Floridoje, mirė sausio 30 d., sulaukusi 83 m. amžiaus.

Buvo gimusi Lietuvoje, Šakių apskr., Gelgudiškio bažnytkaimyje.

Amerikoj išgyveno 32 metus. Pasilikė dideliame nuliūdime vyras Jonas ir giminitis Gasparas Velička, Amerikoje. Kiti giminės okup. Lietuvoje.

Laidotuvės įvyko antradienį, vasario 3 d., iš Šv. Vardo bažnyčios į Memorial Park kapines (į mauzoliejų), St. Petersburg.

Nuliūdę,

Vyras ir giminaitis

PRANCŪZIŠKOS BULKUTĖS

Lietuvoj jas galėjai labai skaniai valgyti be nieko, o su "sardinkomis" iš dėžutės — jos buvo tikra puota! (Atsimenu tokias "puotas" pas jauną advokatą, kai jis, "mergininkas", norėdavo padaryti "įspūdį" sukviestom panelėm...).

Ir caro laikais, Šiauliuose, tokį patį skonį tų bandukų atsimenu... Bet, anot 1971 metais pabėgusio (iš Paryžiaus parodos) ruso peterburgiečio, elektrotechniko Anatolijaus Fedosevo, (jo knygoj "Spąštai", išleistoj rusų leidyklos "Posev", Vakarų Vokietijoje), "rausvos, puikios, skaniai kvepiančios ("prancūziškos") bandukės — dabar jų neįvalgomą kopiją vadina "miestiškomis"...

Fedosevas "Spąštuose" rašo ir apie Kauną, jam grįžtant iš komandiruotės Amerikoje: "Likusis kelias iki mūsų sienos nepaliko įspūdžių, išskyrus sustojimą Kaune, Lietuvos sostinėj, tuomet dar nepriklausomoj valstybėj. Sustojus, į vagoną įlipo padavėjai su didžiulėm lėkštėm įvairiausių ir labai skanių užkandų, labai pigia kaina. Kaip mums buvo vėliau pasakyta, mes patekome į apsirijimo šalį. Kaune, mums suspėjus išėiti, mes taip pat pamatėm didelę daugybę puikiausių produktų, sočius ir linksmus gyventojus ir kiek provincinį miestą. Vėliau aplankius tą miestą kelis kartus po karo penkiasdešimtais ir šešiasdešimtais metais, aš pamačiau bausių skurdą, nusiminusius veidus, labai paprastą valgį — aštrų skirtumą nuo ano mūsų apsilankymo"...

(Agresyvinė politika, suprantama, šitokius rašinius vadina šmeižtais — kitaip juk negali! A.V.).

Arėjas Vitkauskas

PRIEŠ RAUDONĄJĄ TERORĄ

Kubos diktatorius Castro, pasinaudojęs Amerikos liberalų užgožta politika, išmetė į Amerikos pakrantes šimtus tūkstančių "pabėgėlių" nuo jo paties teroro.

Tų "pabėgėlių" tarpe yra tūkstančiai apmokytų komunistinių teroristų. Jie yra pasiruošę deginti, sprogdinti, šaudyti ir žudyti, kai tik gaus tam reikalui ženklą iš Castro, ar iš Kremliaus. Kas bus pirmieji, kurie kris jų aukomis? Gi, mes, pabėgėliai nuo raudonojo maro.

Gelbėti Ameriką nuo ruošiamo raudonojo "pikniko", JAV kongresmanas Dan Crane siūlo "Anti-Terrorism Bill" — įstatymo projektą atstatyti liberalų panaiškintą "Kongreso Vidaus Saugumo Komisiją" (House Internal Security Committee). Jos uždavinys bus sekti, suimti ir išmesti iš Amerikos teroristus ir komunistų agentus, atsiųstus Castro ar atvykusius iš "matuškos Rosijos".

Laikas visiems pabusti ir susirūpinti Amerikos ir savo, savo šeimos, savo nuosavybės saugumu ir paremti maža ar stambia auka šio projekto skubų įvykdymą.

Rašyti:

U.S. Congressman Dan Crane
Council For Inter-American Security
1100 Seventeenth St., N.W. Suite 1000
Washington, D.C. 20036

LAISKAI KARIUI

Dėl Karo Mokyklos XII laidos
("Kario" nr. 6-80)

Malonu, kad geros atminties kolega S. Kuznickas minėdamas XII laidą neužmiršo ir tuo laiku "nebuvusio" manęs. Aš pats, raitydamasis kaip žaltys, vengdamas priverstinių darbų stiprinant griūvančią nacių lizdo rytinę sieną, bėgdamas nuo raudonosios meškos, teišsinešiau dylančius atminimus ir kuprinę au antklode, katiliuku ir baltinių pamaina. S.K. sąrašė ieškodamas ketvirto Broniaus, pasigėdau B. Kaupo, gi A. Klemka baigė XIII laidą. Nestebėtina, kad po 40 metų, iš tarp 6 tuzinų, užmirštama pora vardų, ar pasigendama keleta veidų.

Prisimenu, kai ltn. Morkūnas, pavėluotai vesdamas iš užsiėmimų, su sėkmingai kartojama komanda: "Iš pirmo žingsnio dainą", vos nesukėlė revoliucijos, gi jo pašauktas kpt. Gaušas taktiškai, 5 žodžiais: "Kariūnai, prašau nedemonstruokit blogos valios", tą "revoliuciją" numalšino.

Kad keletas naujų karininkų greit nubrėjo, buvo kalta ne drausmė, bet auk-

lėjimas — drausmės vardu; nuo lopšio dienos ligi mirties valandos, skiepijamas paklusnumas — baimės jausmas vietoje atsakomybės jausmo. Tas procesas tebevyksta visame pasaulyje.

Civilizacija pareinta ryškėts, kalėjimo ar pomirtinės amžinosios mirties baime, tebedvokia.

B. Bačiūnas

27.2.81, Simcoe, Can.

Siunčiu iš Argentinos sveikinimus "Kario" 60 metų sukakčiai praėjus. Dar vaiku būdamas Lietuvoje mėgau "Kari" skaityti.

Gal gerbiemieji turėtumėt atliekamą spalio mėnesio 1980 m. numerį, už ką būčiau dėkingas. Prieš keleta metų gaudavau, tai visus tankiai iš naujo perskaitau, tuo prisimindamas laisvos Lietuvos kariuomenę. Mūsų pinigai yra labai mažos vertės, todėl mes negalime išsirašyti iš Amerikos spaudos. Aš siūlyčiau tiems mūsų mecenatams, kurie aukoja lietuviško rašto reikalams, ar jie negalėtų išrašyti tiems, kurie dar norime lietuviškai skaityti ir galvoti. Nors daugelis mūsų brolių lietuvių jau galvoja kitaip. Jie yra mirę mūsų tautai, karais atrodo tai juokinga, bet tokia yra tikrovė. Gaila jų!

Baigdamas, linkiu geros sėkmės Jūsų darbuose. Manau, ateis laikas, kada ir vėl "Karys" išeis laisvoje Lietuvoje.

Petras Čiabiš

Pasaje Manuel Sola 4528
1417 Buenos Aires, Argentina

(P. Čiabiui prašytas 1980 m. spalio nr. yra pasiųstas. Kas sutiktų jam užprenumeruoti "Kari" 1981 metams? Red.)

Plungiškis, Dovydas Srolovičius, Plungės gimnazijos 1931 metų abiturientas, ieško asmens tarnavusio 1936 m. Aštuntam Kauno Kunigaikščio Vaidoto pėstininkų pulke, pirmoje šaulių kuopoj. Rašyti:

Dr. D. Yisraeli
c/o Seborer
41 West 82nd. St.
New York, N.Y. 10024

IŠ BLOKNOTO MUNDIERIAUS KISĖNĖJ

"Kariškas girtavimas"

Angliškoj spaudoj kilo klausimas apie Aleksandro Didžiojo girtavimą. Jis dėl to miręs 32 metų amžiaus. "Annals of Scholarship" žurnalas pareiškė: "Makedonijos karalius buvo lakūdra", atseit, daug "lakė". Graikai atsiliepė, kad šiaurės makedoniečiai bendrai gėrė stipresnį gėrimą, negu pietiečiai — dėl šaltesnio oro, o Aleksandras daug gėręs (ir "moteriavęs") tik savo paskutiniaus metais — dėl jo Azijos karų įtampos. Geriausiai atsiliepė prancūzų akademikas Maurice Druon: "Aleksandras alkoholis? Ne. Ceras gėrikas — taip. Bet, po šimto, po tiek daugelio pergalių, vyras gi užsitarnavo paimti burnelę"...

Linkolnas, pakeitus šiauriečių armijos vadą generolu Grantu, girdėjo skundų, kad Grantas esąs girtuoklis. "Gerai", atsakė Linkolnas, "išakyt visiems vadams tą pačią degtinę gerti!" Mat, vadas prieš Grantą, nebuvo kas per vadas, nors ir negarsėjo kaip girtuoklis...

O mano paties savanoriavimo metais mes buvome tokie idealistai, kad aš, pasibaisėjęs, jog Lietuvos Vytiš atsirado ant įvestos Lietuvoj monopolinės degtinės bonkų, rašiau protestą į "Kariškių Žodį"... (O tu, Dieve manol...)

Lietuviškas samurajus...

Japonai tikrino rusų bėlavivius, paimtus Mandžurijoje. Lietuvis Janiška stovėjo prieš japonų karininką. "Pavardė?", klausia karininkas. "Janiška", lietuvis atsako. "Iš kur?" — "Iš Ilgokų kaimo". Japonas įrašo į sąrašą: "Ya-nish-ka, iš Il-go-ku" Japoniški vardai... karininkas, "reikia tuoj pranešti į vyriausią štabą, kad mūsų kontržvalgybos agentas Ya-nish-ka iš Il-go-ku sėkmingai grįžo atlikęs pavestą uždavinį"...

"Ei, tu, piliūtai! . . ." sakydavo 9-to pėstininkų pulko 2-ros kulkosvaidžių mano komandos kareiviai, vienas kitam, (buvau viršila). "Piliūtas" — žodis be jokios reikšmės, bet mes "jautėm" jo "turinį" . . .

"Žiūrėk, eina čičirpka!" — buvo kareivių žodis, reiškiantis "merginą" . . . O kareivį Mažukną visi vadino "Šeludka", gi ilgstiebjį puskarininkį Bonatą "Tribušoniku" . . .

Išerliso tabokos fabriką Šiauliuose žmonės kažkodėl vadino "Padlešiuko fabrikas" . . .

"Kukanauzas" buvo pavardė kiekvienam nežinomam žmogui . . . ("Toks Kukanauzas!")

Arėjus Vitkauskas

Mūsų karių ir šaulių šeimos draugą "Kari" išlaiko nuolatinės, tvarkingai sumokėt kasmet duosnūs rėmėjai, aukotojai.

VASARIO MĖN. AUKOTOJAI:

\$500.00:
LŠST Centro valdybos parama (ižd.
Bernatavičius)

\$200.00:
B. Bačiūnas, Ont. (Šimterio pas ačiū
duosniam Broniuil)

\$50.00:
Alf. Mikulskis, OH (Kario jub. proga)
A. Petkevičius, PA

\$30.00:
R. N. Reikalas, WI

\$25.00:
J. Andriušis, DC (a.a. L. Bileriuui atm.)
LŠST, "R. Kalantos" kp. (A. Gudonis, FL)
Cicero Jūrų š. kp. (persiuntė kp. ižd.
J. Dekeris, ne Ed. Vengianskas, kaip
"Kario" Nr. 2 buvo paskelbta)

\$24.00:
P. Dambrauskas, AR

\$20.00:
"Aušros" šaulių kp., Miami (O. Šilas)

\$17.00:
J. Girevičius, Ont.

\$12.00:
P. Juknys, NY
J. Murinas, MI

\$10.50:
S. Lipčius, Australia
W. Paluk, Australia

\$10.19:
A. Klimaitis, Australia

\$10.00:
Pr. Sakalas, Ont.
E. Skopas, CT
J. Švedas, IL

\$9.20:
A. Dičiūnas, Australia

R. Dičiūnas, Australia
V. Palaitis, Australia
V. Vosylius, Australia
J. Starinskas, MA

\$9.00:
K. Kudukis, Ont.

\$8.00:
B. Mudėnas, MA

\$7.00:
P. Aušūra, MI
J. Balbatas, OH
E. Bliudnikas, MA
P. Česiūnas, Vok.
J. Česna, FL
S.G. Everlin, AR
K. Griauzdė, IL
J. Juozapavičius, IL
J. Jurkūnas, NY
Kl. Juskevičius, IL
V. Keris, Anglija
Ig. Kriaučiūnas, CT
K. Labuckas, Ont.
A. Malinauskas, IL
V. Numgaudas, IL
St. Ratas, Australia
P. Simanauskas, CT
A. Šeduikis, MA
D. Vaičiūnas, OH
J. Vidunas, MA
Z. Samuolis, IL

\$5.00:
J. Bulota, Col.
Vl. Eizinas, Ont.
J. Jurkūnas, IL
S. Griežė-Jurgelevičius, MA
J. Ivašauskas, IL
Z. Ramanauskas, FL
J. Sakalas, OM
A. Sederavičius, NB
K. Šidlauskas, MA
L. Virbickas, FL
J. Vyšniauskas, Ont.
V. Zander-Zadurskis,
P. Zinkus, IL

\$3.58:
M. Namikas, Ont.
S. Otonas, Ont.
A. Raslamas, Ont.
V. Sakas, Ont.

\$3.00:
St. Juozaitis, IL
V. Čiupinskas, Ont.

\$2.00:
K. Balčiūnas, IL
J. Bardauskas, MI
A. Bulota, CA
A. Dimas, NY
V. Dubauskas, NY
A. Garolis, OR
Ad. Grigaliūnas, FL
V. Gasperas, IL
Pr. Kidolius, CT
J. Miglinas, OH
K. Miliūnas, IL
Ig. Muliolis, OH
Vl. Navickas, IL
J. Nesavas, MI
St. Paulauskas, IL
D. Petrauskas, MI
Kun. V. Pikturna, FL
J. Prisas, Ont.
J. Starinskas, MA
K. Ražauskas, MI
J. Rimkūnas, FL
A. Rudokas, Ont.
V. Statkus, IL
A. Stankevičius, IL
J. Stukis, IL
K. Sviežikas, Ont.
J. Tričys, IL
J. Zarauskas, NY
Ig. Žilinskas, FL
J. Vizbaras, MA
J. White, FL
L. Gudis, IL

\$1.00:
K. Galdikas, Ont.
A. Kairy, Ont.

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.